

ଅନୁବାଦ :

ଶ୍ରୀମଦଭଗବତ୍ ଗୀତା

ଅଂଶ :

ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟ ଶ୍ରୀ ଭୀଷଣୋପନିଷଦଃ ।

୧. ୧-୧୦ ।

ଅନୁବାଦ : ଶ୍ରୀମଦଭଗବତ୍ ।

ଅନୁବାଦ :

ଶ୍ରୀମଦଭଗବତ୍ ଗୀତା

ଅଂଶ :

ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟ ଶ୍ରୀ ଭୀଷଣୋପନିଷଦଃ ।

ન્યાય્યાનોનો અનુક્રમ

વિષય

પક

ત્યાગી સંસ્થા હોવી જોઈએ ?

હોવી જોઈએ તો...

...

... સુખ

✓ જાત્રાલયોમાં અને ખીજી સંસ્થાઓમાં
ધાર્મિક શિક્ષણ હોવું જોઈએ કે નહિ ?
અને હોવું જોઈએ તો કયા પ્રકારનું ?

✓ તીર્થોની પ્રતિષ્ઠા કેમ સચવાય ? ...

...

✓ ત્રણે જાતના શ્રીરક્ષાઓના પરસ્પર
સંબંધ અને મેળનો વિચાર ...

...

✓ દિવ્યચોર-મિર્મસા ...

...

✓ દુઃસ્વીચ દર્શિએ અને સમયધર્મની
દર્શિએ દીક્ષાની વિચારણા ...

...

બે

સાન દેવની યોજનાનો સદુપયોગ ...

...

निवेदन

[illegible][illegible]

શુદ્ધિને સતેજ કરી ફેરફાર કર્યોજ છૂટકો છે. ધણા જણ ફેરફારથી ડરે છે પણ તેઓ એ નથી જાણતા કે એમની બીક, એમનું સંકુચિતપણું અને એમનું અજ્ઞાન પણ એક જાતનો ભાર ફેરફાર સર્જે છે. (અજ્ઞાત તે બેહોદો હોય છે એ જુદી વાત). તેથી શુદ્ધિ અને સહભાવપૂર્વક ફેરફાર સૂચવવામાં અને કરવામાં વિશેષ સલામતી છે એ વસ્તુ જોટલી જલદી સમજાય તેટલુંજ વિશેષ બાકું છે.

પર્યુષણમાં ધાર્મિક પ્રવચનો ગૃહસ્થો કરે એ કદાચ ધણાને સાહે. પરંતુ આ સ્થિતિ ઊભી થવાના કારણો ઉપર જે કાંઈ વિચાર કરશે તેને સમજાયા વિના નહિ રહે કે આવી સ્થિતિ ધર્મગુરુઓએ આપોઆપ ઊભી કરી છે. એક ખાણ સામાજિક, રાષ્ટ્રીય અને ધાર્મિક પ્રશ્નો દિવસે દિવસે વિશેષ અને વિશેષ જટિલરૂપમાં આપણી સામે આવી ઉઠેલ માગે છે, ન્યારે ખીજી ખાણ સત્સત્ આપો ગુરુવર્ગ આ બાબત કાં તો ઉદાસીન છે અને કાં તો કાંઈ પણ નવી દિશા સૂચવવા અચક્કા છે, અથવા તો એમ કરતાં બહુ ડરે છે. પરિણામે જિજ્ઞાસુ અને વિચારક વર્ગ પોતાની મરજી વિરુદ્ધ પણ તેમની પાસે જતાં ખંચડાય છે અને કેટલોક વર્ગ તો તેઓ પાસે જતો જ નથી. સેંકડો વિદ્યાર્થીઓ અને ખીજા જિજ્ઞાસુઓને ખુલ્લેખુલ્લા એમ કહેતા સાંભળ્યા છે કે ધર્મસ્થાનોમાં ધર્મગુરુઓ પાસે જઈએ તો ખરા પણ ત્યાંથી મેજવતું શું! અમુક પ્રશ્ન કર્યો અને તેનો ઉત્તર જો તેઓ આપે અને તેમાં કંઈ કરવામાં આવે તો તેઓ ચીઠાઈજ જવાના; કદાચ તે પોતે ન ચીઠાય તો પણ પાસે બેઠેલા તેમના મહત્તમ આગોની જાંબ એવી થવાની કે જેથી પ્રશ્ન કરનાર સદૃશ રીતે જ સંકોચ પામે. જો ધર્મગુરુઓ ઊંડા અભ્યાસી, નિખાલસ અને ઉદાર જને તો એમને કશીજ ભય રાખવાને કારણ નથી. આખ્યલમાગમાં આવનાર પ્રવચનકારો પોતે પણ એ ધર્મગુરુઓ પાસે જવાના અને તેમની ઉપાસના કરવાના જે થોડો પં જવાદર-

निवेदन

૧૫૫૭ સુદે રાત્રી ૩૨૧ માં જાણેલી જાઃ બીજી આજીવન
 ૧ - ૭ મલ. વાંદી જાણે જાઃ વાંદી આજીવન ગામ, ઘેરો, ૧૦
 ૨, જાન ૧ ૧૧ પતિવિરોધી જાણેલી ૭ મલે વાંદી રાત્રી ૩૨૧
 ૩૨૧ ૩૨૧ જાણેલી ૭ મલે, ૩૨૧, ૩૨૧, ૩૨૧, ૩૨૧, ૩૨૧, ૩૨૧, ૩૨૧, ૩૨૧
 ૪, ૫, ૬, ૭, ૮, ૯, ૧૦, ૧૧, ૧૨, ૧૩, ૧૪, ૧૫, ૧૬, ૧૭, ૧૮, ૧૯, ૨૦, ૨૧, ૨૨, ૨૩, ૨૪, ૨૫, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯, ૩૦, ૩૧, ૩૨, ૩૩, ૩૪, ૩૫, ૩૬, ૩૭, ૩૮, ૩૯, ૪૦, ૪૧, ૪૨, ૪૩, ૪૪, ૪૫, ૪૬, ૪૭, ૪૮, ૪૯, ૫૦, ૫૧, ૫૨, ૫૩, ૫૪, ૫૫, ૫૬, ૫૭, ૫૮, ૫૯, ૬૦, ૬૧, ૬૨, ૬૩, ૬૪, ૬૫, ૬૬, ૬૭, ૬૮, ૬૯, ૭૦, ૭૧, ૭૨, ૭૩, ૭૪, ૭૫, ૭૬, ૭૭, ૭૮, ૭૯, ૮૦, ૮૧, ૮૨, ૮૩, ૮૪, ૮૫, ૮૬, ૮૭, ૮૮, ૮૯, ૯૦, ૯૧, ૯૨, ૯૩, ૯૪, ૯૫, ૯૬, ૯૭, ૯૮, ૯૯, ૧૦૦, ૧૦૧, ૧૦૨, ૧૦૩, ૧૦૪, ૧૦૫, ૧૦૬, ૧૦૭, ૧૦૮, ૧૦૯, ૧૧૦, ૧૧૧, ૧૧૨, ૧૧૩, ૧૧૪, ૧૧૫, ૧૧૬, ૧૧૭, ૧૧૮, ૧૧૯, ૧૨૦, ૧૨૧, ૧૨૨, ૧૨૩, ૧૨૪, ૧૨૫, ૧૨૬, ૧૨૭, ૧૨૮, ૧૨૯, ૧૩૦, ૧૩૧, ૧૩૨, ૧૩૩, ૧૩૪, ૧૩૫, ૧૩૬, ૧૩૭, ૧૩૮, ૧૩૯, ૧૪૦, ૧૪૧, ૧૪૨, ૧૪૩, ૧૪૪, ૧૪૫, ૧૪૬, ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૧૫૦, ૧૫૧, ૧૫૨, ૧૫૩, ૧૫૪, ૧૫૫, ૧૫૬, ૧૫૭, ૧૫૮, ૧૫૯, ૧૬૦, ૧૬૧, ૧૬૨, ૧૬૩, ૧૬૪, ૧૬૫, ૧૬૬, ૧૬૭, ૧૬૮, ૧૬૯, ૧૭૦, ૧૭૧, ૧૭૨, ૧૭૩, ૧૭૪, ૧૭૫, ૧૭૬, ૧૭૭, ૧૭૮, ૧૭૯, ૧૮૦, ૧૮૧, ૧૮૨, ૧૮૩, ૧૮૪, ૧૮૫, ૧૮૬, ૧૮૭, ૧૮૮, ૧૮૯, ૧૯૦, ૧૯૧, ૧૯૨, ૧૯૩, ૧૯૪, ૧૯૫, ૧૯૬, ૧૯૭, ૧૯૮, ૧૯૯, ૨૦૦, ૨૦૧, ૨૦૨, ૨૦૩, ૨૦૪, ૨૦૫, ૨૦૬, ૨૦૭, ૨૦૮, ૨૦૯, ૨૧૦, ૨૧૧, ૨૧૨, ૨૧૩, ૨૧૪, ૨૧૫, ૨૧૬, ૨૧૭, ૨૧૮, ૨૧૯, ૨૨૦, ૨૨૧, ૨૨૨, ૨૨૩, ૨૨૪, ૨૨૫, ૨૨૬, ૨૨૭, ૨૨૮, ૨૨૯, ૨૩૦, ૨૩૧, ૨૩૨, ૨૩૩, ૨૩૪, ૨૩૫, ૨૩૬, ૨૩૭, ૨૩૮, ૨૩૯, ૨૪૦, ૨૪૧, ૨૪૨, ૨૪૩, ૨૪૪, ૨૪૫, ૨૪૬, ૨૪૭, ૨૪૮, ૨૪૯, ૨૫૦, ૨૫૧, ૨૫૨, ૨૫૩, ૨૫૪, ૨૫૫, ૨૫૬, ૨૫૭, ૨૫૮, ૨૫૯, ૨૬૦, ૨૬૧, ૨૬૨, ૨૬૩, ૨૬૪, ૨૬૫, ૨૬૬, ૨૬૭, ૨૬૮, ૨૬૯, ૨૭૦, ૨૭૧, ૨૭૨, ૨૭૩, ૨૭૪, ૨૭૫, ૨૭૬, ૨૭૭, ૨૭૮, ૨૭૯, ૨૮૦, ૨૮૧, ૨૮૨, ૨૮૩, ૨૮૪, ૨૮૫, ૨૮૬, ૨૮૭, ૨૮૮, ૨૮૯, ૨૯૦, ૨૯૧, ૨૯૨, ૨૯૩, ૨૯૪, ૨૯૫, ૨૯૬, ૨૯૭, ૨૯૮, ૨૯૯, ૩૦૦, ૩૦૧, ૩૦૨, ૩૦૩, ૩૦૪, ૩૦૫, ૩૦૬, ૩૦૭, ૩૦૮, ૩૦૯, ૩૧૦, ૩૧૧, ૩૧૨, ૩૧૩, ૩૧૪, ૩૧૫, ૩૧૬, ૩૧૭, ૩૧૮, ૩૧૯, ૩૨૦, ૩૨૧, ૩૨૨, ૩૨૩, ૩૨૪, ૩૨૫, ૩૨૬, ૩૨૭, ૩૨૮, ૩૨૯, ૩૩૦, ૩૩૧, ૩૩૨, ૩૩૩, ૩૩૪, ૩૩૫, ૩૩૬, ૩૩૭, ૩૩૮, ૩૩૯, ૩૪૦, ૩૪૧, ૩૪૨, ૩૪૩, ૩૪૪, ૩૪૫, ૩૪૬, ૩૪૭, ૩૪૮, ૩૪૯, ૩૫૦, ૩૫૧, ૩૫૨, ૩૫૩, ૩૫૪, ૩૫૫, ૩૫૬, ૩૫૭, ૩૫૮, ૩૫૯, ૩૬૦, ૩૬૧, ૩૬૨, ૩૬૩, ૩૬૪, ૩૬૫, ૩૬૬, ૩૬૭, ૩૬૮, ૩૬૯, ૩૭૦, ૩૭૧, ૩૭૨, ૩૭૩, ૩૭૪, ૩૭૫, ૩૭૬, ૩૭૭, ૩૭૮, ૩૭૯, ૩૮૦, ૩૮૧, ૩૮૨, ૩૮૩, ૩૮૪, ૩૮૫, ૩૮૬, ૩૮૭, ૩૮૮, ૩૮૯, ૩૯૦, ૩૯૧, ૩૯૨, ૩૯૩, ૩૯૪, ૩૯૫, ૩૯૬, ૩૯૭, ૩૯૮, ૩૯૯, ૪૦૦, ૪૦૧, ૪૦૨, ૪૦૩, ૪૦૪, ૪૦૫, ૪૦૬, ૪૦૭, ૪૦૮, ૪૦૯, ૪૧૦, ૪૧૧, ૪૧૨, ૪૧૩, ૪૧૪, ૪૧૫, ૪૧૬, ૪૧૭, ૪૧૮, ૪૧૯, ૪૨૦, ૪૨૧, ૪૨૨, ૪૨૩, ૪૨૪, ૪૨૫, ૪૨૬, ૪૨૭, ૪૨૮, ૪૨૯, ૪૩૦, ૪૩૧, ૪૩૨, ૪૩૩, ૪૩૪, ૪૩૫, ૪૩૬, ૪૩૭, ૪૩૮, ૪૩૯, ૪૪૦, ૪૪૧, ૪૪૨, ૪૪૩, ૪૪૪, ૪૪૫, ૪૪૬, ૪૪૭, ૪૪૮, ૪૪૯, ૪૫૦, ૪૫૧, ૪૫૨, ૪૫૩, ૪૫૪, ૪૫૫, ૪૫૬, ૪૫૭, ૪૫૮, ૪૫૯, ૪૬૦, ૪૬૧, ૪૬૨, ૪૬૩, ૪૬૪, ૪૬૫, ૪૬૬, ૪૬૭, ૪૬૮, ૪૬૯, ૪૭૦, ૪૭૧, ૪૭૨, ૪૭૩, ૪૭૪, ૪૭૫, ૪૭૬, ૪૭૭, ૪૭૮, ૪૭૯, ૪૮૦, ૪૮૧, ૪૮૨, ૪૮૩, ૪૮૪, ૪૮૫, ૪૮૬, ૪૮૭, ૪૮૮, ૪૮૯, ૪૯૦, ૪૯૧, ૪૯૨, ૪૯૩, ૪૯૪, ૪૯૫, ૪૯૬, ૪૯૭, ૪૯૮, ૪૯૯, ૫૦૦, ૫૦૧, ૫૦૨, ૫૦૩, ૫૦૪, ૫૦૫, ૫૦૬, ૫૦૭, ૫૦૮, ૫૦

[illegible]

બુદ્ધિને સતેજ કરી ફેરફાર કર્યેજ છૂટકો છે. ધણા જણ ફેરફારથી ડર છે પણ તેઓ એ નથી જાણતા કે એમની બીક, એમનું સંકુચિતપણું અને એમનું અજ્ઞાન પણ એક જાતનો ભાર ફેરફાર સર્જે છે. (અદ્યતન તે બેહોદો હોય છે એ જુદી વાત). તેથી બુદ્ધિ અને સહભાવપૂર્વક ફેરફાર સૂચવવામાં અને કરવામાં વિશેષ સલામતી છે એ વસ્તુ જોટલી જલદી સમજાય તેટલુંજ વિશેષ બહુ છે.

પર્યુષણમાં ધાર્મિક પ્રવચનો ગૃહસ્થો કરે એ કદાચ ધણાને સાહે, પરંતુ આ સ્થિતિ ઊભી થવાના કારણે ઉપર જે કાંઈ વિચાર કરશે તેને સમજવા પિના નહિ રહે કે આવી સ્થિતિ ધર્મગુરુઓએ આપોઆપ ઊભી કરી છે. એક બાજુ સામાજિક, રાષ્ટ્રીય અને ધાર્મિક પ્રશ્નો દિવસે દિવસે વિશેષ અને વિશેષ જટિલરૂપમાં આપણી સામે આવી ઉઠેલ માગે છે, બ્યારે બીજી બાજુ સમજાય આપો ગુરુવર્ગ આ બાબત કાં તો ઉદાસીન છે અને કાં તો કાંઈ પણ નવી દિશા સૂચવવા અચકત છે, અથવા તો એમ કરતા બહુ ડર છે. પરિણામે જિજ્ઞાસુ અને વિચારક વર્ગ પોતાની મરજી વિરુદ્ધ પણ તેમની પાસે જતાં ખંચકામ છે અને કેટલોક વર્ગ તો તેઓ પાસે જતો જ નથી. સેંકડો વિદ્યાર્થીઓ અને બીજા જિજ્ઞાસુઓને ખુલ્લેખુલ્લા એમ કહેતા સાંભળ્યા છે કે ધર્મસ્થાનોમાં ધર્મગુરુઓ પાસે જઈએ તો ખરા પણ ત્યાંથી મેગવું શું? અમુક પ્રશ્ન કર્યો અને તેનો ઉત્તર નો તેઓ આપે અને તેમાં કંઈક કરવામાં આવે તો તેઓ ચીડાઈજ જવાના; કદાચ તે પોતે ન ચીડાય તો પણ પાસે બેઠેલા તેમના મહત્તમ આવોની ઝાંખ એવી થવાની કે જેથી પ્રશ્ન કરનાર સદજ રીતે જ સંકાય પામે. નો ધર્મગુરુઓ ઊંડા અભ્યાસી, નિખાલસ અને ઉદાર અને તો એમને કશોજ ભય રાખવાને કારણ નથી. વ્યાખ્યાનમાગમાં આવનાર પ્રવચનકારો પોતે પણ એ ધર્મગુરુઓ પાસે જવાના અને તેમની ઉપાસના કરવાના ને લોકો પ' જરાદર-

આ વર્ષે એક વિશેષતા એ હતી કે દિગંબર સમાજના પ્રતિ-
ષ્ઠિત વિદ્વાનો પણ બહારમામથી આવ્યા હતા. જેમનાં ભાષણો
વાંચેલા આ માળામાં વાંચશે. બહેનો પણ આ વર્ષે બોલનાર હતાંજ.

સમયની નિયમિતતા અને કાર્યક્રમ ગયા વર્ષની પેઠે બરાબર
સમવાયાં હતાં. તેથી શ્રોતાઓને અકળાવાનું અંચર તો ફરિયાદ કર-
વાનું કંઈ કારણ ન રહ્યું. જે વિચાર કરી શકે જે વ્યવસ્થિત રીતે
વિચાર દર્શાવી શકે તે બધાને બોલવાની તક હોવાથી શાંતિ અને
નિયમિતતા આપોઆપ આવી જતાં.

આ બીજી વ્યાખ્યાનમાળા છે. તેમાં પ્રસિદ્ધ કરવા માટે જેટલા
લેખો નહીં કર્યા છે તે બધા હજી છપાયા નથી અને માલિકોની માગણી
બહુ જ ત્વરાથી આવતી જાય છે તેથી વિશેષ અર્થને બોલે પણ
એમ દરાવ્યું છે કે આ વ્યાખ્યાનમાળાના બે વાગ્ય બહાર પાડવા. જે
જે લેખો છપાઈ ગયા છે તેનો પહેલો ભાગ દુરત બહાર પાડવો
જેથી વાંચકોને ધીરજ રહે અને બાકીના લેખો છપાવી કાઢવામાં
અધિકૃત ઉતાવળ કરવી ન પડે. જેઓએ પ્રથમથી માલિક તરીકે નામ
નાંધાવી પૈસા આપ્યા છે તેમને દરાવેલ કિંમતમાં જ બન્ને ભાગ
મળશે અને હવે પછી જેઓ માલિક થશે અથવા હવે પછી મંજાવશે
તેમને માટે છપામણી, કાગળ આદિ અર્થ પ્રમાણુ જોઈ કોઈ વધારે
કિંમત લેવી કે નહિ એ નહીં કરવામાં આવશે. વાંચકો એટલું માલિક
રાખે કે કિંમતની આંકણીમાં અંગ્રજ કમાણીનો દેવ નહિ રહે.

ચર્ચા કરવા માટે પ્રથમથી જાહેર કરેલા બધા વિષયો ઉપર
શ્રીકૃષ્ણે કે પછી સખરાની જમારી જાનેની ઇચ્છા હતી પણ કામના
બોળને લીધે અને તનિવનને કારણે તેમ જની ન શક્યું. અમુક
લેખ તો અધુરાજ લખાએલા રહી ગયા તે બદલ વાંચકો પાસે
ક્ષમા માગ્ય.

‘ધર્મ અને જ્ઞાનમહેનત’ એ વિષય વિશે જલ્દી વિચાર
 અને જાને તેટલી રસપ્રતાથી લખવા મારેછું. કારણ કે જાને એ
 વિષય એક કાલકાલે યાદ પડ્યો છે અને તેના નિરાકરણ ઉપર
 ધાર્મિક શુદ્ધિનો આધાર છે. પરંતુ અનેક અડચણોને કારણે એ
 યાદ યાદ પડ્યું નથી, જે વખત આવે પૂર્વ કરવાની પૂર્ણ ઇચ્છા છે.

પ્રકાશિત શુભકાંક્ષી

પ્રકાશિત બેચરાઈ

ત્યાગી સંસ્થા હોવી જોઈએ ?

હોવી જોઈએ તો....

વૈદિક, બૌદ્ધ, શીખ, પારસી, જૈન આદિ આર્ય જાતિના સમાજો દ્વેષ કે મુસલમાન, ક્રિશ્ચિયન કોનફેસન દરેક સમાજમાં શ્વસ આદિ આર્યોતર જાતિના સમાજો દ્વેષ કે ત્યાગી સંસ્થાનું બીજા, કાળા, સંઘાત આદિ જંગલી યા અ-અસ્થિતત્વ ગંરકારી કહેવાતી જાતિઓના સમાજો દ્વેષ તો અને તેમાં જુઓ તો તમને સર્વત્ર એક અથવા બીજો રૂપે ધર્મપંથો આલતા દેખાશે. અને જ્યાં ધર્મપંથો ત્યાં કોઈ અને કોઈ પ્રકારની ત્યાગી સંસ્થા હોવાની જ; એટલે મનુષ્ય-સમાજના અસ્થિતત્વ અને વિકાસની સાથે સાથે ત્યાગી સંસ્થાનાં અસ્થિતત્વ અને વિકાસ પણ અનિવાર્ય રીતે હોવાનાં જ. આ ઐતિ-હાસિક સત્ય છે.

અમુક ભૂમિકામાંથી ત્યાગી સંસ્થા ઉદ્ભવ્યાં આવે છે, અમુક સંજોગોમાં તેનું જરૂરપોષણ અને પ્રતિકાષાં એમાં સમયે ચાલે છે. વળી એવા પણ સંયોગો ઊભા થાય સમયે સુધરાને છે, કે એવી સંસ્થાઓમાં સગ્રે વધારે ઘનત્વ આવકારા થાય છે, એમાં ઉપયોગિતા કરતાં નશાપણાનું તરવ વધી જાય છે અને એ સંસ્થા રસોળી જેવું કે બકરીના મગાના આંચળ જેવું નશામું અંગ પણ ક્યારેક ઘર્ષ જાય છે. તેવે વખતે તેમાં વળી મુદ્દારો ઘનત્વ થાય છે. બે સુધારક વધારે અનુભવી અને વધારે મહત્તમ હોય

કર્તા પણ તેમની ઇચ્છા અને રસરૂપિત એ ઉપભોગ તરફ નામ-
 ભાતની જ હોય છે. તેવી વિશિષ્ટ વ્યક્તિઓનું સંપૂર્ણ લક્ષ્ય અને ઇચ્છા-
 ભાગ અમુક સાધ્યમાં ચેટિલું હોવાથી તેના ઉપભોગ ઓછામાં ઓછો
 માત્ર સાધનપૂરતો, અને કાર્ષ્ઠ ને બોજરૂપ કે બાધ ન થાય તેટલો જ
 હોય છે. ઉચ્ચ અને વિશાળ ધ્યેયની સાધના અને રસરૂપિત કારણે
 એવી વ્યક્તિઓમાં ચિંતર, અભિમાન, સંકુચિનતા આદિ દોષો સ્થાન
 મેળવી શકતા નથી. એટલે જ તેવી વ્યક્તિઓનું જીવન સહેજે
 ત્યાગમય બની જાય છે. આવી એકાદ વિમૂતિ ક્યાંક પ્રગટી કે
 તુરત જ તેના ત્યાગની શીતળ જાણતો આત્રય મેળવવા આજીબાજીથી
 ભોગસંતપ્ત પ્રાણીઓ તેની આસપાસ એકઠા થાય છે અને ઓછો-
 વત્તે અંશે એની સાધનાની ઉમેદવારી કરવા માટે ઓછોવત્તા
 અંદરથી કે બહારથી ત્યાગ સ્વીકારે છે. આ રીતે કાળક્રમે એક
 વ્યક્તિના વિશિષ્ટ ત્યાગને પ્રભાવે એકત્ર થએલ જનસમૂહમાંથી એક
 સંસ્થાનું નિર્માણ થાય છે. એટલે ત્યાગી સંસ્થાના આવિર્ભાવનું
 મૂળબીજ તો કાર્ષ્ઠ મહાવિમૂતિના ત્યાગમાં જ સમાએલું હોય છે.

ત્યારે સંસ્થા એકથી વધારે વ્યક્તિઓની થઈ એટલે બહેતે તે

ત્યાગી સંસ્થા હોય, છતાં તેવી સંસ્થાને પણ

ત્યાગી સંસ્થાનું પોતાનું પાલન અને પોષણ કરવું પડે છે. આવી
 પાલન અને પોષણ સંસ્થા પામે સામાન્ય રીતે સરજાતમાં આમુકરીને
 કેવી રીતે ચાલે છે ? કાર્ષ્ઠ સંપત્તિ કે ચોક્કસ આવકનું સાધન હોવું
 નથી. એટલે તેવી સંસ્થાનું પાલન અને પોષણ

માત્ર તેની પ્રતિષ્ઠા ઉપર ચાલે છે પ્રતિષ્ઠાનો આધાર સદ્ગુણ અને
 જનસમાજને ઉપયોગી સાગીન ચચના ગુણો પર રહેલો છે. નેટલે
 અંશે સંસ્થાની સદ્ગુણો વિષેની ખ્યાતિ વધારે અને લોકજીવનને
 ઉપયોગી થયેલી ખ્યાતી વધારે, તેટલે અંશે તેની પ્રતિષ્ઠા વધારે; અને
 નેટલે અંશે તેની પ્રતિષ્ઠા વધારે તેટલે અંશે તે લોકોની ઘનતંત્રિને વધારે
 જામન કરી રહે છે. પાલનપોષણનો આધાર મુખ્યત્વે કરીને પ્રતિષ્ઠા

જાને ૨૦ નિર્વાચનિત મેમ્બર્સ ઇન્ટરિન ગ્રુપ જ રોચાળી સિતી મંડળને
જનતા વિરોધે ૬ ૩૦૦૦ દરિયે જાગ્યુ ૧૩૫ ૪૬ ડી. એ ૪ મળને
૦૬ જ રોડ જાન્યુઆરી ૧૩ ૧૯૭૬ ૧૩ ૬૬. જાને ૧૬૩ ૧૩૩ ને મંડળ
સિતી વિરોધે ૬ ૪૦૦૦ ૧૩ ૬૬ ડી.

[illegible]

વૈજ્ઞાનિક ને સંકુચિત અને લગ્નશીલ વાતાવરણમાં હોય તો તે પોતાની સ્વતંત્ર ભુદ્ધિ ને સ્વતંત્ર પુરુષાર્થ જોઈતા પ્રમાણમાં વાપરી ન જ શકે. એટલે આવી શક્તિવાળા સભ્યો ત્યાગી સંસ્થાને વિચાર અને જ્ઞાનવિષયક અમુક કાલો લાગે આપે, મૂળપુરુષના સાહિત્યમાં લાગે કાંઈક ઉમેરો કરે; પણ તેઓ એ સંસ્થામાં રહી કાંઈ-સ્વતંત્ર શોધ કે જે મૂળ પુરુષના માર્ગથી અને એ સંસ્થાના વર્તુળથી છુટી પડતી હોય તે કરી શકતા જ નથી. એ રીતે કેટલીક વિશિષ્ટ વ્યક્તિઓમાં, સંસ્થાના અંગ તરીકે રહેવાને પરિણામે ભુદ્ધિ અને પુરુષાર્થની સ્વતંત્રતા કાંઈક તો હણાઈ જ જાય છે. આને જ લીધે આપણે કાંઈ પણ સંસ્થાના સાહિત્યનો ઇતિહાસ તપાસીશું તો માત્રમ પડશે, કે તેમાં જે પ્રખર વ્યાખ્યાકારો અને દીકાકારો થયેલા હોય છે, તેઓ પોતાની દીકા અને વ્યાખ્યામાં મૂળ મંથની નિર્જાય સમાભ્યાસના ભાગ્યે જ કરે છે.

ત્યાગી સંસ્થાનો ખીન્ને ગુણ એ છે, કે તે મૂળપુરુષ અને તેના ખીન્ન અનુગામી વિશિષ્ટ પુરુષોની મહત્તાનું સોંકાને જ્ઞાન કરાવે છે. સોંકાને એવા પુરુષોનો વિશેષ પરિચય પ્રધાનતયા તેમની સંસ્થાના સભ્યો મારફત જ મળે છે. અને એ રીતે સોંકાને અમુક મહાન પુરુષો વિષે માહિતી મેળવવાની અને આદર કેળવવાની તક તે તે સંસ્થા દ્વારા જ પ્રાપ્ત થાય છે. આ એક ગુણ છે ખરો, પણ તેની સાથેસાથ ત્યાગી સંસ્થામાં એક મોટો દોષ ઘખલ થાય છે, અને તે અભિમાનનો. અમુક મૂળપુરુષ અને તેના અનુગામી ખીન્ન વિશિષ્ટ પુરુષોનું મહત્ત્વ જોવા, વિચારવા અને કહેવામાં મણી વાર સંસ્થાઓ એટલી બધી તત્તીન ર્ધ જાય છે કે તેનાં વિચારમય ખીન્ન પાટોરો મહાન પુરુષની મહત્તા તરફ ભાગ્યે જ જાય છે. તેથી જ આપણે જોઈએ છીએ, કે અમુક ત્યાગી સંસ્થાના ભુદ્ધિશાળી મહાના સભ્યો પણ ખીન્ન તેવી સંસ્થાના મૂળ ઉપાદક રિપે અથવા અન્ય વિશિષ્ટ પુરુષો રિપે કશું જ જાણતા નથી હોતા, અને જો જાણતા હોય

યર્થ શકવાનો ? આ અંતરનું કારણ તપાસતાં આપણે સાંપ્રદાયિકતાની સંકુચિત લાવનાના પ્રદેશમાં જઈ પહોંચીએ છીએ.

ત્યાગી સંસ્થાનો ત્રીજો એક ગુણ એના સભ્યોમાં ત્યાગ કેળવવાનો અને લોકોમાં ધનવૃત્તિ જગાડવાનો તેમજ વિકસાવવાનો કહેવામાં આવે છે. સંસ્થાના સભ્યોને કાંઈ સંચય કરવાનો નથી હોતો, અને લાભનું બંધન પણ નથી જ હોતું; તેથી તેમનામાં સંતોષ અને ત્યાગની વૃત્તિ મરજીઆત કે ફરજીઆત સચવાય છે અને ખીંતે છે. એ જ રીતે એ સંસ્થાના નિર્વાહની ચિતા લોકોમાં ધનવૃત્તિ પ્રગટાવે છે અને વિકસાવે છે, એટલે આવી સંસ્થાઓથી અમુક વ્યક્તિઓમાં ત્યાગ પોષાય છે અને સાધારણ લોકોમાં ધનવૃત્તિ પોષાય છે. એમ બેવડો લાભ છે. આ લાભની પાછળ ખારીડીથી વિચાર કરતાં મોટો દોષ પણ સમાએલો દેખાય છે. તે દોષ આજસ, કૃત્રિમ જીવન અને પરાઅપનો છે. ત્યાગી સંસ્થાના બધાય મૂળ નિયમો ત્યાગલક્ષી જ હોય છે. ધીરેધીરે એવી સંસ્થાઓ એક અમુક નિયમોના ચક્ર જેવી યાંત્રિક બની જાય છે. પછી તો તે નિયમોને કબૂલ રાખનાર કોઈ પણ વ્યક્તિ તેવી સંસ્થામાં દાખલ થઈ શકે છે, બધા જ એ દાખલ થનારા કાંઈ સાચો ત્યાગ લઈને આવ્યા નથી હોતા. એમને ત્યાગ પસંદ તો હોય છે, પણ શરૂઆતમાં તેપર સમવડ મગવાને લીધે તેમજ તે સમવડ માટે કાંઈ જાતમહેનત ન કરવી પડતી હોવાને લીધે, અને મનુષ્યસ્વભાવની કુર્જાળતાને લીધે ધીરેધીરે આબ્યંતરિક ત્યાગ ગુમાવી બેસે છે. એક બાજુ ત્યાગી સંસ્થાના ત્યાગલક્ષી દેખાતા નિયમોને વશ થવાનું ફરજીઆત થઈ પડે છે, અને બીજી બાજુ તેપર સાંપડતી સમવડમાંથી આજસ પોષાઈ બીજાની ધનવૃત્તિ ઉપર પોતાની બોગવૃત્તિ સંતોષવાનું ફરજીઆત થઈ પડે છે. આ રીતે એક બાજુ સાચા ત્યાગ વિના ત્યાગી રહેવાનો અને ત્યાગી દેખાવાનો પ્રયત્ન કરવો પડે છે, અને બીજી બાજુ જાતમહેનતથી ગ્રામ કરેલ સાધનો સિવાય જ બોગવૃત્તિ સંતોષવાની હોય છે. એને પરિણામે ત્યાગી સંસ્થાના સભ્યનું જીવન કૃત્રિમ અને બેડોગ બની જાય છે. તેઓ કમ, પ્રવૃત્તિ અને

કસાવવા વિવિધ યુક્તિઓ ચોજે છે. એટલે ત્યાગી સંસ્થાઓ મારફત ત્યાગ અને દાનવૃત્તિ પોષાવાને બદલે વાસ્તવિક રીતે અકર્મણ્યતા, કુદરતા, અને લોભલાલચ પોષાય છે.

ત્યાગીનું જીવન ફિકર વિનાનું હોવાથી,—તેને કમાવાની કે કુટાવાની ચિંતા ન હોવાથી—તે કોઈ પણ ક્ષેત્રમાં, કોઈ પણ વખતે, કોઈ પણ જાતની લોકસેવા 'કરવા' છૂટો રહી શકે છે. તે ઉપરાંત તેને જ્ઞાન અને કેળવણીના હરકોઈ પ્રદેશ ખેડવા જેટલી શક્તિ હાજર હોય છે. તેમજ તેને પોતાના જીવનમાં સહગુણો ખીસવવાની અને લોકોમાં તે દાખલ કરવાની પણ પૂરી સરળતા હોય છે. આ એક ત્યાગી સંસ્થાનો મોટામાં મોટો ગુણ કદાચી સકાય. પરંતુ ત્યાગીના જીવનમાં એક એવું તત્ત્વ દાખલ થઈ જાય ■ કે જેને કીધે એ ગુણો ખીસવાની બાત તો એક બાજુએ રહી જાય છે પણ તેની જગ્યા મહાન દોષો લઈ લે છે. એ તત્ત્વ તે બીનજવાબદારીનું તત્ત્વ છે. સામાન્ય રીતે ત્યાગી કહેવાતા અને મનાતા બધા જ બીનજવાબદાર હોય છે. એ લોકો દેખીતી રીતે, પોતે જે સંસ્થાના અંગ હોય તેને અથવા તો પોતાના ગુરુ આદિ વડિલોને જવાબદાર હોય તેમ ઘણી વાર લાગે છે; પરંતુ જોડે બિતરીને તપાસ કરીએ છીએ ત્યારે સ્પષ્ટ જણાય છે કે તેમની જવાબદારી નામમાત્રની હોય છે. તેઓમાં નથી હોતી જ્ઞાન-પ્રેરિત જવાબદારી કે નથી હોતી મોહપ્રેરિત જવાબદારી. ગૃહસ્થો અમુક કામ વખતસર ન કરે, અથવા પૈસા ધીરનાર કે મદદ આપનારને ધરતો જવાબ ન આપે, કે સાલસાહથી ન વર્તે તો તેમની પ્રતિષ્ઠા ન બંધાય, નિર્બોધ ન ચાલે, નાળું ન મળે અને કન્યા પણ ન મળે; પરંતુ ત્યાગીઓ તો પોતાને નિર્બોધ માનતા હોવાથી એવી મોહજનિત જવાબદારી માથે લેવાની તો તે પસીને ના જ પાડે છે. બાકી રહી જ્ઞાનપ્રેરિત જવાબદારી આપણે કોઈ પણ ત્યાગી સંસ્થામાં જઈને જોઈશું તો જણાશે, કે તે ત્યાગીઓ જેટલે નસમો માને છે, જેટલી

હસાવના વિવિધ સુક્તિઓ યોગ્ય છે. એટલે ત્યાગી સંસ્થાઓ મારફત ત્યાગ અને દાનવૃત્તિ પોષાવાને બદલે વાસ્તવિક રીતે અકર્મણ્યતા, હુદ્દતા, અને લોભલાલચ પોષાય છે.

ત્યાગીનું જીવન ફિકર વિનાનું હોવાથી,—તેને કમાવાની કે લૂંટાવાની ચિંતા ન હોવાથી—તે કોઈ પણ ક્ષેત્રમાં, કોઈ પણ વખતે, કોઈ પણ જાતની લોકસેવા 'કરના' છોડે રહી શકે છે. તે ઉપરાંત તેને જ્ઞાન અને કળવણીના દરકોઈ પ્રદેશ ખેડવા જેટલી શક્તિ ફાજલ હોય છે. તેમજ તેને પોતાના જીવનમાં સદ્ગુણો ખીસવવાની અને લોકોમાં તે દાખલ કરવાની પણ પૂરી સરળતા હોય છે. આ એક ત્યાગી સંસ્થાનો મોટામાં મોટો ગુણ કદાચી શકાય. પરંતુ ત્યાગીના જીવનમાં એક એવું તત્ત્વ દાખલ થઈ જાય છે કે જેને ક્ષીણે એ ગુણો ખીસવાની જાન તો એક બાલુએ રહી જાય છે પણ તેની જગ્યા મહાન દોષો લઈ લે છે. એ તત્ત્વ તે જીનજવાબદારીનું તત્ત્વ છે. સામાન્ય રીતે ત્યાગી કહેવાતા અને ગણાતા બધા જ જીનજવાબદાર હોય છે. એ લોકો દેખીતી રીતે, પોતે જે સંસ્થાના અંગ હોય તેને અથવા તો પોતાના ગુરુ આદિ વડિલોને જવાબદાર હોય તેમ ધણી વાર લાગે છે; પરંતુ જોડે જિતરીને તપાસ કરીએ છીએ ત્યારે સ્પષ્ટ જણાય છે કે તેમની જવાબદારી નામમાત્રની હોય છે. તેઓમાં નથી દોની જ્ઞાન-પ્રેરિત જવાબદારી કે નથી દોની મોહપ્રેરિત જવાબદારી. ગૃહગ્યો અમુક કામ વખતસર ન કરે, અથવા પૈસા ધીરનાર કે મદદ આપનારને ધડતો જવાબ ન આપે, કે સાલસાઈથી ન વર્તે તો તેમની પ્રતિષ્ઠા ન બચાય, નિર્બોદ ન ચાલે, નાણાં ન મળે અને કન્યા પણ ન મળે; પરંતુ ત્યાગીઓ તો પોતાને નિર્બોદ માનતા હોવાથી એવી મોહજનિત જવાબદારી માથે લેવાની તો તે ધસીને ના જ પાડે છે. બાકી રહી રૂઝપ્રેરિત જવાબદારી આપણે કોઈ પણ ત્યાગી સંસ્થામાં જઈને જોઈશું તો જણાશે, કે તે ત્યાગીઓ જેટલો સમય નક્કરો ચાલે છે, જેટલી રક્તિ એને ગુમાવે છે અને કાન્યો કે

કોઈ દર્શાવનાર મળે ત્યારે પેલા રસ્તાને વળગી રહેવાનો આગ્રહ પણ ન જ રખાય. આને ત્યાગી સંસ્થાનું પરિવર્તન સેવક સંસ્થામાં થવું ધટે. ત્યાગનો અસલી અર્થ વિસરાર્થ જવાથી અને ત્યાગીને મળતી સગવડમાં ત્યાગીપદનું રચાન દબાઈ જવાથી, જ્યારે કોઈ ત્યાગી ભક્તોમાં, લોકોમાં, સમાજમાં કે કોઈ પણ સ્થળે જાય છે ત્યારે તે પોતાને સૌનો ગુરુ માની સૌની પાસેથી આદરસત્કાર અને માન-પ્રતિષ્ઠાની આકાંક્ષા રાખે છે. આ આકાંક્ષા તેને અછડ કરી મૂકે છે અને વારસાથી રાજગાદીએ ઊતરી આવેલ રાજકુમારની પેઠે તેમને લોકોમાં નમ્ર ભાવે મળતાં રોકે છે. તેથી દરેક ત્યાગી સંસ્થાએ સેવક-સંસ્થા બની જવું જોઈએ. એટલે એ સંસ્થાનો દરેક સભ્ય પોતાને ત્યાગી નહિ પણ સેવક માને અને બનાવે. લોકો પણ તેને સેવક તરીકે જ ઓળખે, ગુરુ તરીકે નહિ. પોતાને સેવક માનતાં, અને વર્તન દ્વારા બીજા પાસે સેવક તરીકે હાજર થતાં જ, અભિમાનનો ભાવ આપોઆપ સરી જાય છે; અને લોકોને ખત્રે કે માથે લેવાનો સવાલ જ ન રહેવાથી ભોગનું પ્રમાણ આપોઆપ ઓછું થઈ જાય છે અને એ પ્રમાણ ઓછું થવાથી બીજા ધણા દોષો વધતા અટકે છે. જનમહેનતથી નિર્વાહ પૂરવું પેદા કરવામાં વખત જશે તો સેવા ઓછી થશે એમ કહેવાને કશું કારણ નથી. કારણ કે તેમ કરવામાં સરવાળે બીજાની સેવા વધારે જ થવાની. પોતાનો બોલો બીજા ઉપર ન લાદવો એ કંઈ ઓછી સેવા નથી. અને સેવકની જરૂરિયાત ઓછી હોવાથી તેમણે ઉપાર્જન કરવામાં બધા વખત ન જ આપવો પડે એટલે સહેજે જયનમાં મનેલ થોડો વખત પણ વધારે કિંમતી થયેલો; અને લોકોને જનમહેનત તથા સાધર્મ્યનો પદાર્થપાઠ મળે તે કંઈ નાનીમૂની મેચ ન કહેવાય. તેથી ત્યાગી સંસ્થાનું પણ જ પરિવર્તન જનમહેનતથી નિર્વાહ કરવાનું સાચું ઉપરજ થવું ધટે ત્યાગી દવા માટેની લાવણનની પટેલી ટરત જ જનમહેનત દોરી ધટે. ઘનપતિ ઉપર નમ્રનું તે નહિ.

અ. ૨. એક નીચે ઓળખાવમાં સીધા ૧ દાખ
અ. ૩. ૩ નીચે નીચે.

[illegible]

(૧) ત્યાગી એટલે કે સેવક મંરથામાં દાખલ થનાર સભ્ય સ્ત્રી કે પુરુષ અવિવાહિત હોય કે વિવાહિત, પણ તે બંધારણ કંઈ ઇલ્લચર્ચપૂર્વક જીવન ગાળનાર હોવો જોઈએ. તતતું હોતું (૨) દરેક સભ્ય પોતાની જરૂરિયાત જોઈએ? પૂરતું જાતમહેનતથી જ પેદા કરવાની શક્તિવાળો અને જાતમહેનત કરવા તૈયાર હોય તેવો જ હોઈએ.

(૩) દરેક સભ્ય પોતાના સમય અને કામકાજ વિશે સંસ્થાએ ૧૨ કલાક વ્યવસ્થાપક મંડળને જવાબદાર હોવો જોઈએ. તે ૧૧ની પ્રત્યેક ક્ષણ માટે એ મંડળને જવાબદાર રહેવા બંધાએલો હોઈએ.

(૪) ઓછામાં ઓછા દિવસના દસ કલાક જેમાં તેની નિર્વાહ તી જાતમહેનતનો સમાવેશ થાય છે તેટલું કામ કરવા તે બંધાએલો હોઈએ.

(૫) તેની કુચિ, શક્તિ અને પરિસ્થિતિ જોઈ જે કામ માટે તે કાર્યવાહક મંડળ પસંદ કરે તે જ કામ તેણે હાથ ધરી પાર કરવા બંધાતું જોઈએ.

(૬) ટાઈ મિત્ર, ભક્ત કે રનેહીની કશી જ એટ તે જાતે લઈ નહિ; જો કંઈ મગવાનું હોય તો તે કાર્યવાહક મંડળને સોંપવા બંધાએલો રહે, અને જિભારી કે લાચરીના વખતમાં તેનો નિર્વાહ જ કરે.

(૭) જ્યારે ત્યાગ અને ઇલ્લચર્ચપૂર્વક જીવન ગાળનાર ૧ બંધ પડે, ત્યારે તે કાર્યવાહક મંડળ પાસેથી રજા લઈ છોડે કામ અને કંઈ પ્રમાણે જીવન ગાળી રહે, અને છતાં તેનું નૈતિક ૧૧ જરાજર હોય ત્યાં લગી તેની પ્રવિણ ત્યાગી અને સેવક સ્ત્રી જ લેખાય.

(૮) જે મધ્ય કાંઠા અને કાંઠાસીમા રેલ તે પાને
મોજાદી છોઃ દવા નહિ તેા ખંડની મુખ્યા પ્રમાણે એ રે
શરૂ નીચે લેજે રે.

(૯) રેલ એ કાંઠા પેનાને કચી અને ખાંડને નીચી રેલ
ન રે, અને એ પેનારેનાની મધ્ય અને રેલે કામ રેલે મધ્ય
ખાંડ નીચે એ રે રેલે.

(૧૦) એ કાંઠા ની મધ્યે વખો વખો નીચે રેલે
અર અને રેલે રિજિય અરુજોને, કામ મારી રેલે
રે રેલે રેલે રેલે અને એ રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે
અર રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે

અ રે રેલે રે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે
રે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે
રે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે
રે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે
રે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે

રે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે
રે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે
રે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે
રે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે
રે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે

રે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે
રે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે
રે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે
રે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે
રે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે

રે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે
રે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે
રે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે
રે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે રેલે

એવા ત્યાગને કશી જ હરકત નથી પહોંચતી; કારણકે સંસ્થામાં રહેનાર
 પ્રમોના ત્યાગ અને એવા એકાન્ત ત્યાગ વચ્ચે ધણું અંતર હોય છે.
 એકાન્ત ત્યાગમાં સ્થાનપ્રેરિત જવાબદારી દોષાથી તેમાં દોષને લેધ
 વધુ અવકાશ નથી અને જૂલે ચૂકે કાઈ દોષનો સંભવ હોય તો તે
 માટે ખીલ કાઢી કરતાં વધારે સાવધાની તો એ ત્યાગ સ્વીકારવાની જ
 હોય છે; એટલે એવા એકાન્ત ત્યાગને બાહ્ય નિયમનની જરૂર જ
 નથી રહેતી. ઊંડું એવા ત્યાગ ધારણ કરનાર બુદ્ધ હોય કે મદ્યવીર
 હોય પણ એ તો મનુષ્યજાતિના અને પ્રાણીમાત્રના કમ્પાણી શોધ
 પાછળ જ નિરંતર મડેલા હોય છે. તેમને પોતાની સાધનામાં
 દોષાશ્રય કરતાં જંગલનો જ આશ્રય વધારે સદાયક નીવડે છે.
 અને સાધના પૂરી થયે તેનું પરિણામ તે સોઝા સમક્ષ જ મુકવા
 તત્પર હોય છે. એટલે જેઓ એકાન્ત ત્યાગની શક્તિ ધરાવતા હોય
 તેમને માટે તો તેમનો અંતરાત્મા જ મોટો નિવન્ટા છે. તેથી આ
 દેશદાર અને આ બંધારણના નિયમોને લીધે એવા એકાન્ત ત્યાગ
 અને તેના પરિણામને કશું જ લેખ્ય આવતું નથી. કેટલાક
 સાધારણ માણસો જેઓ એકાન્ત ત્યાગ અને પૂર્ણ ત્યાગનું સ્વરૂપ
 નથી મમજતા અને પોતાના ઉપર નિયમન આવતું જેવા નારાજ
 હોય છે તેઓ ધણીવાર એમ દલીલ કરે છે, કે જો જનમહેનત અને
 ખીલ જવાબદારીનાં નિયમનો મુકવામાં આવે તો બુદ્ધ અને
 મદ્યવીર જેવા ત્યાગી ક્યાંથી પાકશે ? અને જનને મદ્યન શોધનો
 વારમો ઠાણ આપશે ? તેમણે જણવું જોઈએ કે આવનું જગત એ
 હજારો વર્ષ પહેલાંનું જનન નથી. આજના જનને ધણા અનુભવો
 મળ્યા છે. તેને જોયું છે કે જનનો શુદ્ધિ કરવામાં અને સ્થાનની
 રીત કરવામાં જનમહેનત કે જવાબદારીનું જાણ આડે આવતું જ
 નથી. જો એ આડે આવતું હોય તો જે જેકે અદ્ભુત વૈજ્ઞાનિકો
 અને મદ્ય રોષો પાસા છે. જે માંથીજ જેવા નરરતને
 ધારણ કરવા જનન જાગૃત્તી જન્મી છે તે કદી ન જ

કેવી રીતે લાગુ પડે? અને એ સિદ્ધાંત લાગુ પાડવા જતાં એનું આધ્યાત્મિક જીવન, એનો સંસારત્યાગ, અને એનું નિર્લેપપણું કેવી રીતે સચવાય? આવી શંકા થવી સહજ છે. પરંતુ જૂની જૈનપરંપરા જૈન ત્યાગનો મર્મ, જૈન શાસ્ત્ર, અને જૈન ઇનિદાસ તેમજ અત્યારના દેશાધાનના સંયોગે, અને સાધુસમાજની રિયનિ ઉપર બની શકે તેટલો તટસ્થ જતાં નિર્ભય વિચાર કર્યા પછી મને સ્પષ્ટ લાગે છે કે જાત-મહેનતનું તત્ત્વ જાણે દેખીતી રીતે જૈનપરંપરાથી વિરુદ્ધ લાગે છતાં તત્ત્વદૃષ્ટિએ જૈનત્યાગ અને જૈનસિદ્ધાંતની સાથે એનો સંપૂર્ણ પથે મેળ ખાય તેમ છે.

આજનો જૈન સાધુસમાજ આધ્યાત્મિક છે એમ કોઈ કહી શકશે ખરું? જો તે આધ્યાત્મિક હોય તો પ્રમાણમાં ખીજા કરતાં વધારે કલેશ, કંકાસ, પશ્ચપત્તી, તોજાઈ અને અભિમાન, સ્વાર્થ અને ખીકલ્યપણું, ધન્યાદિ દોષો એ સમાજમાં સંજવે અને નમે ખરા? આજનો જૈન સાધુસમાજ દેશાધાન જાણનાર અને વ્યવહારકુશળ છે એમ પણ કોઈ સાચીન કરવાની દિગ્મત ધરાવે છે ખરા? જો તેમ હોય તો દળોની મંજ્યામાં માધુર્યો દોરા જતાં જૈનસમાજ પહોળ કેમ રહે? અને ખુદ સાધુઓ એક પામરની જેમ લોકોની માન દયા ઉપર જીવે કેમ? સંજન કે આગેત્ય, શિશુ કે ઉઘોમ, મામાનિક સુધાગે કે ગાજકારણ, સાદિત્યપ્રચાર કે ઇનિદાસગદા-એ બધી બાબતોમાં આટળા મોટા સાધુસમાજને ધગવનાર અને અને તેનું ભક્તિપૂર્વક લાલનપાલન કરનાર જૈન સમાજ સૌથી પહોળ દોર્લ કેમ રહે? ખરી વાત તો એ છે કે જૈનસાધુ પોતાને ત્યાગી સમજે છે અને તેમ કહે છે; લોકો પણ તેને ત્યાગી તરફિ આગળે છે. પરંતુ આજના જૈન સાધુનો ત્યાગ એ માત્ર કર્મ-ક્રિયા અને જાતમહેનતનો ત્યાગ છે, એના કનનો એટલે બોમ લેવાનો ત્યાગ નથી. તેથી તે જેટલે અગે જાતમહેનત નથી કરતો તેટલે અગે જાતની મહેનતનો અને જીવનની લેવાનો વધારેમા વધારે બોમ કરે

[illegible]

The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that proper record-keeping is essential for ensuring the integrity and transparency of financial operations. This section also outlines the various methods used to collect and analyze data, highlighting the role of statistical analysis in identifying trends and patterns.

The second part of the document focuses on the implementation of quality control measures. It describes the various steps involved in ensuring that all products meet the required standards before being released to the market. This includes conducting regular inspections, testing samples, and implementing corrective actions when deficiencies are identified. The document also discusses the importance of training staff to maintain high standards of quality and the role of management in overseeing the process.

The third part of the document addresses the issue of customer satisfaction. It explores the various factors that influence customer perceptions and provides strategies for improving the overall customer experience. This includes enhancing product quality, providing excellent customer service, and implementing effective communication channels. The document also discusses the importance of monitoring customer feedback and using it to make continuous improvements.

The fourth part of the document discusses the role of technology in modern business operations. It highlights the various ways in which technology can be used to streamline processes, improve efficiency, and enhance decision-making. This includes the use of data analytics, automation, and cloud computing. The document also discusses the importance of staying up-to-date with the latest technological advancements and the role of IT departments in supporting business goals.

The fifth part of the document discusses the importance of financial management. It outlines the various steps involved in budgeting, forecasting, and controlling costs. This includes setting financial goals, monitoring performance, and making adjustments as needed. The document also discusses the importance of maintaining accurate financial records and the role of accounting in providing reliable information for decision-making.

The sixth part of the document discusses the importance of human resources management. It outlines the various steps involved in recruiting, training, and retaining top talent. This includes developing a clear job description, conducting thorough interviews, and providing ongoing training and development opportunities. The document also discusses the importance of creating a positive work environment and the role of management in fostering employee engagement and productivity.

The seventh part of the document discusses the importance of legal and regulatory compliance. It outlines the various laws and regulations that businesses must adhere to and provides strategies for ensuring compliance. This includes staying up-to-date with changes in the law, conducting regular audits, and implementing robust internal controls. The document also discusses the importance of seeking legal advice when needed and the role of legal departments in protecting the company's interests.

The eighth part of the document discusses the importance of environmental and social responsibility. It outlines the various ways in which businesses can contribute to a sustainable future and provides strategies for implementing responsible practices. This includes reducing carbon emissions, conserving resources, and supporting social causes. The document also discusses the importance of transparent reporting and the role of management in leading by example.

The ninth part of the document discusses the importance of innovation and research and development. It outlines the various steps involved in developing new products and services and provides strategies for fostering a culture of innovation. This includes encouraging creative thinking, investing in R&D, and protecting intellectual property. The document also discusses the importance of staying competitive in a rapidly changing market and the role of management in driving innovation.

The tenth part of the document discusses the importance of strategic planning. It outlines the various steps involved in developing a clear vision and mission statement and provides strategies for implementing a successful strategy. This includes conducting a SWOT analysis, setting SMART goals, and allocating resources effectively. The document also discusses the importance of regular communication and the role of management in leading the organization towards its long-term success.

છતાંય તે ભોગીની જેડે મુખ્ય મુખ્ય સગવડોને જતી કર્યાં સિવાય જ ત્યાગી તરીકે પોતાને ઝાળખાવે છે. એટલે સગવાના સિદ્ધાંતને અનુસરવા ખાતર પણ ભે તેને ત્યાગી જ રહેવું હોય તો જંગલમાં જવું. અથવા વરતીની નજીકમાં રહ્યા છતાં બીજાના શ્રમનો તેણે કાંતો ઉપભોગ ન કરવો, અને ભે તેણે ભોગી થવું હોય તો પણ બીજાની મહેનત ઉપર ભોગી ન થતાં જાનમહેનત ઉપર જ ભોગી થવું. એમ થાય તો જ ક્યારેક પણ સાચા ત્યાગને મેળવે છે.

જાતમહેનતથી ઉત્પન્ન કરેલ વસ્તુનો ભોગ કરવો પડે ત્યારે જ ધણીવાર તો વધારેમાં વધારે ત્યાગ થાય છે. અને તેવો ત્યાગ પણ અનિવાર્ય થઈ પડે છે. જાતમહેનતથી તૈયાર કરેલ કપડાં બીજાએ આપેલ કપડાં કરતાં પ્રમાણમાં ઓછાં જ વપરાવાનાં, ધમ્માવાનાં, અને ફાટવાનાં, જાતે ધોવાનું કપડું બીજાએ ધોએલાં કપડાં કરતાં ઓછું અને મોડું જ મેકવું થવાનું. મનઃશાંતિથી મજાક થી, દૂધ, પુસ્તકપાનાં, કાગળ, પેન્સિલ, અને બીકણી કરતાં જાતમહેનત અને મજૂરીદ્વારા પ્રાપ્ત કરેલ એ વસ્તુઓ પ્રમાણમાં ઓછી જ વપરાવાની અને ઓછો જ ખર્ચ થવાનો. બીજા પગ ચાપે અને તેમ મર્દન કરે એ કરતાં ભે જાતે કરવાનું હોય તો તેમાં મુખ્યશીલતા ઓછી જ પોષાય. એટલે મદ્યપુદ્ધિ અને વિવેકપૂર્વક સ્વીકારેલી જાતમહેનત એ તો સાચી બ્યાવહારિકતા અને સાચી આધ્યાત્મિકતાનું મુખ્ય લક્ષણ છે અને તેની પોષક છે.

હમેશાં જ બીજાને હાથે પાણી પીનાર અને બીજાને પગે ચાલનાર રાણી અને સોદાણીને જાને પાણી બરવાનું કે પગે ચાલવાનું કહેવામાં આવે અથવા એવો પ્રમંત્ર આવે તો તેના સ્વાધુઓ જ પહેલાં તો એમ કરવાની ત્યાગપાત્રી: તથા મોટા અને પ્રતિજ્ઞાનું જૂત પણ એ કામ કરવામાં આવે સ્વાવસી. ગાંધીઓ અને ધનવાનો જેઓ જાતમહેનતથી રેવાચ નથી અને છતાં બીજાની મહેનત વિના જેમને કામ માત્ર ચાલવું નથી તેઓને પણ ભે જાતમહેનત કરવાની દરમિયાન પડે તો તે દરમિયાનમાં વધુમાં દેવ સ્વાધુ એટલા જવા મદમાર

૧ તદ્વત ૫૦.૫૯ તરીકે દોઝા ઇત્યાં પચાસૈવનું અમુક જૂન તેમજ
 ૫૫ જે તે તેમને જાનમદેનતમે વિચાર કરતાં સુખ થી ને
 જે, અને એ વિચારને અમ ત્યાં મનમાં તે તેમને મુલતી ને તે
 ૫૧૬ દરે વિચારે વિચારે જાણતી જાણતી જાણતી વિનિતે ૧૧૬
 ૧ ને અમુક જાનમદેનતમે તમા વિચાર જાણતે રહે જાણતે જાણતે
 નોંધ મેળવે ૧ ને તેમજ આ જાણતે જાણતે જાણતે, અને ૧૧
 જાણતે ૧૧, વિચારે જાણતે જાણતે ૧૧, ૫૫ દરે જાણતી ૫૧
 જાણતે જાણતે જાણતે જાણતે, જાણતે જાણતે જાણતે જાણતે
 ૬૧૭ ને

છાત્રાલયોમાં અને બીજી સંસ્થાઓમાં ધાર્મિક
શિક્ષણ હોવું જોઈએ કે નહિ? અને હોવું જોઈએ
તો કયા પ્રકારનું?

જેમ બુદ્ધિભર્યાના વિદ્યાર્થી છે તેમ ધાર્મિક શિક્ષણ એ
શિક્ષણ એક વિદ્યા છે કે નહિ? અને તે વિદ્યા નથી એમ ને નથી
હી શકાતું તો એ જોવું રહે છે કે ધાર્મિકશિક્ષણમાં જાણવા જેવી,
સંપેદા કરે એવી, અને માનવજાતિની બુદ્ધિ જગાડી તેને સંતુષ્ટ
કરે એવી મહત્ત્વની બાબતો શોધે છે કે નહિ? જો અનુભવોના
ઉપર એ હોય (અને છે એમ મારો વિશ્વાસ છે) કે એવી બાબતો
ધાર્મિક કહેવાતી વિદ્યામાં પુષ્કળ છે, તો પછી આજે એ પ્રશ્ન કેમ
જોડો થાય કે છાત્રાલય વગેરે સંસ્થાઓમાં ધાર્મિક શિક્ષણ હોવું
જોઈએ કે નહિ?

આ પ્રશ્ન યવાનાં ચાર મુખ્ય કારણો છે: (૧) દૃષ્ટિનું સંકુચિત-
પણું, (૨) શુદ્ધિસ્વાતંત્ર્ય અને તક ઉપર અંકુશ, (૩) જ્ઞાન
ઉપર અંકુશ અર્થાત્ નવી વિચારધારાઓ અને શોધ તરફ દુર્લક્ષ,
(૪) શૈલી રોગ.

ધાર્મિક શિક્ષણ આપવામાં દૃષ્ટિ ભારે સંકુચિત અને દૂંડી
રાખવામાં આવે છે. ઇ. ટ. જૈન સમાજ, અને તેમાં પણ દિગંબર,
ધાર્મિક શિક્ષણ આપે ત્યારે તેઓ એવીજ દૃષ્ટિ ધરાવતા હોય છે કે
અમુક જાગત ઉપર દિગંબર શાસ્ત્રોમાં જે લખાયેલું છે તે હેતુમાં

આ ચર્ચા જૈન સમાજને લાગીને લખેલી છે પણ તે બધા
ધાર્મિક સમાજોની શિક્ષણવ્યવસ્થાને લાગુ પડે એ દૃષ્ટિએ જ
વિચારાયેલી છે.

[illegible]

મળી આવે છે તેમ આવી અજબ વસ્તુઓનો ઉદ્દેશ્ય કેમ નથી મળતો ? વળી કોઈ વિદ્યાર્થી એમ તર્ક કરે કે પૂજનમાં ફૂલોના દગલા કરો છો તે અથવા તીર્થરક્ષાને નામે કોઈકોઈ વાર મનુષ્યહત્યા સુધીનાં અ-
નુષ્ઠાં પણ પગલાં ભરાય છે તે ત્યાગ અને અહિંસાની સાથે બંધ
કેવી રીતે બેસે ? એક તો આવા તર્કો બિંધવા જેવી બુદ્ધિ જ ધરી ગઈ
છે. અને કદાચ દુર્ભાગ્યે કે સદ્ભાગ્યે બિંધ્યા તો તેવા તર્ક કરનારને
મોટે ભાગે નારિતક અથવા દોડાણો કહીને ઉતારી પાડવામાં આવે છે.
જ્યારે એમાંના કોઈ વિદ્યાર્થી આજળ જતાં સ્વતંત્ર વિચારક અને
તાર્કિક થાય છે ત્યારે તેઓ પેલા વિદ્યાર્થી જીવનના ધાર્મિક શિક્ષણ
સામે તોળાઈ પોકારે છે, અને બળવો જગાવે છે.

ધાર્મિક શિક્ષણમાં જે વિષય સીખવાતો હોય અને તેના ઉપર
જે આચાર્યનું પુસ્તક ચાલતું હોય તે વિષય પરત્વે તે આચાર્યના
(પછી ભલે તે સેંકડો અને હજારો વર્ષ પહેલાં થઈ ગયા હોય)
વિચારો સિવાય બહારની દુનિયામાં એ જમાના સુધીમા બીજાઓએ શું
વિચાર્યું છે અને તે જમાનાથી માંડી અત્યાર સુધીમાં તે વિષય પરત્વે
આપી દુનિયામાં શું શું વિચારવામાં આવ્યું છે, સી સી સોધો થઈ છે,
ક્યાં જૂનાં સત્યો વધારે રપટ થયાં છે, કઈ વિગતો ઉમેરાઈ છે,
અને કઈ બાબતો ખોટી સાબીત થતી જાય છે અગર થઈ છે, ત
બધા તરફ માત્ર દુર્લક્ષ કરવામાં આવે છે. તેથી જ્યારે કોઈ ધાર્મિક
શિક્ષણ લીધેલ વિદ્યાર્થી મોટી ઉંમરે પોતે સોબેલ વિષયની બાબતમાં
મોમેરથી નવું જાણે છે અથવા તેને એ જાણવા સાંભળવાનો પ્રયત્ન
આવે છે ત્યારે તેને પેલો ધાર્મિક અભ્યાસ દરમ્યાનનો રાનઅંકુશ
ખટકે છે અને વગર સંજોગે તે કહી દે છે કે ધાર્મિક શિક્ષણનું સલામ !
એને લીધે તો બિચારા મૂર્ખ રહ્યા !!

ઉપરના ત્રણ દોષ ઉપરાંત એક મોટો દોષ શિક્ષણની દેલીનો
છે. આને મોટે ભાગે અર્થહીન પાઠો ગ્રાન્થરવામાં આવે છે. એમાં

[illegible][illegible]

દાખો નિવારવા માટે છે. ધાર્મિક શિક્ષણના વિશેષી પક્ષની દલીલો તો એટલું જ માળીન કરે છે કે જે ખામીઓને કારણે આગળ જતાં લગ્નલાઓને ધાર્મિક શિક્ષણ તરફ અનુચિત થાય છે તે ખામીઓ દૂર કરવી અને એ શિક્ષણમાં પ્રાણ લાવવો. ત્યારે અત્યારે ધાર્મિક શિક્ષણ કયા પ્રકારનું હોવું જોઈએ કે જેથી તે રસપ્રદ થાય, આગળ જતાં તે લેનારને પરતાવે ન થાય એ જ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થાય છે. ધાર્મિક શિક્ષણ કઈ રીતે અને કઈ દષ્ટિએ આપવું તેનું ટૂંક સમય અહીં કરવામાં આવે છે. વિશેષ સુધારાને અને પરિવર્તનને પૂર્ણ અવકાશ છે.

શિક્ષણમાં પહેલી વાત દષ્ટિની ઉદ્ધરતાતી છે. એટલે જે વિષય પરત્વે જે વિચાર ધાર્મિક શિક્ષણમાં શીખવવામાં આવે તે વિષય પરત્વે તે વિચાર છેવટનો જ છે એમ આગ્રહ ન રાખતાં તે પણ એક વિચાર છે, જાણવા જેવો છે, અને અમુક જમાનાના, અમુક સંપ્રદાયના વિદ્વાનો અમુક વખત સુધી આ રીતે માનતા આવ્યા છે એમ ધારીને જ એ વિચાર શીખવેા જોઈએ. આ પ્રમાણે દષ્ટિ વિશાળ બની એટલે એ વિષય પરત્વે ખીજા આચાર્યોના વિચાર ઉપર પણ ઉદ્ધરભાવે લક્ષ આપી શકાશે અને એક વિષય પરત્વે ધાર્મિક કક્ષામાં સમાવી બધી જ માન્યતાઓ સમતોલપણે જાણવાની તક રહેશે. પરિણામે સર્વસપાળું દોષ શકે કે નહિ એવી અને ખીજા બાબતોમાં માત્ર એક વિચારનો પૂર્વગ્રહ ન બંધાતાં તે કુદા ઉપર કિલ્લ કિલ્લ દર્શનોમાં મગતાં બધાં જ મંતવ્યો સમતોલપણે જાણી અને વિચારી શકાશે. દષ્ટિ ઉદ્ધર થઈ એટલે તેનો સ્થાનનો દરવાજો પહોળો થયો, તેનું સાહિત્ય અપાર બન્યું, અને તેને માત્ર દુરામદને લીધે જ અમુક સાહિત્યમાં એવાઈ રહેવાની સ્થિતિ પ્રાપ્ત થઈ હતી તે પણ ઝડપે પછી ધાર્મિક શિક્ષણ લેનાર જો દરેકશક્તિ શીખવેા હશે તો તે સ્થાનકવાસી કે સ્વેતાનર દેશવાસી હોવા છતાંય ધર્મપદ, ગીતા અને બાર્ધનસ બાદિ વાચકનેા અને જે તે વિદ્યાર્થી પાસેથી દોષ દેદ કે

દાખલ થશે; અને લાણુનારને કદી અરુચિ નહિ થાય તેમ જ તેનું વિચારક ક્ષેત્ર પણ વધશે.

આ ઉપરાંત શૈક્ષીનું પરિવર્તન જરૂરી છે. ગોખલ્યુપટ્ટીનું સ્થાન સમજશક્તિ અને કલ્પનાશક્તિ લે એટલે સંમત અને શક્તિ લેખે લાગવાનાં. પછી ધાર્મિક શિક્ષણ તરફ આકર્ષવા માટે નહિ જરૂર પડે પતાસાં વહેંચવાની, કે નહિ જરૂર પડે બીજાં પ્રયોજનોની. ટૂંકમાં ઉપરના સ્વરૂપનું તારણ એટલું જ કાઢી શકાય કે ધાર્મિક શિક્ષણ ઉદાર દૃષ્ટિથી, ગુણનાત્મક પદ્ધતિથી, અને સમજશક્તિ તેમજ કલ્પનાશક્તિના વિકાસને પ્રધાન રાખીને જ આપવું જોઈએ.

આ બધું હતાં ધાર્મિક શિક્ષણ મરજ્યાત રહેવું જોઈએ, એનાં કારણો ટૂંકમાં આ છે:

(૧) વર્ગ ખાલી ન રહે તે માટે શિક્ષકને શિક્ષણ ખૂબ આકર્ષક બનાવવાની ફરજ પડશે. કારણકે વર્ગના આલવા ઉપર જ તેની પ્રતિધાનો આધાર માનવો જોઈએ.

(૨) તેથી શિક્ષકને ખૂબ વાંચવું વિચારવું પડશે, અને શિષ્યોનાં માનસ તપાસી તેને અનુકૂળ થવા શિક્ષણમાં રસ રેડવો પડશે. આને લીધે એ શિક્ષક ગંભીર બનશે. અને પરિણામે ફરજિયાત પદ્ધતિમાં જે શિષ્ય અને શિક્ષક બંનેય ઊંચરા રહી જાય છે તેને બદલે શિક્ષક તો પ્રોદ બનશે જ અને અન્તે એ એક બીજે પણ ફેલાશે.

(૩) ફરજિયાત પદ્ધતિથી અમગ જતાં જે કંટાળો અને હમેશને માટે અણમો જન્મે છે તેને સ્થાન જ નહિ રહે.

ફરજિયાત શિક્ષણના કાયદાઓ કાર્ષ ખ્યાન બદલ નથી; પણ મરજિયાત શિક્ષણના પરિણામ સામે તેની કદી જ કિમત નથી.

ધાર્મિક શિક્ષણમાં જ્યાં જ્યાં આચાર વિધેય નિ
આવે ત્યાં પણ ઉપરના ઉદારતા, ગુણના આદિ ...

દીખરવાથી રિદાપીઓને તેમાં પણ

તીર્થોની પ્રતિષ્ઠા કેમ સચવાય?

The page contains dense handwritten text in Devanagari script, which appears to be bleed-through from the reverse side of the paper. The handwriting is cursive and fills most of the page area.

હિ પણ આત્માની. શરીર અને અલંકારની ઉલ્પ હોય. અને આત્મા સખળ હોય તો એ ઉલ્પ જરા પણ સાલતી નથી. ઊલટું, તત્ત્વ-વધારે ખીણે છે. પણ જ્યારે આત્માની ઉલ્પ હોય ત્યારે ગમે તું શરીર અને ગમે તેવાં આબૂષણ-છતાં એ બધું શીકું લાગે છે. તપ, ત્યાગ, અને આધ્યાત્મચિંતનનો આત્મા તીર્થોમાં કેમ નથી હોતો ? અથવા તો કેમ દળાર્ધ અને કચરાર્ધ ગયો છે ? એ પ્રશ્ન વિચારવા જોવો છે. જેમ જેમ ઊંડો વિચાર કરીએ છીએ તેમ તેમ નવાં કારણો રપટ્ટ તરી આવે છે. એ આત્માને દળાવાનાં અને કચરાર્ધ જવાનાં મુખ્ય બે કારણો છે: (૧) અતિરેક, (૨) મમત્વ અને કલેશ.

જ્યારે વૃત્તિ અંતર્મુખ હોય છે ત્યારે જ તપ, ત્યાગાદિ તત્ત્વો જન્મે અને વિકસે છે. વૃત્તિ બહિર્મુખ થતાં એ તત્ત્વો ઓસરવા માંડે છે. એ તત્ત્વોનો વારસો તો જૈનસમાજને વિચારમાં મૂક્યો પણ વખત જતાં એ સમાજ એની પૂજા પ્રતિષ્ઠામાં પડી ગયો અને તેમ પણ રૂપૂજા પૂજા પ્રતિષ્ઠા. આ રૂપૂજા પૂજા પ્રતિષ્ઠાએ સમાજની વૃત્તિ વધારે બહિર્મુખ કરી અને એમ મનાવા લાગ્યું તથા જાણે આજણે એવું વાતાવરણ ઊભું થઈ ગયું કે જ્યાં વધારે કિંમતી, વધારે કળામય અને સમૃદ્ધ મંદિરો તે તીર્થ ખીલ્યાં તીર્થો કરતાં વધારે મોટું. આ રીતે બહિર્મુખ વૃત્તિ વધતી ચાલી અને તેને પરિણામે સ્વાભાવિક રીતે જ જે અંતર્મુખ વૃત્તિનો થોડો ધણો સંભવ હતો તે દળાર્ધ ગયો, અને જાણ દેખાવ તેમજ જાણ સજ્જારનો એટલો જમો અતિરેક થઈ ગયો કે ત્યાગી, તપસ્વી, આધ્યાત્મિક ગણાતા કે મનાતા પુરુષો પણ એ જાણ વિનૃતિ અને આડંબરની વાદવાદમાં ઝાંટે-વને અંરી ધસડાવા લાગ્યા. પરિણામે જાણ શોભાના અતિરેકથી તીર્થોની સાદગી અને સરગતા દળાર્ધ તેમજ તપ, ત્યાગ, અને આધ્યાત્મચિંતન માત્ર સંજ્ઞામાં રહી ગયાં. એક બાજુ જ્ઞાનીશી યોગિ, સમાધિ, સદિપ્તતા, અને વિવેકનો સંસ્કર હતો એ અંતર્મુખ વૃત્તિ

[illegible]

1. The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions and activities. It emphasizes that proper record-keeping is essential for transparency and accountability, particularly in financial matters.

2. The second part outlines the specific steps and procedures for conducting a thorough audit. This includes identifying the scope of the audit, gathering relevant data, and performing detailed analysis to identify any discrepancies or areas of concern.

3. The third part addresses the challenges often encountered during the audit process, such as limited access to information or resistance from stakeholders. It provides strategies to overcome these obstacles and ensure the audit is completed successfully.

4. The final part discusses the importance of communication throughout the audit process. Regular updates and clear reporting are crucial for keeping all parties informed and addressing any questions or concerns promptly.

રીતે, પરમ દિવસે ત્રીજે એમ સ્વાર્થીઓ અને દુશ્મનો આવવાના
 અને નબળાઇનો લાલ લઈ બધું ઓઘવા કરવાના. શું આ રીતે
 શું ગુમાવવું ? આ દલીલ બન્ને પક્ષોના ડાઘા ડાઘા માણસોની
 કે અને તેમાં વળુદ પણ છે, પરંતુ જ્યાં એકજ વસ્તુ ઉપર બન્ને
 વેરોધી પક્ષોના સંબંધનો સંભવ છે ત્યાં તકરાર બંધ કરવાનો
 ઉપાય શો છે ? એ પણ વિચારવું તો ઘટે જ. ઝોઝામાં ઝોઝું કાંતો
 એક પક્ષ તદ્દન પાપમાલ યઈ જાય અને બીજો આબાદ રહે; અને
 કાંતો એક અથવા બન્ને પક્ષ ઉદારતા કેળવે. આ સિવાય ત્રીજો રસ્તો
 કાંઈ પણ છે ખરો ? પહેલો રસ્તો શક્ય નથી અને શક્ય હોય તોપણ
 તે પરીક કરવા જેવો છે ખરો ? જમણી આંખ ડાબીનો નાશ કરી
 દેવા માગે એના જેવો એ ઉપાય નથી શું ? સ્વેતાંબરો છેક જ
 પાપમાલ થાય તેથી દિગંબરોનું શું મહત્ત્વ રહેવાનું ? અથવા દિગંબરો
 ખરબાદ થાય એમાં શું સ્વેતાંબરોની મહત્તા ગણવાની ? જો બન્ને
 પક્ષ સરખા બળવાળા હશે તો તો જ્યાંસગી મમતામમતી હશે ત્યાં
 સગી લડાઈનો અંત આવવાનો જ નથી. એટલે સમાન બળની લડાઈનો
 અંત નથી; અને એકની પાપમાલી પણ પર્ત્ત કરવા જેવી વસ્તુ નથી.
 ત્યારે પછી માર્ગ શો રહે છે ? એ પ્રશ્ન થાય છે. અને તેનો ઉત્તર
 જૈનમત સંદેહાર્થથી એ જ આપે છે કે સહિષ્ણુના કેળવવી. એક
 પક્ષ ઉદાર બનશે ત્યારે તે દેખીતી રીતે બધું ગુમાવશે પણ જો
 સમાજની અને રાષ્ટ્રની એકના માટે એ ઉદારતા દાખવવામાં આવી
 હશે તો તે પક્ષ જ જીત્યો ગણાશે, અને સામા પક્ષને ઉદારતાનો
 એવ લાગ્યા વિના કદિ નહિ રહે, તેથી જેમ જેમ વિચાર કરીએ છીએ
 તેમ તેમ વ્યવહાર દૃષ્ટિએ પણ તીર્થોની સમાધાનો માટે ઉદારતાનો જ
 માર્ગ સામે આવે છે.

એક જાણુ તીર્થોને રોડમે એવી સાદગી અને મરગત દાખવ
 યાને બીજા જાણુ મમતામમતી ઝોઝી થઈ એટલે તીર્થોની
 પ્રતિષ્ઠા આપેઆપ સચરવાની અને તેનું નેજ પણ આપેઆપ વધવું.

ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਤੇ ਪੜ੍ਹੇ ਪਛਾ ਪੂਰਾ ਸਾਧਨ ਹੋ ਆਨੇ ਹਨ

$$= \{ \alpha \in \mathfrak{g} \mid \alpha \in \mathfrak{g}_1 \text{ and } \alpha \in \mathfrak{g}_2 \}$$

1942 2462 2464

[Faint, illegible handwritten notes]

... ..

1. The first group of people who are not allowed to enter the country are those who are on the "no-fly" list. This list is maintained by the Department of Homeland Security and includes individuals who are suspected of being involved in terrorism or other activities that could threaten the security of the United States.

●

1

111

1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 26

1. *Journal of the American Medical Association*, 1997; 277: 1033-1038.

• • •

1. *Chlorophyll a* and *Chlorophyll b* were determined by the method of Arar and Collins (1987). The concentration of chlorophylls was expressed as $\mu\text{g mL}^{-1}$ of the sample.

1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 2679, 26

$\frac{d}{dt} \left(\frac{\partial L}{\partial \dot{x}} \right) = \frac{\partial L}{\partial x}$

અને દેખાવે પાછળ જ માત્ર વળેલી છે તે તરફથી લક્ષ ખસેડવું
 નોઈએ અને તે બે રીતે ખસેડી શકાય. આધ્યાત્મિક પ્રદેશમાં જઈને
 અને વિદ્યાના પ્રદેશમાં જઈને. બીજો માર્ગ સર્વગ્રાહ્ય અને જરૂરી
 છે, અને તેમાંથી ક્યારેક પહેલા માર્ગનો સંભવ પણ છે. જે પુષ્કળ
 ધન, સમય, અને અપાર બુદ્ધિશક્તિ - તીર્થોની પ્રતિષ્ઠા સાચવવા
 ખાતર ખરચાય છે (અને છતાં નથી સચવાતી પ્રતિષ્ઠા કે નથી વધતું
 સામાજિક બળ) તે જ ધન, સમય, અને શક્તિ બે તીર્થોદ્ધાર વિદ્યા-
 વૃદ્ધિ કરવામાં ખરચવામાં આવે તો પરિણામે સમાજ સબળ બને
 અને તીર્થોની પણ પ્રતિષ્ઠા એક અથવા બીજી રીતે સચવાય.

રણાં, અને જેનાં નામ વગેરે રણાં છે તેનો પણ પૂરો ઇતિહાસ આપણી પાસે નથી.

આજે જૈન શાસનના ત્રણ શીરકા મુખ્ય મનાય છે; પણ ખરી રીતે જોતાં એકે એક શીરકામાં આજે પણ પુષ્કળ ગરુડ, સંધાટક આદિ બેઠો છે. અને એ પેટા બેઠો વચ્ચે પણ ધણીવાર તો મુખ્ય શીરકાઓ વચ્ચે દેખાય છે તેટલુંજ અંતર છે. દિગંબર તેરાપંથી કે દિગંબર વાસપંથી સ્ત્રો, સ્થાનકવાસી તેરાપંથી કે બીજા સ્થાનકવાસી સ્ત્રો, સ્વેતાંબર-અંચલગરુડી, પાયચંદ્રગરુડી કે તપાગરુડી સ્ત્રો, એ બધા વચ્ચે પણ આજે તો મોટું અંતર થઈ પડ્યું છે, સ્થાનકવાસી અને મૂર્તિપૂજક એ બે વચ્ચે જે બેદ અને વિરોધની ખાઈ દેખાય છે તેથી જરાપણ ઓછી ખાઈ સ્થાનકવાસી-તેરાપંથી અને બીજા સ્થાનકવાસીઓ વચ્ચે નથી. દિગંબર અને સ્વેતાંબર વચ્ચે દેખાય છે તેટલું જ અંતર લગભગ પાયચંદ્ર અને તપા એ બંને સ્વેતાંબર ગરુડો વચ્ચે છે. આ બધું હોવા છતાં પ્રસ્તુત લેખનો આશય તો મુખ્યતઃ ઉક્ત ત્રણ શીરકાઓના સંબંધ વિશેષ વિચાર કરવાનો છે.

પહેલાં તો બેદનું મૂળ તપાસીએ. આચાર વિચાર અને પરંપરાની ધણી બાબતોમાં સ્વેતાંબર દિગંબર વચ્ચે બેદ છે છતાં એમનો મુખ્ય બેદ નમત્વ અને વસ્ત્રધારણ ઉપર અરક્ષિત છે. બંનેને માન્ય મૂર્તિના સ્વરૂપનો બેદ સ્ત્રો કે સ્ત્રીદીક્ષા સર્પ રાકે કે નહિ એ બેદ સ્ત્રો, પણ એની પાછળ તો તત્ત્વ એક જ છે, અને તે નમત્વમાં જ ધર્મ માનવાનું કે વસ્ત્રધારણમાં પણ ધર્મ માનવાનું. દિગંબરોએ નમત્વને ધર્મનું મુખ્ય અંગ માન્યું એટલે માધુઓ અને મૂર્તિ બંને ઉપર નમત્વ આદેશાયું. સ્વેતાંબરોએ વસ્ત્રધારણમાં પણ જૈનત્વનો નાશ ન થાયો એટલે માધુઓ અને મૂર્તિ બંને ઉપર વસ્ત્રો સહ્યાં નમત્વનો જ અઘરો રખાયો એટલે સ્ત્રી આપે:આપ અમણે દીક્ષાથી મુજા થઈ રહ્યાં વસ્ત્રો સ્વીકાર્યાં એટલે સ્વેતાંબરોએ અમણે ક્રમ

સરખી રીતે માને છે અને તેની ઉપાસના માટે એક સરખો ભાર આપે છે. ન્યારે આમ છે ત્યારે વિરોધ શાનો? પૂર્વ દિશામાં ફેલાતી શાખા એમ કહે કે બધીજ શાખાઓએ મારી દિશામાં, મારી દબે, મારી સાથેજ આવતું જોઈએ, અને બીજી શાખાઓ એ રીતે કરે તો એનું પરિણામ એજ આવે કે અતિ ઝાડ જ ન વધે; અને તે ન વધે એટલે પૂર્વની શાખા પણ ન રહે. એક બાજુ ભાર વધતાં સમતોલપણું જગ્યાથી વૃદ્ધ વધી જ ન શકે. અને અતિ પૂર્વની શાખાનો પણ સંભવ ન રહે. એજ ન્યાય ધર્મની શાખાઓને લાગુ પડે છે. એક શીરકો માને છે તેજ રહેણીકરણી દરેકે સ્વીકારવી અને બીજી નહિ, એવો ભાર આપવા જતાં મનુષ્ય સ્વભાવમાં રહેલા જે સમતોલપણને લીધે ધર્મનો વિસ્તાર થાય છે તે સમતોલપણું જ ન રહે. અતે બીજા શીરકોઓની સાથે તે એક શીરકો પણ ન ટકે. તેથી વિકાસ અને વિસ્તાર માટે બેદ અનિવાર્ય છે. અને બેદથી જ સમ-તોલપણું સચવાય છે. ત્યારે અહીં પ્રથમ એ થાય છે કે જો વીત-રાગપણાની લાવના ઉપર રચાએલા બધાજ શીરકો-બેદો અનિવાર્ય અને ઇષ્ટ હોય તો આજની જૈન ધર્મની જે સ્થિતિ છે તે સ્વાભાવિક હોઈ તેમાં કહેવાપણું શું રહે છે?

અત્યારે જે કહેવાપણું છે તે બેદ કે જુદાઈની ખાજનામાં નહિ પણ વિરોધની ખાજનામાં છે. વિરોધ અને બેદ એ બન્ને એક નથી. કડવાસ હોય ત્યારે વિરોધ કહેવાય છે; અને ત્રણે શીરકાના પરસ્પર સંબંધમાં કડ-વાસ છે. કડવાસ એટલે પોતાને વિષે મિથ્યાભિમાન અને બીજા તરફ અણુગમો આ કડવાસ ત્રણે શીરકાઓમાં અદરોઅંદર ફેરી અને ફેટવી છે એ સૂત્રમ દષ્ટિએ જોનારથી લાગ્યે જ અભણ્યુ છે. દરેક શીરકાનો આપાર તે તે શીરકાના સાધુ, પડિત, અને ઉપદેશકો છે. એક શીરકાનો ગુરુત્તમ અને ઉપદેશકત્તમ બીજા શીરકાને દાદયથી મિથ્યા જૈન માને છે, અને એ જ રીતે પોતાના અનુયાયીઓને સમજાવે છે. બીજા શીરકાનો ગુરુ અને ઉપદેશકત્તમ પણ તેમજ કરે છે. આનાં બે પરિ-

છે. દિગંબર શ્રીરક્ષાનું પશુ ગંબીર અને બીજે ન મળી શકે તેવું
કેટલુંક સાહિત્ય છે. એને વિષે સામાન્ય રીતે શ્વેતાંબરો બેપરવા છે.
આને પરિણામે પાદશાળાઓ, છાત્રાલયો, અને વિદ્યાલયોમાં કે ગુરુ-
વર્ગના અભ્યાસક્રમમાં ન્યાં પુસ્તકોની પસંદગીનો સવાલ આવે છે
ત્યાં કેટલીક વખતે એકજ વિષય ઉપર અન્ય શ્રીરક્ષાનું સર્વોત્તમ
પુસ્તક હોડી તેની જગ્યાએ કચરા જેવું પુસ્તક પસંદ કરવામાં આવે
છે; અને પરિણામે ભણનાર જ્ઞાન કે વિદ્યા કરતાં અજ્ઞાન અને
અવિદ્યા જ વધારે સેવે છે. એટલે એકંદરે અત્યારનો જે શ્રીકરાઓનો
કડવાચારો સંબંધ છે તે આપણામાં જ્ઞાનચતુતા જ પોષે છે. જે
ધર્મ, સદ્વિજ્ઞતા અને જ્ઞાનના પ્રચાર માટે જન્મ્યો હતો અને એ
પ્રચાર સિવાય જે ધર્મનું જીવન નકામું જ ગણાવું જોઈએ તે ધર્મ
શ્રીકરાઓની કડવાચારમાં પરિણમતાં અસદ્વિજ્ઞતા અને અજ્ઞાન જ
પોષી રહ્યો છે. આ રથજે એક રૂપક યાદ આવે છે. કિનારે પહોંચ-
વાના ધ્યેયથી વહાણો અમુક ટાપુથી ઉપડ્યાં. બધાં વહાણોએ ઉતાર-
ઓને લીધા. ધરત બધાની એકજ હતી અને તે કિનારે પહોંચા-
ડવાની. રસ્તામાં એક વહાણના કપ્તાન અને મુસાફરોએ બીજા
વહાણમાં કાંઈક જોડ બતાવી અને દીકા કરી. એ દીકાને તેના
કપ્તાન અને મુસાફરોએ અંતર દીકા માની સામસામી ખોરી દીકા
સર કરી. મુસાફરી વખતે બધા હતા તો નવર જ. દીકા અને જોડ
કાઢવાનું મળી આવતાં સૌનું મન ત્યાં રોકાયું. મુસાફરીનો આનંદ,
સમુદ્રની ગંબીરતા, અને આકાશની અપારતા તરફ તેમજ સદી-
સલામની અને ઋષ વધારવા તરફ લક્ષ જવાને બદલે એક બીજાની
દીકામા સામુદાયિક માનસ રોકાયું. ઠાઈ વાર્તાવચ્ચમાં ઉતર્યા અને
બીજાઓ શોધ જન્ય પરિણામે તકારાર વધી. એક બાજુ બધું
રક્ષાનગ પરસ્પરના નાચમાં ખરચાય લાગ્યું; અને બીજી બાજુ વહાણો
અકસ્માત એક બીજાથી જમણની સાવધાની રાખી ન ચક્રવાં એક
વહાણ અથડાયું અને બીન્દ તેના નાચ તરફ બેપરવા હતાં એ

એ વર્ગને રાષ્ટ્ર અને રાજકીય જાળતોનું તો સ્વભાવે પણ નથી, એટલે તેમનામાં પારસ્પરિક સંમેલન કે સંગઠનના સંભવનું વ્યાવહારિક કારણ એકંદરે નથી અને જે ધર્મ તેમને અરસપરસ મેળવવામાં સૌથી વધારે અને સૌથી પહેલો કારણબૂત થવો જોઈએ અને યદ્યપિ તેજ ધર્મે તેમને જોખળા હમેશને માટે દૂર કર્યા છે. એક જાણુ વ્યાવહારિક જરૂરિયાતોને લીધે ત્રણે શીરકાના ગૃહસ્થો અરસપરસ વધારે મળવા અને સંગઠિત થવાનો વિચાર કરે. ત્યાં તો બીજી જાણુ પેલો ગુરુ અને ઉપદેશક વર્ગ એમાં ધર્મનાથ જોઈ એમને મળતા અટકાવવા અને અરસપરસ ગાઢ સંબંધ બાંધતા અટકાવવા કમર કસે છે. પરિણામે એ ફિરકાઓ નથી પડી શકતા તદ્દન છુટા કે નથી યદ્યપિ શકતા એકરસ અને સંગઠિત. આ રિયલિટી લગભગ આમોગામ છે. ત્યારે હવે શું કરવું જોઈએ ?

ઉત્તર ટૂંકો અને સીધો છે. તકેસર અને વિરોધ મટાડવાની આશા ધર્મ પાસેથી હતી. આજના ધર્મમાંથી એ સફળ થવાનો સંભવ જ નથી એટલે ત્રણે શીરકાઓને પોતાનો મેળ સાધવા-વધારવા અને સંગઠન કરવા માટે બે જ રસ્તા બાકી રહે છે. પહેલો એ કે નિર્મથ અને સ્વતંત્ર ભુદ્ધિવાળી વ્યક્તિઓએ (તે ગૃહસ્થ હોય કે ત્યાગી) ધર્મનાં સૂત્રો હાથમાં લેવાં અને તેના ઉપર જે કડવાસનો મેલ ચડ્યો છે તે દૂર કરી ધર્મની આરક્ત જ બધી કેમોમાં વધારેમાં વધારે મેળ સાધવો અને બીજો માર્ગ પરંતુ ઉત્તરનો માર્ગ (જેને તે ક્રાન્તિકારી લેખ્યા) એ છે કે ગૃહસ્થોએ આ નવા ધર્મને જ એટલે કે વિકૃત અને સાંકડા ધર્મને યરણે જવું હોડી જાણે કે ધર્મનો વારસો ન જ મળ્યો હોય એવી રીતનું મનને ઘડી વ્યાવહારિક ભૂમિતિ ઉપર એકત્ર થવું. અને ભુદ્ધિપૂર્વક તથા અત્યંત સંગઠન કરવું. જેમાં ઇચ્છા પમાણે એક શીરકાના ગૃહસ્થો બીજા શીરકાના ગૃહસ્થો સાથે હાથપી દરેક ક્ષેત્રમાં બેટી દો અને અરસપરસ સહકાર કરી દો. ત્યારે ગૃહસ્થો પેલા ધર્મપ્રજ્ઞને જાણુએ મૂકી એકરસ દવા લગાડે અને દિવંતર

॥ अहम् ॥

शिष्यચોરીની भीमांसा

આખા દેશનું ધ્યાન અત્યારે સરકાર સામે ચાલતા જંગમાં શેકાર્ધ રહ્યું છે એટલે જૈનસમાજ પણ એની અસરથી સ્વાભાવિક રીતે જ છૂટો રહી ન શકે. ખીજી બાજુ આખો ય જૈનસમાજ એ એક વ્યાપારી સમાજ છે અને વ્યાપારી દુનીઆમાં જે ભારે આર્થિક ઉથલપાથલ ઘર્ષ રહી છે તેની અસર પણ જૈનસમાજ ઉપર નાની-સુની નથી. આ સિવાય ખીજા કેટલાય સામાજિક અને કેળવણી સંબંધી જે અગત્યના ફેરફારો અપારાખંધ ચોમેર ઘર્ષ રહ્યા છે, એની અસરથી પણ જૈનસમાજ મુક્ત નથી. આવી સ્થિતિમાં એ બધા અગત્યના સવાલો ઉપર વિચાર કરવો હોડી શિષ્યચોરી જેવા ક્રુદ્ધ દેખાતા વિષય ઉપર કેમ વિચાર કરવામાં આવે છે ? અથવા તો એવો ક્રુદ્ધ વિષય આજે કેમ ચર્ચવામાં આવે છે ? એ પ્રશ્ન થવો સહજ છે. એનો ઉત્તર એ છે કે-આજે શિષ્યચોરીના વિષયે જૈનસમાજનું ભારે ધ્યાન શેક્યું છે; અને એ વિષય “હાટરીનું દૂધ પીવું તે શાસ્ત્ર-વિદિત છે કે નહિ ?” એના જેવો માત્ર કાષ્ઠનિક ચર્ચાનો વિષય નથી રહ્યો. કારણ કે શિષ્યચોરીમાં માનનારા એને શાસ્ત્રસમ્મત માની ખીજાને તેમ મનાવી એ કૃત્ય કરે છે; એટલે શિષ્યચોરીના દિમાયતીઓ સમાજમાં ગમે તેટલા ઝોજા દોષ છતાં સોઠો લગભગ આખા સાધુવર્મને બોળ અને પાણુની જેમ બાગકચોર માને છે; અને સીધી કે આડકતરી રીતે સોઠો તેમની સાથે મનુષ્યચોર તરીકે જ વ્યવહાર કરે છે. શિષ્યચોરીના દિમાયતી મુદ્દાએ પણ પોતાના બાગક બાગિકાઓને સાધુ પાસે ખુદા દિલથી જુએ જ નવા દે છે. શિષ્ય-

દેખાય છે, છતાં વાસ્તવિક રીતે આખો જૈનસમાજ આ ઝેરીલી અયકામણીનો ભોગ થઈ પડ્યો છે.

‘શિષ્યદરણ્ય યોગ્ય છે કે નહિ?’ એનો ખુલાસો સ્વતંત્ર શુદ્ધિ અને શાસ્ત્રના આધારથી એમ બન્ને રીતે મેળવી શકાય તેમ છે. જેઓને વિચારવાની અને સાચું જોઈને તપાસવાની સ્વતંત્ર શુદ્ધિ મળી છે તેમને તો આ વિષય પરત્વે ઠાઈ પણ નિર્ણય બાંધવા માટે ઠાઈનો આધાર લેવાની જરૂર નથી; અને બહુ જોડા પાણીમાં ઉતરવું પડે તેમ નથી. તેઓ તો તદ્દન સહેલાઈથી ઠાઈપણ નિર્ણય બાંધી શકે એટલી આ બાબત સહેલી, શુદ્ધિમય, અને હીવા જેવી ખુલી છે. છતાં આ સ્થળે તો આ પ્રશ્નો ખુલાસો શાસ્ત્રીય દૃષ્ટિએ જ કરવાનો ઠાઈ શુદ્ધિનો ઉપયોગ કુખ્યતઃ શાસ્ત્રના પ્રમાણોને આધારે જ કરવાનો છે.

જૈન સાધુની આખી જીવનમયી અદ્વિતિ આદિ પાંચ મહા-વ્રતોને આધારે જ હોવાનું શાસ્ત્રમાં કથન છે અને તે દરેક પક્ષ સ્વીકારે છે. એ પાંચ મહાવ્રતો જૈનપણના પાયા ઉપર યોગ્યતા છે. જૈનપણું એટલે સોમ, લાલચ, ભય આદિ વિકારોનો વિજય અથવા એ વિજય માટેનો પ્રયત્ન. દ્વિતિ હોય કે અસત્ય, ચોરી હોય કે પરિભ્રમ, એ બધા દોષો જૈનત્વના વિરોધી છે; તેથી જૈનત્વને ધારણ કરનાર કે તેની સાચી ઉમેદવારી કરનાર સાધુ એ દોષોનો દંમેશને માટે ત્યાગ કરવાની પ્રતિજ્ઞ લે છે, જે પ્રતિજ્ઞ પાંચ મહા-વ્રતના નામથી ઓળખાય છે. એમાં ત્રીજું મહાવ્રત અદ્વિતિનું વિરમણ આવે છે. એનો સ્પષ્ટ અર્થ એ છે કે—“ઠાઈ પણ પરતુ તેના માસિકની રજા સિવાય લેવાનો સદંતર ત્યાગ.” જેમ દરેક વત કે નિશમની પાછળ એના અર્થ ઉપરાંત એનો ચિહ્નિત ભાવ હોય છે તેમ આ ત્રીજા મહાવ્રતની જાણનામાં પણ છે. “માસિકની પરવાળી સિવાય તેની ત્રીજા લેવાનો ત્યાગ એ ત્રીજું મહાવ્રત.” એટલે માત્ર અદ્વિતિ અર્થ લઈને ઠાઈને ઠાઈ તેને વગમી

મયના ત્યાગમાં છે. સામાન્ય રીતે કોઈ એક માણસ બીજાની માલિકીની બીજા તેની પરવાનગી સિવાય લે છે ત્યારે કાં તો તેનામાં અમુક લાલચ હોય છે અને કાં તો અમુક ભય હોય છે. લોભ અને ભય જેવી મોહજન્ય વૃત્તિઓ જ અદત્તાદાનની પ્રેરક હોય છે, તેથી અદત્તાદાનના ત્યાગની પ્રતિષ્ઠા પાછળ ખરો હેતુ એવી વૃત્તિઓનો જ ત્યાગ કરવાનો હોય છે. જેનામાં લોભ અને ભય જેવી વૃત્તિઓ જ નથી હોતી તેનું જીવન સ્વાભાવિક રીતે જ અદત્તાદાનથી મુક્ત હોય છે. પછી ભલે તે દુષ્ટ આદિ ભૌતિક તત્ત્વનો ઉપયોગ કરતો હોય અથવા તો અકરમાત સાંપડેલ સોનાના સિંદૂસન ઉપર તે જઈ પડ્યો હોય. જેણે લોભ-ભય-આદિ વૃત્તિઓ છૂટી નથી પણ એમને છૂટવાનો જેનો પ્રયત્ન ચાલુ છે તે કોઈ જ માલિકીની કે બિનમાલિકીની કોઈપણ નાની કે મોટી, જડ કે ચેતન વસ્તુને લોભ કે ભયથી પ્રેરાઈ નહિ અડે, નહિ મંધરે, અથવા આપોઆપ આવી પડેલ વસ્તુ પાછળ પણ કંપેશ નહિ પોગે. સારાંશ એ છે કે—ત્રીભુ મહાવ્રતદ્વારા નિર્લોભપણું, નિર્ભયપણું પોષવાનું હોય છે, અગર તો પ્રગટાવવાનું હોય છે. ન્યાં નિર્લોભપણા અને નિર્ભયપણામાં ખસેલ પહોંચે ત્યાં દેખીતી રીતે ત્રીભુ મહાવ્રતનો સ્પષ્ટ અર્થ ખંડિત થયેલો ન જણાવા છતાં જૈન દષ્ટિએ ત્રીભુ મહાવ્રતનો તેટલો અંશે ભંગ જ છે; અને ન્યાં નિર્લોભત્વ, નિર્ભયત્વ આદિ મૂળ વસ્તુ અખાધિત હોય ત્યાં દેખીતી રીતે કોઈને કોઈ વાર ત્રીભુ મહાવ્રતનો ભંગ પણ લાગે છતાં વાસ્તવિક રીતે તેના દાખલાઓમાં ત્રીભું મહાવ્રત અખંડિત જ હોય છે.

ત્રીભુ મહાવ્રતની પ્રતિજ્ઞાના અર્થ વિષે અહીં જે સદજ લંબાણ ચર્ચા કરી છે તે પ્રસ્તુત વિષયની સાથે ખાસ સંબંધ હોવાને લીધે જ કરેલી છે માત્રાપ કે બીજા ખાસ લાગનાવગમનાની સમ્મતિ સર્પ દીશા લેતી અગર એવી સમ્મતિ મેગરનારને જ દીશ્ય આપતી એ ‘સમ્મત-દીશ્ય’ કહેવાય અને સમ્મતિ સિવાય ફાસણતીને નસાડી બગાડીને કે બીજા કોઈ પણ રીતે દીશ્ય આપતી તે “અસમ્મત

થોડી વાંર. એમ માની લેવામાં આવે કે અસંમતદીક્ષામાં દીક્ષાં
 આપનારનો હેતુ સ્વપરકલ્યાણનો હોય છે તોપણ એ કહેવું જોઈએ
 કે જૈન આગમોએ અને ખુદ ભગવાન મહાવીરે તેની અસંમતદીક્ષાની
 દિમાયત નથી કરી એક પણ દાખલામાં તેમણે એને સ્થાન નથી
 આપ્યું તેનું શું કારણ ? તેનું કારણ એ જ સંભવે છે કે—જો સ્વ-
 પરકલ્યાણનો હેતુ હોય તો પછી અધીરાઈ અને ઉનાવળ કરવાથી
 શું કાપદો ? એક બાજુ અસંમતદીક્ષાને પરિણામે લાગતાવળગતામાં
 કંદેશ કંદાસ વધે, દીક્ષા આપનાર ઉપર તહોમત મૂકાય, તે કદાચ
 જોખમમાં પણ પડે, તેને લીધે આખો ધર્મસંઘ નિંદાપાત્ર બને અને
 જૈન જેવા શુદ્ધ ધર્મની દિમાયત કરનારાઓ ઉપર જાન જાતનાં
 કથંકા મૂકાય તે કરતાં દીક્ષા લેનારની ભુદિ ભ્રમત કરી તેને વિચાર
 કરવાની અને સંયમ કેળવવાની ઘેર બેઠાં તક આપવી એ શું ખોટી
 છે ? કલ્યાણની ખરી ઈચ્છા જેનામાં જાગી હોય તે તો ન છૂટે જ
 ધરમાં રહેતો હશે તોપણ ધીરજ અને સંયમની વૃદ્ધિ કેળવશે જ, અને
 વખત જતાં એ વૃત્તિને પ્રભાવે દીક્ષાના વિગેધીઓ પણ આપોઆપ
 સંમત થશે. જૈન ધર્મમાં ધર્મ અને સદનશીલતાને મુખ્ય સ્થાન છે.
 સાચી કલ્યાણની ઈચ્છા જન્મે અને દીક્ષાની મંમતિ ન મળે ત્યારે જ
 એક રીતે એ દિશામાં ધર્મ અને સદનશીલતા કેળવવાની તક લીધી
 થાય છે અને તે જ વખતે ભુદિ, વિનય, પ્રેમ, અને સાચા ત્યાગથી
 સામા પદને જીતવાની તક મળે છે, ભગવાને એ વસ્તુ જેમ જાણી
 હતી તેમ જીવનમાં પણ ઉતારી હતી અને વિવેકી તથા સાચા
 ઉમેદવારોએ એ ભગવાનના જીવનનું તત્ત્વ જાણી લઈને અમલમાં મૂક્યું
 હતું. તેથી જ આપણે ભગવાન પાંડીના લગભગ ૭ સંક્રમણોમાં એક
 પણ દાખલો અસંમત દીક્ષાનો નથી જોતા. આ રીતે સંમતદીક્ષાની
 પરંપરા મૂળમાં તો સીલ મદનમાંથી નીકળી અને બ્યરહારમાં એ
 એટલી જાણી સ્થિર તેમજ પ્રતિષ્ઠિત થઈ ગઈ કે—અસંમતદીક્ષા
 આપવાનો વિચાર કરવો કે તેની દીક્ષા લેવાનો વિચાર કરવો એ

થી તેણે પુત્રને એ વિધાન કહ્યું કે જ્યાં જ્યાં દષ્ટિસાદનામક જૈન શાસ્ત્ર તું નંદી બણ્યો ત્યાં જ્યાં તારો અભ્યાસ અધૂરો કહેવાય. પુત્ર તો વિદ્યાભૂખ્યો હતો અને તેમાં વળી ખુદ માતાની પ્રેરણા એટલે તે જરાપણ થોભ્યા વિના બોલ્યો કે એ શાસ્ત્ર મારે ક્યાં શીખવું? માતાએ પોતાના હાર્દ જે એક વિદ્વાન અને પ્રધાન જૈન આચાર્ય દત્તાત્રેયનું નામ આપ્યો તો સહિયુગ્મ હતું તેમની પાસે જવા સચના કરી. આચાર્યદક્ષિત ત્યાં પહોંચ્યો. આણેજને કહ્યું કે જૈનદીક્ષા લીધા સિવાય એ શાસ્ત્ર શીખી શકાય નહિ. તેમજ અદીક્ષિતને આરામથી શીખતી પણ ન શકાય વિદ્યાભૂખ્યા આચાર્યદક્ષિને દીક્ષા લીધી અને એ શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કર્યો. અન્તે દીક્ષામાં તેમનું મન દ્યુ અને તે એક અસાધારણ વિદ્વાન તથા વિસિષ્ટ આચાર્ય થયા. આ દાખલામાં નીચેની માન્યતા ખાસ ધ્યાન દેવા જેવી છે:

(૧) આચાર્યદક્ષિત બારીસ વર્ષ જેટલી પાછી ઉંમરના હોવા ઉપરાંત વિસિષ્ટ વિદ્યાભ્યાસી હોઈ સ્વયંનિર્ણય કરવાની શક્તિવાળા હતા.

(૨) તે વિદ્યાર્થી ન જ હતા

(૩) આચાર્યે તેમને કાસસાવવાનો નમ્રકરનાનો, કે બીજો કોઈ તેવો અયોગ્ય માર્ગ અવલંબ્યો જ ન હતો: એટલું જ નહિ પણ આચાર્યે આચાર્યદક્ષિતની માતાને એટલે પોતાની બહેનને સુદાં આપિને કોઈ કંઈ ન હતું કે તુ હોશને વિદ્યાભ્યાસ નિમિત્તે મારી પામે મોકલ અથવા તુ એને દીક્ષા લેવા દે, અથવા બીજી કોઈ પણ લાઘવ તેને આપી ન હતી. હાલકુ તેમણે તો મીઠી અને ચોક્કસ રીતે આચાર્યદક્ષિતને એટલું જ કંઈ કે અમારો ધર્મ દીક્ષિતને જ શાસ્ત્ર શીખવવાનો છે.

(૪) દીક્ષા લીધા પછી કે દીક્ષા લેતી વખતે નયો માતાએ વિરોધ કર્યો કે નયો પિતાએ વિરોધનો ઉત્તરેણ: એટલું જ નહિ પણ ન. ૫ મંદિ નયો પિતાએ પોતાની પત્ની સાથે પણ કોઈ બંધનનો કલેશ કર્યો

તેમજ સમ્મતિપૂર્વક દીક્ષા લેવા અને દેવાની પરંપરા અતિ સખત અને અતિ માન્ય હોવાથી જ ફક્ત પિતાની અસમ્મતિવાળા નજીવા કિસ્સાને પાછળથી અને તે વખતે સિધ્ધનિરૂદ્ધિના જેવું મોટું રૂપ આપવામાં આવ્યું.

આર્ચરક્ષિતનો દાખલો બની ગયો. પણ પાછળથી એનો ઉપયોગ બહુ અઘટિત રીતે થવા લાગ્યો. અત્યાર સગી એક સરખી આલી આવેલી સમ્મતદીક્ષાની પરંપરામાં એક નજીવી ચીરાક પડી. તેને કેટલાક અફસર અને અવિચારી ગુરુઓએ મોટો દરવાજો બનાવવાનું શરૂ કર્યું. આર્ચરક્ષિતના દાખલોનો ઉપયોગ કરી ધણી વગર સમ્મતિએ દીક્ષા આપવા લાગ્યા અને પછી તો એ સિધ્ધિલતા એટલે સુધી વધી કે ન તેમાં જોવાતો ઉમરનો ભેદ, કે ન જોવામાં આવતું દીક્ષા લેનારનું વિવાહિતપણું કે અવિવાહિતપણું; અને દીક્ષા લેનારને ભોગવવાની, નસાડવાની અને છૂપાવવા આદિની બધી પ્રપંચક્રિયામાં એ સિધ્ધિલતા પરિણમવા લાગી. આ બપંકર રિવાજ જોઈ આવ્યાયોને અપવાદ દાખલ કરવાની ફરજ પડી. અપવાદ દાખલ કરવામાં બે તરફ ધ્યાન રાખવાનું હતું: એક તો એ કે આર્ચરક્ષિતની જે શુભ-પરિણામકારક ધટના બની ગઈ હતી તેનો બચાવ કરવો અને બીજું એ કે તે ધટનાનો અઘટિત રીતે થતો ઉપયોગ અટકાવવો. આ કારણથી જે અપવાદવિધાન આગમો અને નિયુક્તિમાં ન હતું તે બ્રાહ્મણમાં લાખ્યમાં દાખલ થયું. તેમાં આવ્યોએ સિધ્ધનિરૂદ્ધિના સબધમાં ખુલાસો કર્યો કે સોગ વર્ષ સુધીના ઉમર સુધીમાં અસમ્મત દીક્ષા સિધ્ધનિરૂદ્ધિમાં આવે છે. અને તેથી ઉપરની ઉમરમાં સિધ્ધનિરૂદ્ધિના આરોપ લાગુ નથી પડતો.

આ રીતે આર્ચરક્ષિતની ધટનાનો બચાવ કરવા અને તેના દુરુપયોગ થતો અટકાવવા આવ્યોએ અનુક અપવાદવિધાન કર્યું તો ખરું. પણ જેમ સર્વત્ર અને સદાશય બનતું આવ્યું

ઉપરી ગમેલ વસ્તુ ગમે તેવાં થક અને કાળો હોવા છતાં પણ
 જીવિત કે રક્ષિત ન રહી શકે તેમ જોયો સમ્મતદીક્ષાના ઉત્સર્ગ
 નિયમને બાબુએ મૂકી અસમ્મતદીક્ષાના અપવાદવિધાનને જ મુખ્યતઃ
 આગળ ધરે છે અથવા તેને અવકાશ છે તેઓ તીર્થંકરની આરાને
 છોડી આડે રસ્તે ચાલતા હોવાથી અનુક્રમે ચારિત્ર્યજ્ઞ જ થાય છે.
 બાબુ અને ચૂર્ચિના આ છેલ્લા અને સખ્ત કથન ઉપરથી તે
 વખતની મુરુઓની દીક્ષા આપવાની પ્રતિ ઉપર બહુ સ્પષ્ટ પ્રકાશ
 પડે છે. અને આર્ચરક્ષિતનો દાખલો કેટલે અંશે સ્વીકારવા યોગ્ય
 છે એ બાબત ઉપર જરા પણ શંકા ન રહે તેવો પ્રકાશ પડે છે.
 અહીં સુધી તો ઉત્સર્ગ અને અપવાદને લગતી જે દ્વંદ્વ હકીકત મળે
 છે તેની વિચારણા થઈ, પરંતુ ઉત્સર્ગ અને અપવાદ એ શી વસ્તુ
 છે? એ બંનેનો શો સંબંધ છે? અને કઈ હક સુધી એ સંબંધ
 સચવાઈ રહે છે? એ વસ્તુ બંધાવિના પ્રસ્તુત ચર્ચા અસ્પષ્ટ અને
 અધૂરી રહે. તેથી દ્વંદ્વમાં એ વિષે પણ કંઈક લખી દેવું જોઈએ.

ઉત્સર્ગ એટલે સામાન્ય નિયમ. એ નિયમ કોઈ એક તત્ત્વ
 ઉપર ધરાયેલો હોય છે. અપવાદ એટલે વિશેષ નિયમ. એ પણ
 ઉત્સર્ગના જ તત્ત્વ ઉપર ધરાયેલો હોય છે. ઉત્સર્ગનો પ્રદેશ વિન્યૂત
 હોય છે, અને અપવાદનો પ્રદેશ ઉત્સર્ગના પ્રદેશમાંથી જ કપાતો
 હોવાથી તે સ્વાભાવિક રીતે જ તેના કરતાં દૂર હોય છે. ઉત્સર્ગ
 અને અપવાદનો સંબંધ પોષ્ય પોષકપદ્ધતિ છે. એટલે કે અપવાદ
 એ ઉત્સર્ગના પોષક હોય છે. અને તે બધા લગી ઉત્સર્ગનો પોષક
 રહી શકે ત્યાં લગી જ તે અપવાદ માગ છે, અને પછી તો તે
 ત્યાજ્ય બન છે. અપવાદ એ પ્રાસંગિક એટલે કોઈક જ સ્થગમા
 અને કોઈક જ કાગમા સ્થાન લે છે, જ્યારે ઉત્સર્ગ સર્વ દેશ અને
 સર્વ કાગમા સ્થગ રહે છે. પ્રસ્તુત જાગનામાં ઉત્સર્ગ અપવાદ આ
 રીતે સમજ સમજ સમ્મતદીક્ષાનો સ્થિત નિયમ એ ઉત્સર્ગ છે:

લાગ્ય-ચૂંલિકારના કથન પ્રમાણે તે મંદધર્મીની પ્રવૃત્તિ યર્ષ પોષ છે. તેના પુરાવા તરીકે ચોમેર ચાલતી ગ્રમગાજ, ઘાટબાજ અને ક્ષેત્રપ્રવૃત્તિ ઉપરાંત સ્થને સ્થને ચલે મંધ-ભેદ છે. સૌથી વધારે અને પ્રગળ પુરાવો તો એ છે કે ન્યામઘર ક્ષીનત સરકાર આવકવાળે પોતાને ૧૮ હીસા ઉપર અંકુલ મૂકનારો ફરાવ ધારામથામાં લાવવો પડ્યો છે.

રાજીને આધારે વર્ગવાની ચાન કરનારા અને જ્યાં ત્યાં રાજીના પુરાવાના નામે મરણ દુન્ય વિધાન કરનારાએ જાણવું જોઈએ કે રાજી એટલે શું? અને રાજીની મર્યાદામાં શું સમાવ છે અને શું નહિ? આધારજી હોય તો નથી હોતા ભલેથા કે નથી હોતા વિચાર-ચીથ કે જોયી તેઓ રાજીનો કાંઈ વિવેક કરી શકે. હજારો વર્ષ જેટલા હાંથ સમયમાં થઈ જોશોએ થઈ જામેજું હોય છે અને તે જામું રાજી પણ કહેવાય છે. તેમાં થઈવાર તો એક જીભથી તદ્દન વિરોધી અને અસંગત વિધાનો પણ મળી આવે છે. દોઢ જાણ પોતાને કાવડું વાઝા હર્ષ તેને આધારે પોતાની પ્રવૃત્તિને રાજીવ ફારવાનો પ્રવન કરે તો હિંમ્મ. મુવાત્ત, ચોરી અને અભિચારજી દોષેનું પોતજી યર્ષ અને એવા પ્રમંથો પણ તેમાંથી મળી આવવાને જાયવા તો ઉપજાવી રાજીનો એકમ સંકર છે. તેથી દુકામાં અને જગા અવિરોધી, સર્વમંદ રાજીની જાખ્ખા એટલી છે કે જે મુધારે અદવા જોનાથી કશું જમડે નહિ પણ સર્વ સર્વે તે રાજી અદવા એમ કહો કે જોનાથી કહેણું પોતજી ન રાય તે રાજી જોનારાજીને નામે ગોઠા રાજીના હેતુજી કારણને દોષે એમ હજીએનું મુદ્દા મરે છે કે સીધી રીતે વર્ણિત કે હજીવનગરનાએ સમજાને ન જાણે તે હીસા હેતુર અંકુલ અંકુલ રીતે પ્રવંતજાજી પણ રમે અને એ જગજાજીના પણ ઉપરે વરજાગી મેનજી જા રવન રમે તેજી હેતુજી સર્વોચ્ચા હેતુ પણ અદવાથી કું હો એમ આપજે મળી હો જોજી એ રવને રાજીવ મળી પણ

ઉપયુક્ત પાંચ પ્રશ્નોને સાત્ત્વના આધારે વિચારીશું તો વર્તમાન દીક્ષા વિષેની કેટલીક જાનિતિઓ દૂર ચર્ષ જશે.

(૧) આપણે બધા બધીએ છીએ કે પ્રસ્તુત દીક્ષા આપનારા જૈન સાધુઓ છે. તે સાધુઓ પાંચ મહાવ્રતની પ્રતિજ્ઞાને સ્વીકારનારા અને તેનું પાલન કરનારા છે. એ પાંચ મહાવ્રતોમાં પ્રથમ અહિંસા, બીજું સત્ય, ત્રીજું અયૌર્ધ, ચોથું બ્રહ્મચર્ય અને પાંચમું અપરિગ્રહ આવે છે. જ્યારથી તેઓ યાવજ્જીવ સામાયિક પાળવાનું વ્રત લે છે ત્યારથી આ પાંચેય પ્રતિજ્ઞાઓ તેઓને પાળવાની હોય છે એટલું જ નહિ પણ જ્યારે જીવન મરણના કટોકટીના પ્રસંગો ઊભા થાય છે ત્યારે મરણ સ્વીકારીને પણ તેમને એ પ્રતિજ્ઞાઓ પાળવાનું શાસ્ત્ર દરમિયાન છે અને જે સંયમીઓ પૂર્વે યથેચ્છા છે તેઓએ પણ તે પ્રતિજ્ઞાઓ આજ રીતે પાળેલી છે. શાસ્ત્રકારે એ પ્રતિજ્ઞાઓના પાલન માટે પાંચ સમિતિઓ, ત્રણ શુભિઓ, પાંચ ઉદિયોના નિમ્મઠ, બ્રહ્મચર્યની નવ વાડોનું પાલન વગેરે અનેક પ્રકારનાં બીજાં આવશ્યક વિધાનો કરેલાં છે.

એ પ્રતિજ્ઞાઓને પાળવામાં શાસ્ત્રમાં ક્યાંય કોઈએ કદિ પણ એવો અપવાદ બતાવ્યો નથી કે જે અપવાદને સેવતાં એ પ્રતિજ્ઞાઓનો મૂળથી જ નાશ થાય.

માણસોમાં નબળાઈ હોવાથી અપવાદો સિવાય ચાલી શકતું નથી પણ એ બધા અપવાદો ઉત્સર્ગના પોષક હોય છે. જે અપવાદ ઉત્સર્ગનો પોષક ન હોય તેને તેનો અપવાદ જ કેમ કહેવાય ?

ઔર્ધના ત્યાગની પ્રતિજ્ઞા લેનારો કોઈ પણ માણસ લોકોના કાયાથી માટે કે ધર્મને માટે કોઈનું પણ કાટે તો તેને શાસ્ત્ર તો મંધરનું જ નથી; પણ આગ્રનો કાપદો શું કહેશે ? જીવન પર્વત બ્રહ્મચર્ય પાળનારો માણસ કોઈ કામાગુર સ્ત્રીને દીક્ષા સ્વીકારવાની યરને તેની જ સંમતિથી તેની કામરૂતિને પોષવાને કાગળે માત્ર અપર્ષ કરે તો શાસ્ત્ર એને બ્રહ્મ કહેવાને તૈયાર છે ન્યાય તો તેને બ્રહ્મ કહેશે જ.

માપવાની હિમાયત ન જ કરી શકે છતાં હિમાયત કરવા હિમત કરે
શાસ્ત્ર તેને ચોર જ કહેશે.

પ્રાણી કદાચ ઉંમરે પકવ હોય પણ વિચારમાં અપકવ હોય
તેની મૂર્ખતાનો સાબલ જઈ તેને સમાવવો એ પણ શું ચોરી
થી? બીજું તો કંઈ નહિ પણ જોમને એક પડેલું તણખડું પણ
ચામાં અચોપના ભંગ લાગે છે તેઓ પારકાં છોકરાને બગાડતાં
રીતે અચોર રહેતા દરો?

જ્યારે માધુઓ લઘુશંકા કરવા જાય છે ત્યારે તેઓ અગુજાગદ્દ
દુશ્મનો એવા શબ્દો ગણાવે છે. એનો ખરો અર્થ એ છે કે જ્યાં
લઘુશંકા કરે છે તે જગીનનો માલિક કોઈ આમપામ ન દેખાય
તેના પરાક્ષ માસિકની અનુભવિત મેળવવા એ શબ્દો જોડે છે.
શું તેઓનો ટોંગ નથી? નહિતર જોઓ આટલું મદમ અચોપ
ચવરા પ્રયત્ન કરના હોય તેઓ પારકાં છોકરાં સમાવવાનો કે
તડવાનો વિચાર સરખો પણ કેમ કરી શકે? આ તો એક નીચેના
દાદરજી જેવી વાત થઈ:—

એક મદારાજ એક ગામમાં ચોમાસું ચલા. ત્યાં તેણે પોતાની
સવાની ચતુરાઈથી લોકોને વશ કર્યા. બિચારો એક ભક્ત ત્યાં
ભાણે. તેણે હજી સ્વામિજી! મુઠે વરદેશ જાના દે દમલિયે મેં શોનેકે
હિને ઓર મિનિયોં આપકો કુટિયામેં રત્ત જાડગા. મદારાજ ખોસા
મ, રામ, ગમ! હમકો હેરે શોનેકે કયા મતલબ? મુઠે જો વગ્ગા હો શો
ર. બિચારો તે એકવાર આવીને આમિજીની ઝોરડીમાં પોતાનું
જ દાડી ગયો અને રથગ પણ બતાવી ગયો. મદારાજનું ચોમાસું
ક ધણુ એટલે તેમણે દંડથી ખોદીને મોનાને ન અડી જવાય માટે
પોતાના દંડથી જ બહાર કાઢ્યું અને રખેને દાવથી તેનો સ્પર્શ થઈ
જાય માટે દંડથી જ તેને કપડામાં લઈ બીજી પોતાની પગિચા
આગળે દાડી દીધું અને વિદાર કરી ગયા. પેલો ભક્ત તો નિર્મિત જ
તો શરણુ કે તે મુનિમદારાજ દના. ભક્ત ગામમાં પાછો આવી

મયો છતાં તેણે નિશ્ચિંતતાને લીધે સાધુશ્રીની કુટિરની તપાસનાં
 મહારાજ એ તણુ ગાઉ ગયા ત્યાં એકાએક તેમનો હાથ આટકી
 પડ્યો. ચોખાઆમાં વધેલા વાગમાં તે કુટિરનું એક તણુખડું
 ગએલું તેથી તે દેડના દેડના અને હાંફના હાંફતા પાછા આજ્ઞા
 આપીને જામના લોકોને કહેવા જાગ્યા કે “ અરે ભાઈઓ! રાત્રી
 ધર્મ મયો. તમારી આ ઓરડીના છાપગનું તણુખડું તમારી કાંઈ
 વિના મારી જટામાં આવી ગયું છે તેથી હું પાતું આપણા જાંઘ
 ખું.” લોકો તો તેની ત્યાગની પ્રતિજ્ઞા જોઈ મુગ્ધ થઈ ગયા. પેટે
 તો વિગેળ મુગ્ધ થઈ મયો; એટલે તેણે ઓરડી તપાસવાનું
 વાળ્યું. આ માધુને તમે કેવો કહેશો? એ જમવાન મહારાજના
 આ માધુ જેનું કરના દોષ તો આપણે તેને કેવો કહીએ? મહારાજ
 માધુ માયો અદિમક, માયો મન્યવારી, માયો અસ્તેરી, દરે
 ધન્યવારી અને માયો નિમ્મલ દોષ.

માગ અને યાગીરિક જગ જોતાં પણ જો તે જામવાન મહારાજ
 વેળે રાજાને લેજ તે મહારાજનો શ્રમજી છે નહિતર એને દાસી
 દાસી મેળી પાપપમનું કહેતાં પણ અજાણતા નથી.

આ પદેશ પ્રમનું નાનપણ એટલું જ છે કે જો મહારાજ
 મહારાજે અન્નેપરજ આવી અદિમા વનેગની વાળાણ પ્રતિજ્ઞા
 નીકળે, દોષ છે નહિતર જો પ્રમનું નામ વર્જન કે કાળજી
 નહિતર, નહિતર એવી પ્રતિજ્ઞા પર તે તેમને કાળજી

(૧) નહિતર નિમ્મલ દોષ, દોષ, દોષ આપણે કહીએ
 નહિતર, નહિતર મહારાજની કાંઈ નહિતર નહિતર
 નહિતર, નહિતર નહિતર, નહિતર, નહિતર, નહિતર
 નહિતર, નહિતર, નહિતર, નહિતર, નહિતર, નહિતર
 નહિતર, નહિતર, નહિતર, નહિતર, નહિતર, નહિતર

યોગ્ય હોવો જોઈએ. દીક્ષા કેઈ સ્થૂલ વસ્તુ નથી કે જે વેશ બદલતાંની સાથે આવી જાય. વાસ્તવિક દીક્ષા એ વિવેક પરિપાકનું પરિણામ છે. એ પરિપાક ચતાં સુધી દીક્ષાના ઉમેદવારે અવશ્ય ધીરજ રાખવી જોઈએ. જે મનુષ્યમાં માર્ગાનુસારીનો પહેલો ગુણ પશુ પૂરેપૂરો અક્ત થયો હોય તે મનુષ્ય પછી અહિંસા, સત્ય વગેરેને અવિરોધી અને સમવૃત્તિ પોષે એવા ગૃહસ્થ ધર્મ આચરનારો હોય અર્થાત્ આ રીતે ધીરે ધીરે વિકાસ કરનારો હોય તો અવશ્ય દીક્ષાનો અધિકારી હોઈ શકે. આ જાતનો માણસ સ્વતઃ દીક્ષામાં આવી જાય છે. અહીં યાદ રાખવું જોઈએ કે દીક્ષા એટલે વેશ નહિ પણ આત્મગુણનો વિકાસ.

આ કાળમાં આપણામાં જ્યાં માર્ગાનુસારીનો પહેલો ગુણ પશુ મુમુક્ષુત્વા જેવો માણસ પડે છે ત્યાં વાસ્તવિક દીક્ષાના અધિકારી થવાની ખરી દિમ્મત કોણ કરી શકે ? ચિત્તનો વિકાસ સાધારણ રીતે જોઈએ કેમ જ થાય છે; એટલે દીક્ષામાં જે ગુણની પ્રાપ્તિ કરવાની છે તે ગુણો તરફની અભિમુખતા થયા વિના કોઈ દીક્ષા લઈ એસે તેનું પરિણામ જેનું પેટ સાદ નથી તે જો પારો ખાવ ને જે પરિણામ આવે તેનું જ આવે; અને વર્તમાન સમયમાં તો એવું આવેલું પરિણામ આપણે અત્યંત દેખીએ પણ છીએ. આ માટે શાસ્ત્રકારોએ માર્ગાનુસારી, શ્રાવક-ધર્મ, શ્રાવકની પ્રતિમાઓ, શૈલદીક્ષા વગેરે વાસ્તવિક દીક્ષા સુધી પહોંચવાનાં અનેક પગથિયાં બતાવ્યાં છે. સાધારણ રીતે તે પગથિયે પગથિયે જનારો માણસ જ દીક્ષાના દ્વાર સુધી પહોંચી શકે છે.

માનસિક ઉત્ક્રાન્તિ કેટલી ધીરે ધીરે થાય છે અને તે ઉત્ક્રાન્તિને સાધનારાને કેટલું સાવધાન રહેવું પડે છે તેનો અનુભવ તેને જ દોષ જે ચિત્તની શુદ્ધિ માટે તેની પાછળ જ પડેલો છે.

આનંદ શ્રાવક વગેરે ભગવાનના શ્રાવકોએ ભગવાનને કહ્યું છે કે ભગવન્ ! અમે અનચાર થવાને અચકા છીએ માટે જ આપની સાથે ગૃહધર્મ સ્વીકારીને રહેવા ઇચ્છીએ છીએ. તોપણ માર્ગાનુ-

સારીનો પહેલો ગુણ કેળવ્યા વિના પણ જેને સામગ્રી દીધા છે
 આવે તે જેઓ સેવાની વાત કરે છે કે સેવે છે તેઓ વચર
 ઉપર ચડતા હોય એવું નથી લાગતું ?

જૂના જમાનામાં દીકરા લેનારા અને ગુરુ ધનારા નાને
 બહાર અને વિચારક હતા એમ દીકરા લેનારા અને દીકરા
 જતાનો આગ્રહમાં આવે છે તે ઉપરથી સ્પષ્ટ માલુમ પડે છે. તે
 દીકરાના અધિકારી વિશે આચારનાં વિધાન કરનારાં અંગેનાં
 કાંઈ વિશેષ મતો આવી જણાતી નથી પણ જ્યારથી અંગ્રેજો
 દિમાખન થયા ત્યારથી યાત્રીય મર્યાદા ધડનારાઓ દ્વારા
 એ વિષયની મર્યાદા રચાઈ આપવા ચૂક્યા નથી.

અમવાન મદાવીરના સાસનમાં જ્યાંથી અન્યવાચની દાખ
 રાઈ ત્યારથી અનેક પ્રકારના અગચારનો ધાન કરનારાં વર્તેનો
 એમાં પેઠી મર્યાદા, નેમાના કેદલાકને નો સામનદિની રાઈ
 આચારે એ કુર કહેવા છે તથા કેદલાય તથા એમને એમ
 આ છે એમાં જ્યાં એક અપાત્ર વિદ્યાનું પ્રવલન પણ છે.
 રામીના નેમાનાને તેમાં લેના એ રાત અચારે દર્શાવે
 રામી છે આ જાનની અગ્રેજી વિદ્યાને પ્રતિબદ્ધતા મુકી
 રામીનાને એ દીકરા જાનની નમર, અગ્રેજી રામીના, અમ
 રામીના, એ રામીના રામીના અગ્રેજી રામીના રામીના
 રામીના રામીના રામીના રામીના રામીના રામીના

રામીના રામીના રામીના રામીના રામીના રામીના રામીના રામીના
 રામીના રામીના રામીના રામીના રામીના રામીના રામીના રામીના
 રામીના રામીના રામીના રામીના રામીના રામીના રામીના રામીના

રામીના રામીના રામીના રામીના રામીના રામીના રામીના રામીના
 રામીના રામીના રામીના રામીના રામીના રામીના રામીના રામીના
 રામીના રામીના રામીના રામીના રામીના રામીના રામીના રામીના

કરણ કે તેને દીક્ષા આપવાથી અશાંતિ થવાનો વિશેષ સંભવ છે.*
 જે કોઈ પૈસાવાળાને ઘેર આજીવિકા માટે ચાકરી કરવા
 હેલો હોય તે પણ દીક્ષાનો અધિકારી નથી કારણ કે તેને
 દીક્ષા આપવાથી તેના શરીરને તેના ઉપર બહુ અપ્રીતિ પેદા થાય છે.
 વળી જે કોઈ ધરની દાસીનું સંતાન હોય અથવા દુષ્કાળ
 મેરે પ્રસંગોમાં કોઈને ત્યાં પેટવડીએ રહ્યો હોય અથવા ખરીદાયેલો
 યા અથવા કરજ ચૂકવવાને માટે કામ કરવા સારૂ બંધાયેલો હોય
 એવો તે દાસ પણ દીક્ષાનો અધિકારી નથી કારણ કે તેને દીક્ષા
 આપવાથી તેમના રવામીઓને બહુ ક્રોધ થાય છે.*

ત્યારે ઉપર જણાવેલી અશાંતિના કારણે દાસ, દેવાદાર અને
 કૃતકને દીક્ષાના અનધિકારીઓ બતાવ્યા છે અને પછી એજ દીક્ષાની
 પ્રતિષ્ઠા મંથમાં મોટા વિસ્તેષ બોલો થાય અને પરસ્પર દ્વેષ અને ધર્વાનું
 ધન વાતાવરણ જામે ત્યારે તે દીક્ષાની પ્રતિષ્ઠામાં કયો ખરો સંયમી
 કામ લઈ શકે ?

*યો રાજવ્યવહારિકાદીનાં હિરણ્યાદિકં ધારયતિ સ જ્ઞનાર્ત્તઃ

સસ્ય દીક્ષાદાને રાજારિકૃતા મહનાકર્ણવૃક્ષદર્શનાદયો દોષાઃ ।

(જુઓ પ્રવચનમારોદ્ધાર પૃષ્ઠ ૨૩૦)

‘પવિત્ર દીક્ષાના લેખકને જે બોલ નામના હેન્ડબીકમાં આ
 દોષો તદ્દન બિંધો અર્થ કરી લોકોને જમાવવામાં આવ્યા છે.

*તથા રુપ્યકાદિમાત્રયા વૃત્તયા ધર્મીનાં શુદ્ધે દિનપાટશ્ચાદિમાત્રેણ
 સંદેશવરણાય પ્રવૃત્તો યઃ સ મૃતકઃ, સોડપિ ન સીસોચિનઃ, યસ્યાસૌ
 સિ દુષ્ટાન્તિ ઇ સીશ્યનામે તસ્મિન્ મહતીમપ્રીતિમાદર્પત ।

(જુઓ પ્રવચનમારોદ્ધાર પૃષ્ઠ ૨૩૦)

તથા શુદ્ધસ્યાઃ સજાતો દુર્મિત્તાદિષ્યર્થાદિના ષા વૈત્તઃ જ્ઞનાદિવ્ય-
 મેરે શાડવચ્છો દાસ ઉચ્ચતે તસ્યપિ દીક્ષાદાને દુર્લભમિષ્ટા રુદ્રના-
 નાદયો દોષાઃ ।

(જુઓ પ્રવચનમારોદ્ધાર પૃષ્ઠ ૨૩૦)

ઉપર જતાવેલા દીક્ષાના અનધિકારીઓ અણસમજીત
પરન્તુ પૂરેપૂરા સમજવાળા અને નીતિ જોમના ઉપર જ
જવાબદારી સાચવવાનો અંકુશ મૂકી શકે એવા દોષ છે
તેમને સાચ દીક્ષા આપવાની ના પાડે છે. એનો અર્થ એ
દીક્ષા સેવા માટે માત્ર મોટી ઉંમર જ જમ નથી પણ એ
ખીજ અનેક પ્રકારની યોગ્યતા પણ દીક્ષા લેનારમાં હોવી જ
ઉપર લખેલી વાતને આ નીચે જણાવેલી દ્રષ્ટી
પુષ્ટ કરે છે.

સામ્રાજ્ય કહે છે કે જે માણસ કોઈ પણ કારણ
અવગણ એટલે બધાવેસો દોષ એટલે કે કોઈના પૈમા ત્યાં
ત્યાં એવા વચનનું થયેસો દોષ અથવા વિદ્યા વિગેરે જ
ત્યાં વચનનું થઈને એનો દોષ તેની અવગણ બખિને દીઃ
વાળી કાલ વગેરે થવાનો મમત છે માટે તેને દીક્ષા ન જ

કેમ એમ ન મમતે કે ઉપર કદાચ અનધિકારીઓ
દિમન દે હોય મન અથવા મનને નમો નિરેષ કરે છે.
તે ન અનધિકારી ના જ અમ જ ના ના આપા છે તે
મન ના ના ના ના મન ના ના નિયમોને
તે મન ના ના ના ના ના ના ના ના ના
કોઈ ના ના ના ના ના ના ના ના ના
દિમન દે હોય મન અથવા મનને નમો નિરેષ કરે છે.
તે ન અનધિકારી ના જ અમ જ ના ના આપા છે તે

મન ના ના ના ના ના ના ના ના ના
કોઈ ના ના ના ના ના ના ના ના ના
દિમન દે હોય મન અથવા મનને નમો નિરેષ કરે છે.
તે ન અનધિકારી ના જ અમ જ ના ના આપા છે તે

જુઓ

જુઓ જુઓ જુઓ જુઓ જુઓ જુઓ જુઓ જુઓ

જુઓ જુઓ જુઓ જુઓ જુઓ જુઓ જુઓ જુઓ

(જુઓ જુઓ જુઓ જુઓ જુઓ જુઓ જુઓ જુઓ)

મોથી પહેલાં ખાસ જુદો બાલ શબ્દ મૂકીને સગીર હંમરનાને દીક્ષાનો અનધિકારી બતાવ્યો છે.

બાલ એટલે સગીરનો અર્થ વર્તમાન સમયમાં કાયદા પ્રમાણે જે થતો હોય તે આપણે અહીં સમજવાનો છે. અથવા બાલમરણ શબ્દમાં બાલનો જે અર્થ શાસ્ત્રમાં લીધો છે તે જ અર્થ અહીં લેવો વધારે હિચિત છે.

આ પછીની જ ગાથામાં શૈક્ષનિરદેટિકા દ્વારા મેળવેલો દીક્ષાનો ઉમેદવાર પણ દીક્ષાનો અધિકારી નથી એમ બતાવ્યું છે. શૈક્ષનિરદેટિકાનો અર્થ કરતાં પ્રવચન સારોદારનો ટીકાકાર લખે છે કે માતાપિતા વગેરે કુટુંબીઓ દ્વારા જે મોકળો થઈ શક્યો નથી તેનું અપહરણ કરીને તેને દીક્ષા દેવાનો વિચાર કરવો તેનું નામ શૈક્ષનિરદેટિકા છે.* શૈક્ષનિરદેટિકામાં આવેલો શૈક્ષ શબ્દ પણ કોઈ અણુસમજી સગીર બાળકને સૂચવતો નથી કારણ કે તે માટે તો શાસ્ત્રકારે આગળ કલા પ્રમાણે 'બાલ' શબ્દ મૂકી ગાથામાં મૂકેલો છે. એટલે અહીં શૈક્ષ શબ્દનો અર્થ માતાપિતાની અનુમતિ નહિ પામેલો મોટી હંમરનો ઉમેદવાર લેવો જોઈએ એ જૂલવું ન જોઈએ.

આ હકીકતનો સ્પષ્ટ અર્થ કરીએ તો આમાં ભગાડવું, સંતાડવું, હિંચવું સમજાવવું વગેરે આવી જાય છે.

શૈક્ષ નિરદેટિકાનો સ્પષ્ટ અર્થ નીચેના ટાંખલાથી વધારે સમજી શકાય. રક્ષિત નામનો બાલજી પોતાનો પિતા મોમદેવ તેટલું જાણતો હતો તેટલું તેની પાસેથી લઈયો. એથી વધારે જાણવા

* તદ્વા શૈક્ષસ્ત્ર-શૈક્ષિનુમિષ્ટસ્ય નિરદેટિકા-અપહરણે શૈક્ષનિરદેટિકા ઉદયોગ્યદ્ સો માતાપિત્રાદિમિત્રમુત્કરિજ્ઞોડપદ્ધત્ય શૈક્ષિનુમિષ્ટતે સોડપિ ન નિરોચિતઃ, માતાપિત્રાદીનાં સમ્બંધવત્ત્વવાત્ અદત્તાદાન્નદિદોષગ્ગતત્વત્.

(જુઓ પ્રવચન ગાનોદાર ૧૪ ૨૩૦)

માટે ઘરમાં સંગવડ ન હોવાથી તે પાટલીપુત્ર ગયો. ત્યાં તે
 પાંગ સહિત ચારે વેદોને શીખ્યો. વેદોનું પારમણુ પણ તેને
 કયું. અને વેદની બધી શાખાઓનો તે પારગામી થયો, મદ્ય
 યૌદ્ધ વિદ્યાઓને બળીને તે દશપુરમાં આવ્યો. દશપુરના રાજાને
 સર્ધ ૬ પોતાના નગરનો બાહ્યણ પાટલીપુત્રમાં રહી યૌદ્ધ સિદ્ધ
 પારગામી થઈ રાજધાનીમાં આવે છે. તેના ઉત્સવ માટે રાજ
 નગરને સજુગારવામાં આવ્યું. રાજા પોતે પણ તેની સ.એ રાં
 રાજાએ તેનો મન્કાર કરીને તેને આમામન આપ્યું. આ પ્રમત્તે
 ઉપર બેઠેલો અને નગરજનોથી અભિનંદિત થતો તે બાહ્યણ
 ઘેર આવ્યો, ત્યાં તેના મન્કાર માટે આવેલી બાહ્યણ મંત્રીને
 ખૂબ મન્કાર કર્યાં એમ તેને યાદા વખત મુશી બદાત મે
 મોકિનો મન્કાર સ્વીકાર્યો તેના મિત્રો અને કુટુંબીજનોએ પણ
 દર્શાવી તેનો આદર કર્યો. એ રીત પુનઃવેળા તે બાહ્યણનું ઘર સિદ્ધ
 મનુષ્ય દિગ્ગજ, અને નરખર્ચ વગેરેથી ભરાઈ ગયું. એટલે
 માનમાં અને અ.ની. ની વિપુલ દરિયા. મળી તેને ત્યાં મે
 માટે નહીં, મળી નહીં તેને સંપુ ન હોય તેની માત્ર કહે
 ન હોય તેને મળી નહીં તેને સંપુ ન હોય તેની માત્ર કહે

દિગ્ગજ નહીં, અને નરખર્ચ વગેરેથી ભરાઈ ગયું. એટલે
 માનમાં અને અ.ની. ની વિપુલ દરિયા. મળી તેને ત્યાં મે
 માટે નહીં, મળી નહીં તેને સંપુ ન હોય તેની માત્ર કહે
 ન હોય તેને મળી નહીં તેને સંપુ ન હોય તેની માત્ર કહે

તને લજ્યાવશે. પુત્રે માતાને કહ્યું કે તું ઉતાવળી ન થા. હું ત્યાં
તેની પાસે જઈને તારા કલા પ્રમાણે લણી આવીશ. વળતે દિવસે
રક્ષિત તે આચાર્ય પાસે ગયો અને વિનવથી નમસ્કાર કરીને તેની
પાસે બેઠો. આચાર્યે તેના સંબંધમાં પૂછતાં ત્યાં બેઠેલા સાધુઓએ
કહ્યું કે આ તે જ આહણ છે કે જે ગર્ભ કાલે હાથી ઉપર બેસીને
અહીંથી નિકળ્યો હતો. ફરીથી આચાર્યે પૂછ્યું કે તું શા માટે આવ્યો
છે? તેણે પોતાનો દષ્ટિવાદ લજ્યાવાનો વિચાર જાહેર કર્યો. આચાર્યે
કહ્યું કે તું જો અમારી દીક્ષા લે તો જ અંતે તને તે શાસ્ત્ર લજ્યાવી
શકીએ; તે પછી તું કમથી લણી શકીશ. એ સાંભળીને રક્ષિત
આહણે દીક્ષા લેવાનો સ્વીકાર કર્યો, પણ તેણે કહ્યું કે હું અહીં દીક્ષા
નહિ લઈ શકું. માટે આપણે બધા બીજો જઈએ. અહીં રાજાનો મારા
ઉપર અનુરાગ છે, લેકાનો પણ વિશેષ પ્રેમ છે. તમે અહીં મને દીક્ષા
આપશો તો તેઓ મને પરાણે પણ લઈ જશે. માટે બીજો સ્થળ
જઈને મને દીક્ષા આપવી એ વધારે સારું છે. એટલે આચાર્યે તોમ-
હોપુત્રે બીજો સ્થળ લઈ જઈને તેને દીક્ષા આપી. આ જાતની દીક્ષા
વિષે સખતાં આવશ્યકતા દીક્ષાકાર હરિબદ્ધ લખે છે કે ભગવાન
મહાવીરના શાસનમાં સૌથી પહેલી આ શૈક્ષનિસ્દેશિકા એટલે શિષ્યનું
અપદરણ થયું અને આચાર્ય હેમચંદ્રે પરિશિષ્ટ પર્વમાં આર્યરક્ષિતની
દીક્ષાને ૨૫૪ શબ્દમાં પહેલવહેલી શિષ્યચોરી બતાવી છે.

ઉપરની ટીકામાં દીક્ષા લેનારો વિદ્વાન, સમજદાર અને માતાની
અનુમતિથી જ દીક્ષિત થયેલા છે. છતાંય દીક્ષાકારે તેની દીક્ષાને
શિષ્યની ચોરી તરીકે ગણાવેલી છે. આ વિષે વધુ વિચારીએ તો
૨૫૪ જણારો કે દીક્ષા લેવામાં દીક્ષા લેનારની માત્ર માતાની જ
સંમતિ પૂરતી જણાતી નથી. પરંતુ પિતાની અને માતાની અને
વિરાદિત થયેલ હોય તો સ્ત્રીની પણ સંમતિની અવશ્ય અપેક્ષા છે

પુત્ર માતા પિતાનો ઝણી છે માટે અને સ્ત્રીનો સ્પૃહ છે માટે
તેઓની સંમતિ લેવી જ જોઈએ એ સ્વનિર્ણય છે. મતિપાંચ વેદના

તા મહાઆધિઓથી યેરામલી હોય; જે અગ્નિ મારોડો પડ્યા
તરી હોય; જે રાજનો અપકારી હોય; કોષ, માન, ધર્મ, શ્રેષ્ઠ
મોડની દિગ્ગતાવાલો હોય; મદ હોય એ બધા દીક્ષાના અનધિકારી છે.

પૂરનો અર્થ કરતાં પ્રવચન સારોદારનો દીક્ષાકાર હોય છે કે
રાજ્યે હોયને અજ્ઞાનતાદિના કારણથી જે કથાવચિત્તન પરનુતો વિચાર
કરી ન શકે તે વિવેકમુક્ત એવો જ્ઞાનવતી દીક્ષાનો અધિકારી ન
હોઈ શકે. આ રીતે શાસ્ત્રકાર દીક્ષાના અનધિકારીઓની વિવેકપર
શંકા કરી છે.

જે જે દીક્ષા લેનારાઓ ઉપરના અનધિકારીઓમાં આવી જતા
હેતુ હોયને દીક્ષા આપવી તે ભગવાન મદાવોરના સામનનું પોર
અપમાન છે અને દીક્ષાની પણ પૂરી રહેતી છે.

દીક્ષા આપનારાઓ આ બધો ઉપર કદેહો હકીકતને પ્રમદને
દિક્ષા આપે નોમ તે સ્વ-પરનું કલ્યાણ કરી શકે. અન્યથા તેઓ જાને
જાતી દિશામાં છે તેમ શાસ્ત્ર સ્પષ્ટ કહે છે.

ઉપર જણાવેલી અનધિકારીની દ્વંદ્વક્રમમાં દીક્ષાના ઉમેદવારની
મર, દારીરિક પરિસ્થિતિ અને વિચારની પરિપક્વતા કલ્યાણ અનેક
બાબતો વિશે શાસ્ત્રકારોએ વિચારો દર્શાવ્યા છે. આ ઉપરાંત તેના
અધિકાર વિશે વિચાર કરતાં શાસ્ત્રકાર હોય છે કે દીક્ષાનો ઉમેદવાર
સ્વેચ્છાથી નિર્વેદ પામેલો, હૃદય અને શરીરના મુખોને તે કુઃખાપ
કેન્દ્રનાર, નેના ક્યાંથી અલંક મંદ થયેલા છે એવો તથા કાન,
નિર્મન, બોલી, રિચર, અદ્વાવાળો અને સદ્ગુણમંપલ હોવો જોઈએ.

દીક્ષા કરીએ તો દીક્ષાના ઉમેદવારને પાંચ પાંચ સમ્યક્ત્વનો
કે હોય હોય તો જ તે દીક્ષાનો અધિકારી થઈ શકે. કદાચ કોઈ
જ મુખ્ય કે સમ્યક્ત્વ તો આવક માત્રને હોય જ છે પણ તેવાત
જાણે નથી.

સમ્યક્ત્વ દીક્ષાપાકમાં, માળા ફેરવવામાં, પૂજાઓની ધમાલમાં,
કલ્પનારૂપ વિચારોમાં, ઓષધમાં, મુદ્ધપતિઓમાં કે સાધુઓના વેશમાં
મદ નથી એ તો અગ્નિ મારોડો પડ્યા તરી હોય તેમ જોઈ શકાય.

એ સમ્બંધતાનાં આસ્તિક્ય, અનુકંપા, નિવેદ, સંવેગ અને પ્રથમ
 એ પાંચ ચિહ્નો છે. આસ્તિક્ય એટલે આત્મજ્ઞતા—આત્મવિશ્વાસ
 અનુકંપા એટલે મર્મજૂતસમભાવ; નિવેદ એટલે વાસનાઓથી મનને
 ચક્રવર્તિ જેવાં સુખોની અનિચ્છા; સંવેગ એટલે તૃષ્ણારદિતત્ત્વો અને
 પ્રથમ એટલે ક્યાવની મંત્રતા. જેનામાં આ પાંચ ગુણોમાંથી એ
 ગ્રુણ પણ પ્રગટ્યો હોય તે બધે જ્ઞાતિથી આવક ન હોય જ્યાં
 સમ્બંધતાઓ છે એમ સાચકારે કહે છે. અને તેને જ દીક્ષા
 અધિકારી તરીકે સાચકાર સુચવે છે

પ્રમંગ્લપાન જાણવતુ જોઈએ કે દુઃખેશ્વર એક પ્રમિદ જૈન
 આર્યને મળ્યો. તેમણે નિષાધમભાવે પોતાની જાતના અને આપણા
 જાણ્યોનાં વર્તન ઉપરથી જાણ્યો કે આ વાતાવરણ જેનો જોઈ
 સમ્બંધતા રહ્યું છે કે નહિ એ કહેતું થતું હતું છે.

આ તિથિનિમાં દીક્ષા માટે રોડરોડી કમનાગ ઉમેશ્વરે જાનમેષ
 કરીને એટલું જ વિચારે કે તેઓ સમ્બંધતાની રિથિની સુધી પડે એ
 છે કે નહિ તેણે થતું છે.

જે રીતે દીક્ષાના ઉમેશ્વરના અધિકાર વિષે સાચકાર મર્મથી
 છે તે જ રીતે દીક્ષા અપનાવના અધિકાર વિષે પણ સમજણી મર્મ
 રોડી છે તેના દ્રષ્ટાંત નીચે પ્રમાણે છે

કેમનું એક પણ મદાવન અસ્તિ ન હોય, જેનામાં મર્મ મર્મ
 પ્રતિ નિરોધક હોય, જે મર્મ, મર્મ, અમર્મ, અમર્મ, મર્મ
 પ્રત્યક્ષ અને મર્મ, વચન અને મર્મ, વિચાર, શી રીતે તે જ
 દીક્ષા અપનાવે એટલે અધિકાર હોય છે

દીક્ષા એટલું જ કહે છે કે કોઈ જાણ્યોનાં મર્મ, પ્રતિ
 એક પણ મર્મ મર્મ, પ્રતિ મર્મ તે જ ને જાણ્યો દીક્ષા અપનાવે
 અધિકાર હોય છે કે દીક્ષા અપનાવે અધિકાર, વિષય કો
 મર્મ પ્રતિ મર્મ મર્મ તે જ મર્મ મર્મ અને અધિકાર હોય
 મર્મ મર્મ, દીક્ષા અપનાવે મર્મ તે દીક્ષા હોય તે જ
 મર્મ પ્રતિ મર્મ

આ બીજા મુદ્દા વિષે વધારે ન લખતાં એટલું જ કહેવું બસ છે કે દીક્ષા લેનાર અને દીક્ષા આપનાર બન્ને આગળ, જણાવેલા સમ્યક્ત્વથી વાસિત ચિત્તવાળા હોય તોયે ધણું છે ! નહિ તો જ્યાં શુરુ અને ચેલો બન્ને મિથ્યાત્વથી વાસિત હોય ત્યાં તેઓમાંના એકનું પશુ મેવ થવાનો સંભવ જ નથી.

અધિકાર વિના દીક્ષા લેનારા અને અધિકાર વિના દીક્ષા આપનારા એ બન્નેના ભવાડ અત્યાર સુધીમાં જગતની દૃષ્ટિમાં આવી ગયા છે. માટે શાસ્ત્ર માનનારાઓએ શાસ્ત્રની ઉપર જણાવેલી મર્યાદાને અચળ વશદાર રહેવું જોઈએ.

બધાં શાસ્ત્રોમાં શુરુ કરતાં વધારે સ્થાન માતાપિતાને મળેલું છે. જૈનશાસ્ત્રમાં પણ માતાપિતાનું તેવું જ સ્થાન છે. સ્થાનાંગ સૂત્રમાં સમવાન કહે છે કે હે આયુધ્માન ઋષભ ! જગતમાં ત્રણ પ્રકારના મનુષ્યોનો ઉપકાર વાળો શકાતો નથી: (૧) માતાપિતાનો (૨) પોતાના ભાઈનો અને (૩) ધર્મોચાર્યનો.

કોઈ માણસ આઠે પહોર અને બત્રીસે ઘડી માતાપિતાની સેવા કરી જ કરે અને તેમને કાવડમાં બેસાડીને પોતાના ખંભા ઉપર ઊંચે ઊંચે ઊંચતાં સુધી વહા કરે તો પણ માતાપિતાનો ઉપકાર વાળો શકાતો નથી. પાઠકો માદ રાખે કે શાસ્ત્રના જે પાઠમાં જેમનો ઉપકાર વાળો શકાતો નથી એવા ત્રણ ગણાવ્યા છે તેમાં પણ માતાપિતાનું પ્રથમ સ્થાન છે. એથી જૈનશાસ્ત્ર માતાપિતાની મર્યાદા કેટલી વધારે છે એ સ્પષ્ટ જણાઈ આવે છે. આમ છે મટે જ ખુદ ભગવાન મહારીરે પણ માતાપિતાની ભક્તિ તરફ સર્વિશેષ કાગળ મતાવી ની. દુર્મપુત્ર જેવા કેવગતાની પણ માતાપિતાના ચાતુર્યને નરહોડી આપી ન દતા; એટલે કે તેઓ કેવળી દોષા છતાં ધરમાં જ રહ્યા દતા.

આપણે બધાંવ મદિરમાં ચૈત્યવંદન કરતી વખતે ભગવાન પાસે મેરાં પ્રાર્થના કરીએ છીએ કે મને બીજી કંઈ ન મળે તો કંઈ પણ શુ

ત્યાગ એટલું મળે તોયે થતું છે. આમાં ગુરુજન પદની બા
કરતાં શાસ્ત્રકાર કહે છે કે ગુરુજન એટલે માતાપિતા અને ધર્મયા
પૂજા. ત્યાં શાસ્ત્રમાં માતાપિતા વિષે આટલો બધો સદા
જનાવવામાં આવ્યો છે ત્યાં તેમનો દ્રોહ કરીને જે દીશા લેવા ન
ને શાસ્ત્રનો પૂજક છે કે દ્રોહી છે એ સમજાવું નથી.

કોઈ એમ કહે કે આ રીતે તો કોઈ દીશા લઈ જ ન ર
માતાપિતા મોદને લીધે કદી રજા જ નથી આપવાનાં. તેમની
સમજણ જરાજર નથી. કારણ કે ત્યાં જનનમાં ત્યાગનું રા
વાતાવરણ નથી ત્યા ત્યાગ માટે કોણ આકર્ષાય?

કેટલાંક વર્ષ પહેલાં ખાલી પહેરનારો કે તેની દિશાવન કરના
મુખે મનાતો. પણ આજે ત્યારે ખાલીની પાછળનું ગદગદ મમલ
અને તેને જીવનમાં ઉપયોગી એવો લાભ મમલયો એટલે આખા રો
લો. નહીં પ્રથમ ધ્યાન આપવા લાગ્યા છે.

આ એમ મમલ્યા કે આપણે એટલા બધા કર્યો કે જ
નરમ નામ કે ત્યાગ વિના માત્ર મમલ્યા રિત માટે આપણે કંઈ જ કે
દરેક જનને ત્યાગ પડતું હોવાની પૂરી લેખની મત્તામદની મા
જનને ત્યાગ નથી હોતી. તેનું કારણ એ છે કે એક તરફ
જનને ત્યાગ નથી હોતી તેની પાછળ એ જોઈ ૨૦ વર્ષ
જનને ત્યાગ નથી હોતી અને જનનથી મેળવે

જનને ત્યાગ નથી હોતી અને જનનથી મેળવે
જનને ત્યાગ નથી હોતી અને જનનથી મેળવે
જનને ત્યાગ નથી હોતી અને જનનથી મેળવે
જનને ત્યાગ નથી હોતી અને જનનથી મેળવે

જનને ત્યાગ નથી હોતી અને જનનથી મેળવે

જનને ત્યાગ નથી હોતી અને જનનથી મેળવે

જનને ત્યાગ નથી હોતી અને જનનથી મેળવે

ઓછામાં ઓછી હાજરો, ઇદરિયનિમહ, વાસનાઓનો જય, દેશકાળનું જ્ઞાન, અને તે સાથે સર્વ પ્રાણી પ્રત્યેના સમભાવની ખીલવણી.

દીક્ષાના દિમાયતીઓ પોતાના વર્તન દ્વારા ઉપરના ગુણોને સાધી બતાવશે, તે ગુણોનો જીવન સાથેનો સંબંધ જોડી બતાવશે, તે ગુણો સિવાય જીવનનો વિકાસ નથી તે સિદ્ધ કરી આપશે, અને ધીરજ રાખીને માત્ર સંયમનું વાતાવરણ ઉપાગ્રયના આકારના એકે એક પ્રદેશમાં ચારેકોર પ્રસરાવવા કટિબદ્ધ થશે ત્યારે સંયમની કિંમત સમજનાર માખાપો પોતે સંયમ ધારણ કરશે અને ખરો સંયમ ધારણ કરતાં ખીજ કોઈને પ્રતિબંધ નહિ કરે.

આપારે તો જે ધર્મસ્થાનકો કહેવાય છે ત્યાં પણ ત્યાગનું વાતાવરણ મુદ્દલેય કળાનું નથી. ત્યાં પેકા કે કપાચ, કસદ, ધમાધમ, ધામધૂમ અને કહેવાતા ત્યાગીઓના ખીજ અનેક પ્રકારના જવાડા સોળીની આંખે આવે છે. જ્યાં જુઓ ત્યાં છાપામાં, મંદિરમાં, ઉપાગ્રયમાં બધે એનું એજ વિષ ફેલાઈ રહ્યું છે. ઘડીકમાં એવું સંભળાય છે કે અમુક સાધુ ભેરી લઈને નાસી ગયો, કોઈ સાધુએ ભેરી સાથે ફોટો પડાવ્યો, કોઈ સાધુની સ્ત્રી ઉપરની ચીટી પકડાઈ, કોઈ આચાર્યે પોતાના ચેલાની સાથે સૃષ્ટિવિરુદ્ધ પ્રવૃત્તિ કરી, કોઈ સાધુએ ક્યાંક પૈસા જમા કરાવ્યા, અમુક સાધુના પૈસા ડૂબ્યા વગેરે વગેરે. જ્યાં દરઘડીએ શાન ઉપર આવું જ અચકલું હોય ત્યાં કયો એવો આંધળો મનુષ્ય હોય જે આવી દલકી ક્ષુદ્ર પ્રવૃત્તિમાં ફસાય ? અને ક્યાં એવાં મૂર્ખ માખાપ હોય જે આવી પ્રવૃત્તિવાળા વાતાવરણમાં જવા માટે પુત્રને અનુમતિ આપે ? એટલા માટે ખરી વાત એ છે કે જ્યારે દીક્ષાના વેરાધારીઓ ત્રિકરણ અને ત્રિશુદ્ધિથી સમજાનના જેખને સોમાવશે, ત્યારે એમને આવી ધમાલનો અવકાશ જ નહિ રહે, જગકપટ નહિ કરતાં પડે, કોઈને જગાડવો, મંતાડવો કે પૈસા લેવો ખરીદવો નહિ પડે.

ત્યાગની સુમયી જ એવી છે કે જેથી તેમને આપોઆપ સ્વયં-સેવો મળતા જ રહેશે પણ જો તેઓ ધીરજ સાથે શુદ્ધ વાતાવરણ

વસુદેવ દિન્ડીમાં શિવકુમાર નામના રાજકુમારનું એક આખ્યાન છે. તેમાં શિવકુમારને વૈરાગ્ય થયાની હકીકત લખેલી છે. વૈરાગ્યથી પ્રેરિત થઇને પ્રવ્રજ્યા લેવા માટે શિવકુમારે માતાપિતા પાસે તેમની અનુમતિ મેળવવાનો પોતાનો વિચાર વ્યક્ત કર્યો. માતાપિતા તેને વાલ્મીક્યને લીધે છોડી ન શક્યા. તેથી તે શિવકુમાર એક અમણોપાસકના સમજાવવાથી વૈરાગ્યલાવને જાગતો રાખી માતાપિતાની સેવામાં જ રહ્યો. અને તેજ રીતે તેણે પોતાનું આખું જીવન પૂરું કર્યું.

આચાર્ય હરિભદ્રે પોતાના અષ્ટકમાં કહેલું છે કે પ્રવ્રજ્યાનું પ્રારંભ મેળગ, ગુરુજનોની સેવા છે.

જે માણસ ધર્મનો અને ગુરુજનોનો પૂજક છે તેજ માણસ જીવ છે અને શુદ્ધ ધર્મનો ધારક છે.

ભગવાન મહાવીરની માતાપિતાની ભક્તિનો ઉદ્દેશ કરનારા જૈનાચાર્યો લખી ગયા છે કે ભગવાને માતાપિતા જીવતાં સુધી પ્રવ્રજ્યા ન લેવાનો અભિમત લીધેલો તે એટલા માટે કે બીજાઓ પાસે તેનું અનુકરણ કરે અને માતાપિતા તરફ બહુ માન રાખે. આ હકીકત પુરુષણપર્વમાં કદમ્બસૂત્રની ટીકામાં આપણે રોજ સાંભળીએ છીએ; છતાંય એ વિચારવાની વાત છે કે કેટલાકે એ ભગવાનની માતાપિતાની ભક્તિને મોહને નામે વગોવેલી છે.

પદ્યસૂત્રમાં આચાર્ય હરિભદ્રે કહેવાનો સાર એ છે કે માતાપિતાને ઉપનામ પમાડીને પ્રવ્રજ્યા લેવી એ પ્રવ્રજ્યા પ્રતિપત્તિમા મોહનું વિધ છે. માતાપિતાને પગની પ્રવ્રજ્યા લેવી એ ખરી રીતે ખરો ઉપાય નથી. તેમને સમજાવવા પ્રયત્ન કરવો અને વેરા લેવા માટે ઉતાવળ ન કરવી.

માતાપિતાની સેવામાં રહેનારો અને સંયમ કેળવનારો શિવકુમારની પેઠે સંયમી જ છે એમાં લેરામાત્ર સંશય નથી.

આ પ્રમાણે જૈનશાસ્ત્રમાં માતા અને પિતાની અર્પણ વિરે ખાવા અને લેવાનો રીકેકાએ સ્પષ્ટરૂપે મો છે. તેનાં ઉદાહરણ

આપણા સામનનાયક ભગવાન મદારીર અને કેવળતાની રૂમાંડ
ચરિત્રોમાં પણ મળે છે જ તોપણ જોએ એમ કહેવા તીવ્ર
કે માતાપિતાની સેવા એ મોહરૂપ છે તેઓ શાસન કરી
રક્ષક છે કે ભગ્નક છે એ સમજાવું નથી.

જૈનધર્મનાં અંગસૂત્રોમાં અનેક દીકરા લેનારાનાં ચરિત્રો મે
લેતાં છે. જેવાં કે મેઘકુમાર, મુષિહિર, જામ, અર્જુન, જમ
મૃગપુત્ર, રાવક, તેવરી અને યાવચ્યાપુત્ર વગેરે. આ બધા
લેનારાઓએ ક્યાંય નામભાગ કરી દોષ કે તેમને શતાક્રમાં અ
દોષ મેલું કશુંય તેમને માટે બન્યું નથી.

દીકરાનો ઉમેદવાર પોતાના માતાપિતા પામે જાતીને જે
વિમાર દર્શાવે છે અને દીકરા માટે અનુમતિની પ્રાર્થના કરે તે ત
પદેવા માતાપિતા તેમને અમલવે છે. દીકરાની કુષારતાનો જાણે
જ્યારે જાણે છે અને પોતાનું વાસ્તવ પણ જુલ જતાં છે
જાતી પુત્રો દર વેળાએ જોઈને તેને ભગવાન મદારીર પદે
જાતે જાણવિદ્ય કહે છે કે “તે ભગવાન આ અમારા કોણ
પુત્રને દર વેળાએ કહે છે માટે આજને જમે એનું વિજય જા
દર્શાવે. આજ એને કાલ ન અને એનું વિજય થા તેમ કો
જાતે કદાચ જાણે ભગવાન અદાદિને પ્રવર્તિત કરે છે જ
જાતો દેવેન અવેશમાં દીકરા લેનારના ચરિત્રો તોડોડે જ
જાતે વળતે છે પણ કેવળ અવેશમાં જાતે જાતે દેવેન દેવેન
ભગવાનને પ્રવર્તિત કરે તે જાતે. એક પણ જાતે જાતે
જાતે જાતે.

જાતે જાતે મુષિહિર અને અર્જુન વગેરે પુત્રો જાતે જાતે
જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે
જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે
જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે
જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે
જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે જાતે

સુત્રો માતાપિતાના કેટલા બધા ભક્ત હતા તેનો ખ્યાલ નીચેનાં
એ બે ઉદાહરણોથી આવી જશે:—

ત્રીવ વૈરાગ્યવાળા મેઘકુમારને ત્યારે તેની માતાએ તેનો રાત્ર્યાભિષેક
કરવાનું કહ્યું ત્યારે તેણે ખુશીથી સ્વીકાર્યું અને પછી જ પ્રવ્રજ્યા સ્વીકારી,
મેઘકુમારને તેની માતાએ દીક્ષા લેતા પહેલાં વિવાહ કરવાનું
કહ્યું તે પણ તેમણે સ્વીકાર્યું અને પછી જ દીક્ષા લીધી. ત્યારે આજનાં
સુત્રો બિહાના ઉપર પડેલી સાડ વર્ષની માતાની સેવાથી, કટાણાને
દીક્ષા સેવા દોડે છે. એવો તે ક્યો તેમનો ઉત્કટ વૈરાગ્ય હશે ! દીક્ષા
લઈને પેટ ભરવું છે, એશઆરામ કરવો છે કે કસ્યાણુ કરવું છે તે
સમજાવું નથી. જો કસ્યાણુ જ કરવું હોય તો તે વૃદ્ધ માતાની સેવા
દા માટે ખૂબે !

એક જૈનાચાર્ય પોતાની નિરાધાર જીવી માતાને છોડીને દીક્ષિત
લેવા. તેની માતા કમોતે મરી ગઈ એ એ ત્યારે સાંભળ્યું ત્યારે
એવો વિચાર થયો કે આવું માતાનું દ્રોહ કરનારું આચાર્યપણું
મેળવવા કરતાં માતાની સેવા કરવી તે સૌ દરજ્જે સારું છે.

ત્યારે પૂર્વપુરુષોએ માતાપિતાને અને પત્નીને સમજાવીને
તેમની અનુમતિ મેળવવા પ્રયાસો કરેલા છે એવા ઉલ્લેખો સુત્રોમાં
સ્પષ્ટ મળે છે ત્યારે આજના ખરી દીક્ષાના ઉમેદવારો એમનું અનુકરણ
કેમ ન કરે ?

કહેવાનું એ છે કે સુત્રોમાં વર્ણવાયેલા દીક્ષાના ઉમેદવારોમાંના
કોઈને તેમની સિધ્ધાભિયા મળ્યા વિના પ્રવ્રજ્યા આપવામાં આવી
નથી અને કોઈએ અત્યારના દીક્ષાના ઉમેદવારો કરે એવો માતાપિતા
કુટુંબ કે સમાજનો દ્રોહ કરીને પ્રવ્રજ્યા લીધી પણ નથી. એવું હોવાથી
જ તેઓ તરી ગયા છે અને અત્યારના ઉમેદવારો એવા ન હોવાથી
તેમનાં નાટકો આપણને જોવા મળે છે.

વર્તમાનસરિ જગ્યાએ છે કે જેનું સમ્યક્ત્વ શુદ્ધ છે
એનો જે નિર્મળ રીતે પાળ્યા છે, જેનો ભોગાભિ

મયો છે, માર્દસ્થના મનોરથો જોના રૂપી ચૂપા છે, પરમ વૈરાગ્ય
વૃત્તિથી જે વાસિન છે, શાન્તરમયા જે નિમગ્ન છે, જે પુતળા રહો.
પુત્રો, અને સ્વામિ વગેરેની અનુગ્રા પામેલો છે અને પ્રવચ્ચા મેલ
મારે હિન્દુક થયેલો છે તે સર્વ પ્રકારે અજ્ઞયનનું મન લેતા રોમ થાય છે.

જાન્યારી એક માત્ર જાન્યારી માટે માધ્યમથી ગીને અટકી રહેતાની અપેક્ષા સાચકાર બનાવે છે ત્યારે એટલે જો મદદાર મોં પાંચ મદદારનો પાગલ માટે મોઝાના દોષીજી જોઈએ એમાં તે કહેવું જ છે.

પૂર્વોક્તિ આશ્વાયં એમ લખે છે કે જે બ્રહ્મિ હાતાનો ઉમેલાર
છે તે ઉપરની યોગ્યતા માધે એક માત્ર પ્રયોગની ખાતર જીવ પાં
દીપ્તિન. જેનું જીવન શામે એટલે કે મનુષ્ય બ્રહ્મચર્ય પાળે, સાધના
ક્રમાં પરાયણ ગમે, ધીરજનું આચરે, નિરંબ અલાર જીભને દિશી
મે, માત્ર સાજ દોષા માટે મુજબા હોમવાળું કોટીન ગમે,
નવર મટે કદી જાણુ ન પહેરે તેમજ અંદાજકાર ન હો અને
એવલા નિવડા નીજીં કપડું પાં મધે ન રાખે અને નિવ
બદા નર્મ, શિષ્ટ, ઉપમતા કરે, આ રીતે પાં પર્વ માંડે તે પા
દિ કોટીની પાં પેલની મેડના મેડને મો ને જાજા મેડ
માત્ર, કવ ને જાજી કવજ દીસા મે અને તે પાં કવ જાજા
કોટીની કોટી મેડ ને કવ ને કવ ને કવ ને કવ ને કવ ને કવ ને
કવ ને કવ ને કવ ને કવ ને કવ ને કવ ને કવ ને કવ ને કવ ને

1. 在 1950 年 10 月 1 日以前，
 2. 在 1950 年 10 月 1 日以后，
 3. 在 1950 年 10 月 1 日以前，
 4. 在 1950 年 10 月 1 日以后，
 5. 在 1950 年 10 月 1 日以前，
 6. 在 1950 年 10 月 1 日以后，
 7. 在 1950 年 10 月 1 日以前，
 8. 在 1950 年 10 月 1 日以后，
 9. 在 1950 年 10 月 1 日以前，
 10. 在 1950 年 10 月 1 日以后，

જવા દઇએ તો જગતનું અકલ્યાણ થશે તો હું તેમને વિનંતી કરું
હું કે લલે જગતનું અકલ્યાણ થાય તો પછી જગત આપું આપોઆપ
દીક્ષામાં લળી જશે. એકવાર અખતરો થઇ જવા દેવો જોઇએ. એથી
માનુષ પડશે કે મુંડયેથી કલ્યાણ છે કે અકલ્યાણ ?

અંગ્રેજો કહે છે કે જો અમે નહિ હોઇએ તો હિંદુસ્થાનમાં
ખીનો કાઢી પેસી જશે અને દેશ ખુવાર થઇ જશે, પહાણો આવશે,
હિંદુઓ અને મુસલમાનો લડી લડીને મરી જશે. જેટલું આ ખોટું
તેલકીજ સાધુઓની કલ્યાણની દલીલ ખોટી છે. સાચી હોય તો
...રો થવા દે. લોકો એની પરીક્ષા કરી લેશે.

કહેવાનો આશય એ છે કે દીક્ષાના ધોરી માર્ગ સિવાય ખીજ
વિંળા માર્ગનું આસંખ્યન લઈ દીક્ષા આપવી તે નર્યું ગેરવાજબી
શાસ્ત્રથી વિરુદ્ધ છે; અને ભગવાન મહાવીરના શાસનને કલંકરૂપ
છે. અને આગળ જણાવ્યા પ્રમાણે અપવાદ કરવાનું કશું કારણ
જણાવું નથી.

આગળ જે કશું તે બધું શાસ્ત્રની મર્યાદામાં રહીને કહેવાયું છે.

"વસ્તુ રક્ષેપ-વિસ્તારથી લલે કહેવાણી હોય પણ મુખ્ય

શાસ્ત્રપ્રમાણનો જ છે એથી જોમનામાં થોડી પણ

શાસ્ત્ર પ્રતે સદ્ભાવ છે તેવા ભાષ્યો અને

શકે કે આ નાશભાગ કરીને-કરાવીને અપાતી

અને કાનાઓને ગેવડાગીને અપાતી દીક્ષા, ખીજ

અખત કરી આપીને અપાતી દીક્ષા, અને જેઓ

પણ કન્ય વિશે કશું મમજના નથી એવાઓને

ના નવન વિરુદ્ધ છે. તેને શાસ્ત્રના કાઠપિણ

ને નેને ચલે છે નેઓ શાસ્ત્રના પૂજક

નથી અને તેમને શાસ્ત્ર કે દીક્ષાની પરવા

જાની પડવા જ માનુષ પડે છે.

તા દહએ તો જગતનું અકલ્યાણ થશે તો હું તેમને વિનંતી કરું કે ભલે જગતનું અકલ્યાણ થાય તો પણ જગત આપું આપોઆપ ફામાં ભળી જશે. એટલે અખતરો થઈ જવા દેવો જોઈએ. એથી હું પાશો કે મુંડયેથી કલ્યાણ છે કે અકલ્યાણ ?

અંગેએ કહે છે કે જો અમે નહિ હોઈએ તો દિંદુરયાનમાં પોતે કોઈ પેઠી જશે અને દેશ ખુવાર થઈ જશે, પકાણો આવશે, દુષ્ટો અને મુસલમાનો લડી લડીને મરી જશે. જેટલું આ જોઈું તેટલીજ સાધુઓની કલ્યાણની દલીલ જોડી છે. સાચી હોય તો ખતરો થવા દે. ભોંકા એની પરીક્ષા કરી લેશે.

કહેવાનો આશય એ છે કે દોષાના ધોરી માર્ગ સિવાય બીજા ધારણા માર્ગનું આલંબન લઈ દીક્ષા આપવી તે નર્મ ગેરવાજબી, શાસ્ત્રથી વિરુદ્ધ છે; અને ભગવાન મહાવીરના શાસનને કલંકરૂપ અને આગળ જણાવ્યા પ્રમાણે અપવાદ કરવાનું કશું કારણ જુજાતું નથી.

આગળ જે કહ્યું તે બધું શાસ્ત્રની મર્યાદામાં રહીને કહેવાયું છે. માં કોઈ વસ્તુ સંક્ષેપ-વિસ્તારથી ભલે કહેવાઈ હોય પણ મુખ્ય ધારણા તો શાસ્ત્રપ્રમાણનો જ છે. એથી જન્મનામાં ઘોડી પણ ચેરારશ્મિ છે અને શાસ્ત્ર પ્રત્યે સદ્ભાવ છે તેવા ભાઈઓ અને રૂંદો સ્પષ્ટ સમજી શકશે કે આ નાશભાગ કરીને-કરાવીને અપાતી દીક્ષા, માતાપિતા અને કુટુંબીઓને શવકાળીને અપાતી દીક્ષા, બીજા વાતનો અને વેચાણખત કરી આપીને અપાતી દીક્ષા, અને જેઓ ડંબે મોટા છતાં ચોતાના કર્તવ્ય વિષે કશું સમજના નથી એવાઓને અપાતી દીક્ષા શાસ્ત્રથી તદ્દન વિરુદ્ધ છે. તેને શાસ્ત્રના કોઈપણ નામાં રથાન નથી.

જેઓ શાસ્ત્રના નામે તેને ચલાવે છે તેઓ શાસ્ત્રના પૂજક નથી, શાસ્ત્રને સમજતા નથી અને તેમને શાસ્ત્ર કે દીક્ષાની પરવા કરના તેમના આરામ અને મનની પરવા જ માન્ય પડે છે.

કહેવાનું એ કે સાત્રધાર પોતે પણ અપવાદનો ઉપરોચક
કહેતાં કેટલા આવચેન રહે છે.

એક તો અત્યાદે ઉત્સર્ગમાર્ગનો સગમ જ લે. ૪ જ થયે છે
અપમ એ કાળાંવાળી ચારણી જેવો અનેક અપવાદોથી પ્રસંગે. કે
છે તેમ: પણ જો આવા મૂળ ગુણોનો નાશ કરનારા અપવાદો.
વામાં આવે જેનાથી સંપર્માં વિગ્રેષ, સમાજમાં કષ્ટ, મર્મની ક
વને છે એ જગત્તે, તે મંચમ અને મર્મ મારી રહ્યા છે એ રીતે

કાંઈ કાંઈને આ અપવાદને અપવાદને કાંઈ એમ કહે છે કે
ઉત્તરિયોને, જંગિયોને અપવાદ: યોગિક જલિયો જેમ ૧૧ ૫
તેમ ૧૧ ૫ જુદું, રજુનિષ્ઠ વેસ્થાને ત્યાં મયા તેમ ૧૧
કાવ. વેસ્થાને ત્યાં જુદું જલિયો: આ કાવનિયો જેમ નાહો.
કાવિય તે તેને. અપવાદ. કેમકે ૧૧ મન્યાની નહીં રહી
એક મને છે.

અપવાદો કેટલેક કાળ રહ્યા અતિનુ તેજ, બ્રહ્મવર્તી જે
કાળ રહ્યા અને અપવાદ, નિષ્વધાનિ એ અપવાદ
અપવાદ એ અપવાદો જે અપવાદો અપવાદ કાળે ત્યાં
અપવાદો જે અપવાદો જે અપવાદો અપવાદો જે
અપવાદો જે અપવાદો જે અપવાદો અપવાદો જે
અપવાદો જે અપવાદો જે અપવાદો અપવાદો જે

અપવાદો જે અપવાદો જે અપવાદો અપવાદો જે
અપવાદો જે અપવાદો જે અપવાદો અપવાદો જે
અપવાદો જે અપવાદો જે અપવાદો અપવાદો જે
અપવાદો જે અપવાદો જે અપવાદો અપવાદો જે
અપવાદો જે અપવાદો જે અપવાદો અપવાદો જે
અપવાદો જે અપવાદો જે અપવાદો અપવાદો જે

અપવાદો જે અપવાદો જે અપવાદો અપવાદો જે
અપવાદો જે અપવાદો જે અપવાદો અપવાદો જે

“શ્રી મહાવીર મહારાજનો અભિમત ગવરણ નથી પણ આસરણ છે. તો પછી તેવા આસરણ અભિમતને ઉપોદય ગણવાની હા કરવામાં ધાર્મિકપણાની સ્થિતિ કેટલી ગણાય ?”

આ ઉપરથી એ વેશધારીઓ શાસ્ત્રને કેવા ખોટા અર્થમાં મૂકે છે, બોલું સમજાવે છે, અને શાસ્ત્રનો કેટલો દ્રોહ કરે છે તે સમજાશે. જે જગ્યાનો એમણે પાઠ ઉતારેલો છે તે જગ્યાએ શાસ્ત્રકારે કંઈ બીજું અને આ વેશધારીઓ સમજાવે છે બીજું.

અમદાવાદથી નીકળેલા એક હેન્ડબીલમાં આવા કેટલાય શાસ્ત્રના પાંડેના અનર્થો કરી બતાવવામાં આવ્યા છે. જે હેન્ડબીલ કોઈ વેશધારીએ પોતાનું નામ માણેકલાલ વાડીલાલ રાખીને સર્વપ્રકાર પ્રેસમાં પ્રકાશિત કરાવ્યું લાગે છે.

શાસ્ત્રાતમાં અમે કહી ગયા છીએ કે શાસ્ત્રના નામે ઉપર પ્રમાણે જે ભાનિતિઓ ફેલાવવામાં આવી છે અને આવે છે તેને દૂર કરવા માટે જ શાસ્ત્રની દૃષ્ટિએ વિચાર કરવામાં આવ્યો છે. હવે એનો સમય-ધર્મની દૃષ્ટિએ વિચાર કરી લઈએ.

સમયધર્મની દૃષ્ટિએ દીક્ષાની પરીક્ષા

સમયધર્મ એવો બજવાન છે કે તેના સપાટાથી કોઈ બચી શકે નથી. અવતારી પુરુષો, વીતરાગપુરુષો, તીર્થકરો સુદાય સમયધર્મને યોગ્ય શક્યા નથી. તો બિચારું શાસ્ત્ર તો તેની અર્પણ કેમ તોડી શકે ?

શાસ્ત્રનો અર્થ અમુક કાળને અંગે થયેલા ઉપયોગી વિચારોની શબ્દગૂંથણી. કાળ બદલાયો કે એ શબ્દગૂંથણી બદલાઈ જ જવી જોઈએ કદાચ કોઈ શાસ્ત્રધેમો એને બદલવાની આનાકાની કરે તો શાસ્ત્રના એ શબ્દો પાનામાં જ પડ્યા રહે પણ તેનો વ્યવહાર તો ન જ થઈ શકે. વ્યવહાર તો સમયધર્મ ઉપર જ ચાલે છે. એટલે જે શાસ્ત્ર સમયધર્મ ઉપર જ ચાલે છે એટલે જે શાસ્ત્ર સમયધર્મ પ્રમાણે નહિ બદલાયું તે અવ્યવહારુ થયું એટલે તે નકામું થયું.

(૧) જુઓ તો અગા સાધુઓનો અપાર જે દાવડીપરાણ અને બનાકાદાર વેચ છે તે શું તેમાં હતા ?

એ દીપ્ત આપનારાઓમા કેટલાય આચાર્ય કહેવાય છે, કે
પંચામો કહેવાય છે. પણ તેઓ નધાની સ્થિતિ આપણા મો
ખાવા જેવી છે. એ માટે આ એક જ ઉદ્દરણ નમ કો

તમે મોં વરસોવરમન્ય પર્વુવજીમાં કષ્ટમુત સ્થિતતા
 છે. તેમાં જ્યાં છે કે ભગવાન મદાતીને પોતાના માતૃ
 ભક્તિ-જેવાને માટે જ મુદરથાપમના ત્યાજનો વિચાર નહીં
 મોકુફ રાખેલો; અંતરે તે તેમનું ત્યાગી હતું જતાં જ પેદા
 થયો તે એટલા માટે કે તેમના સામનમાં બધા લોકો તેમ
 પદ્મનું અનુકરણ કરે અને માતાપિતા તેમજ કુટુંબમે
 પેદાપદા માટે ન ગીવાંત.

७५० मान विप.ने. ७५०३२ रेलो: १ मान विप.ने. ७५०३३ प्री.प.३:

[illegible]

1. The first part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are written in a cursive script, and the addresses are written in a more formal, printed script. The list is organized into two columns, with names on the left and addresses on the right.

[illegible]

“શ્રી મહાવીર મહારાજનો અભિમદ સંવરણ નથી પણ
સત્વર છે. તો પછી તેવા આસવરણ અભિમદને ઉપોદય ગણવાની
દરમાં ધાર્મિકપણની સ્થિતિ કેટલી ગણાય ?”

આ ઉપરથી એ વેદધારીઓ શાસ્ત્રને કેવા જોતા અર્થમાં મૂકે
છે, એનું સમજવે છે, અને શાસ્ત્રનો કેટલો દ્રોહ કરે છે તે સમજશે.
એ જાણના એમણે પણ ઉતારેલો છે તે જગ્યાએ શાસ્ત્રકારે કશું છે
નહીં અને આ વેદધારીઓ સમજવે છે બીજું.

અમદાવાદથી નીકળેલા એક દે-ડગીલમાં આવા કેટલાય શાસ્ત્રના
જ્ઞાની અનેકો કરી જતાવવામાં આવ્યા છે. જે દે-ડગીલ કોઈ
વેદધારીએ પોતાનું નામ માણેકલાલ વાડીલાલ રાખીને સર્વપ્રકાર
ક્રિયામાં પ્રદર્શિત કરાવ્યું લાગે છે.

શાસ્ત્રાતમાં અમે કહી ગયા છીએ કે શાસ્ત્રના નામે ઉપર પ્રમાણે
જે જ્ઞાતિઓ ફેલાવવામાં આવી છે અને આવે છે તેને દૂર કરવા
નો જે શાસ્ત્રની દૃષ્ટિએ વિચાર કરવામાં આવ્યો છે. હવે એનો
સમય-ધર્મની દૃષ્ટિએ વિચાર કરી લઈએ.

સમયધર્મની દૃષ્ટિએ દીક્ષાની પરીક્ષા

સમયધર્મ એવો જળવાન છે કે તેના સપાટાથી કોઈ બચી
પકડું નથી. અવતારી પુરુષો, વીતરાગપુરુષો, તીર્થંકરો સુદાય સમયધર્મને
જોગણી સકપા નથી. તે બિચારું શાસ્ત્ર તો તેની મર્યાદા કેમ તોડી શકે ?

શાસ્ત્રનો અર્થ અમુક કાળને અંગે થયેલા ઉપયોગી વિચારોની
સંગ્રહણી. કાળ બદલાયો કે એ સંગ્રહણી બદલાઈ જ જતી જોઈએ

કદાચ કોઈ શાસ્ત્રધેસો એને બદલવાની આનાકાની કરે તો
શાસ્ત્રના એ શબ્દો પાનામાં જ પડ્યા રહે પણ તેમો વ્યવહાર તો
જા થઈ શકે. વ્યવહાર તો સમયધર્મ ઉપર જ ચાલે છે. એટલે જ
શાસ્ત્ર સમયધર્મ ઉપર જ ચાલે છે ~ ~ ~ શાસ્ત્ર સમય

દિ બદલાયું તે અવ્યવહારુ થયું ~ ~ ~ થયું.

(૧) જુઓ તો ખરા. ~ ~ ~
આશ્ચર્ય વેશ છે તે શં પડેલાં

(૨) આપુઓ જે કોઈનું મન મોટી જાણ એવા દેશમાં
જે તેવા દેશમાં તેમના કોઈ પૂર્વજોએ પડાવેલા ખરા !
દેશવેશ ખરા ?

(૩) આપુઓ અત્યારે જે જાનનાં રમીન, મગામનાં રમીન
પાનર, એ જે જે તે શું પડેલાં દનાં ?

૧. આપુઓ રુદ્રાથો પામે આગમો ભણે તે તેમ !
૨. આપુઓ રુદ્રાથો પામે આગમો ભણે તે તેમ !

૩. આપુઓ રુદ્રાથો પામે આગમો ભણે તે તેમ !
૪. આપુઓ રુદ્રાથો પામે આગમો ભણે તે તેમ !

૫. આપુઓ રુદ્રાથો પામે આગમો ભણે તે તેમ !
૬. આપુઓ રુદ્રાથો પામે આગમો ભણે તે તેમ !

૭. આપુઓ રુદ્રાથો પામે આગમો ભણે તે તેમ !
૮. આપુઓ રુદ્રાથો પામે આગમો ભણે તે તેમ !

૯. આપુઓ રુદ્રાથો પામે આગમો ભણે તે તેમ !
૧૦. આપુઓ રુદ્રાથો પામે આગમો ભણે તે તેમ !

૧૧. આપુઓ રુદ્રાથો પામે આગમો ભણે તે તેમ !
૧૨. આપુઓ રુદ્રાથો પામે આગમો ભણે તે તેમ !

૧૩. આપુઓ રુદ્રાથો પામે આગમો ભણે તે તેમ !
૧૪. આપુઓ રુદ્રાથો પામે આગમો ભણે તે તેમ !

૧૫. આપુઓ રુદ્રાથો પામે આગમો ભણે તે તેમ !
૧૬. આપુઓ રુદ્રાથો પામે આગમો ભણે તે તેમ !

૧૭. આપુઓ રુદ્રાથો પામે આગમો ભણે તે તેમ !
૧૮. આપુઓ રુદ્રાથો પામે આગમો ભણે તે તેમ !

૧૯. આપુઓ રુદ્રાથો પામે આગમો ભણે તે તેમ !
૨૦. આપુઓ રુદ્રાથો પામે આગમો ભણે તે તેમ !

ને બોલે ઉપાસનાં દેખાવ કરવામાં આવે 'છે તેનું પરિણામ બીજું
શું આવી શકે !

પરવશપણે સમયને-કાળને વશ થવા કરતાં વિચારપૂર્વક વશ
થવા તો પરિણામ ધણું સારું આવે એમાં શંકા નથી.

પહેલાં જે સોફા દીકરા લેતા હતા તે વખતે તેમની સામાજિક
પરિસ્થિતિ જુદી હતી. આત્મારે દીકરા સેનારાઓની સામાજિક
પરિસ્થિતિ જુદી છે.

પહેલાં આવું જુદાનું પરરાજ્ય ન હોવાને કારણે આપણે દેખીએ
છીએ તે કરતાં દેશ વધારે આખ્યાદ હતો, સમૃદ્ધ હતો, સોફા સુખી
હતા અને ઉદાર પણ હતા. હવે દેશ આખ્યાદ નથી, દેશમાં ખાવાના
સામાન છે, દારિદ્ર્યનો પાર નથી.

આવે વખતે બધું કામકાજ છોડી ક્ષત્રિને બીજા ઉપર બોલે
નાંખવો સારો છે કે બીજાના બોલમાં ભાગ પડાવવો એ સારું છે ?
જો કે બીજા ઉપર બોલે નાંખીને ખાવાપીવાનું મેળવવું અને માળા
ફેરવવા કરવી એ વાત મનને ગમે તેવી છે. એ કામ અસકનો સિવાય
બીજા કરે એ દેશને પાડવે એવું નથી.

મજબૂત બાધાના માણસો જો એવું કામ લઈ ખેસે તો તેમાં
તેમનું આગમન વધવા સિવાય અને દેશમાં એવો આગમન વધારનારો
એવો ફેલાવવા સિવાય બીજું પરિણામ જણાતું નથી.

અત્યેક ધર્મના શુરુઓની સ્થિતિ જોનાં આપણે આ વસ્તુ અત્યક્ષ
કરી રાખીએ એમ છીએ નહિતર દિંદુરચાન લાખો સાધુઓનું સ્થાન
હોવા છતાં આટલું આગમન કેમ થાય ? પરંતુ કેમ થાય ? અને આટલું
સ્વાધી કેમ બને ?

જો એ સાધુ ખરેખરા સાધુ હોય તો આવું ન જ બનવું જોઈએ.
પણ જો જ્યાંમા મોટો ભાગ ચેટમાધુઓનો હોવાથી આપણે આ દશા
બોગવીએ છીએ. એટલે જ તો મમવધર્મ જોનાં એવી મલાદ આપી
શકે ? એવામાં એવા પાત્ર વર્ણ સુધી દોષ દીકરા ન જ્યે તો દેશને,
અમારને કે અર્થને કશું દેરો આવવાનો નથી.

ફેટલાને વળી ઉચ્ચમણાં, ઉપધાન વગેરેનો નાટક-સીનેમા જેવો રસ લાગ્યો છે. એમાં તેઓ સમાજના પૈગાનું પાણી કરતા અને પોતાના સંપ્રદાયને નારા કરતા અચક્ષતા નથી.

હમણાં હમણાં વળી ગુરુઓનાં મંદિરો, ગુરુઓની પાદુકાઓ અને ગુરુઓની મૂર્તિઓની પ્રથા, આપણા વિદ્યમાન આચાર્યોએ પોતાની મૂર્તિ બેસાડવા માટે કાઢી છે. પણ તેમને ખબર નથી કે તેમની અને મૂર્તિ ઉપર કાગડાઓ ઊડશે એવું તે બધાનું વર્તન છે.

અત્યારે તો આંધળે એવું કૂટાય છે પણ રશિયામાં જેમ પાદરીના હાલ થયા તેવા જ હાલ એ મૂર્તિઓના અને મંદિરોના થવાના છે એમાં સંશય નથી.

આ સિવાય બીજાં એવાં લોકો પણ છે, જે ખચેનિ રામાજ નભારી ન શકે. આતું દેશી રાજાઓની પેઠે સાધુઓનું ઉડાઉપણું જોતાં અને સંયમને બદલે નર્ચો અસંયમ જોતાં એમ કહેવું અયોગ્ય નથી કે હવે આ સમય એમના જેવા બીજાઓને વધારવા માટે નથી.

આ હકીકત માત્ર જૈન સાધુઓ માટે જ નથી પણ હિંદુસ્થાનના તમામ સાધુ, ખાવા, ફકીર, સંન્યાસી માટે છે. આ તો વાંચનારા જૈન છે એટલે તેમની સામે જૈનસાધુઓની રહેણીકરણીના ઉદાહરણો મૂકવામાં આવ્યાં છે.

વાત એટલી જ ■ કે સમયધર્મ માનવો કે સર્વવધર્મ માનવો એ છગવાળી દલીલ હવે નહિ ચાલે. કારણ કે સર્વવધર્મ પણ સમય-ધર્મની મર્યાદાથી બંધાયેલો છે. જો ન બંધાયેલો હોય તો સર્વવધર્મ કહેવાય જ નહિ. એટલે સમયધર્મ તરફ લક્ષ રાખીને વિચાર કરતાં માનુષ પડે છે કે વર્તમાન મુનિઓએ પોતાનું વર્તન સમયધર્મને અનુસરીને રાખવું જોઈએ. એટલે કે તો તેઓએ સ્વયંસેવક થવું જોઈએ, અથવા તો પોતાની જવાબદારી પોતાને માથે બોતવતા ધર્મ જનું જોઈએ. અને હેમકુદગ જ્ઞાન વીનાવડુ દોષ તો હવે બીજા

વિચાર કરતાં તો ઊલટું એમ માન્ય પડે છે કે એ સાતમાં દોષી મદતરનું અને ઉચ્ચમાં ઉચ્ચ અંગ આવિકા જ છે. આરિકા-મંત્રો નેટલો વિકાસ, નેટલી શુદ્ધિ, નેટલું પોષણ અને નેટલી હિતિ તેના જ પ્રમાણમાં તેનાં પૂર્વનાં ખીજાં અંગોની ઉત્ક્રાંતિ અને વિકાસ સંધાવાનાં અને એ મદતરના અંગની શક્તિનો નેટલો હાસ, નેટલી અવનતિ અને નેટલી ઉણપ તેટલી જ ઉણપ અને અવનતિ તેનાં પૂર્વનાં અંગોમાં હોવાની.

ત્યારે ત્યારે આપણા સમાજ કે ધર્મની અવનતિનું કારણ વિચારવા લોકો ભેગા થાય છે ત્યારે તેમાંના કોઈના ખ્યાલમાં કુસંપ આવે છે, કોઈને વળી જાગૃતિનો અભાવ જાણે છે, તો કોઈ વળી તીરો અને મંદિરોની અશાતના વધી પડ્યાનું કહે છે, કોઈ વળી સાધુ સાધ્વીની શિથિલતાને બનાવે છે અને કોઈ તો જૈન સાહિત્યના ઓછા પ્રચારને કારણે છે પણ આ બધાં કારણો આવિકા શક્તિની અવનતિ કરતાં ઘણાં ઊતરતાં છે.

કોઈ બરાબર વિચારશે તો સમજશે કે આવિકા શક્તિનો વિકાસ ત્યારથી અટકી પડ્યો છે, તે શક્તિ ત્યારથી ક્યારાયા કરે છે અને ત્યારથી તેને ચારેકોરથી જકડીને બાંધી રાખવામાં આવી છે, ત્યારથી આપણા ધર્મ અને સમાજની અવનતિની પનોતી રહે ચર્ચ છે.

ઉપર્યુક્ત ખીજા બધા કારણો દૂર કરવા પ્રયત્ન કરે અને આ કારણ વિશે તદ્દન બેદરકાર રહે તો તે પ્રયત્નો ધૂમાડાના ખાચક જેવા નીવડવાના એમાં જરાય સકાને રચાન નથી.

અવેડાની કુંડીનું પાણી બગડેલું જોઈને કોઈ તે કુંડીમાં જ દવા નાખીને બેસી રહે અને કુંડાની શુદ્ધિ ન કરે, ખેનરનો પાક સડી જતો જોઈને પ્રત્યેક ફૂડાં ઉપર દવાનું ઉજેકચન મૂકાવે પણ બુધિ શુદ્ધ ન કરે, તેમ ધર્મ અને સમાજની અવનતિ જોઈ માત્ર ઉપલક પ્રશ્ન કરીને બેસી રહેનારા પણ આવિકા ક્ષેત્રશુદ્ધિ તરફ ખ્યાન નહિ દેનારા આજે તો નિષ્ફલ ગયા છે એ વાત મોક્ષ છે.

અન્યમાં મુખી રહેશે. આમ કરવાથી સ્ત્રીધરીર સુદૃઢ અને નિરોગી
જાશે, એમના દરેક અવયવો વ્યવસ્થિત વિકાસ પામશે અને તેમના
દીનમાં સુસ્થિતિ, બળ અને ચેતન્ય અનેક ગણાં વધેલાં જણાશે.

ધર્મની વગેરે દેશોમાં તો વિચાર જ સપાટ મેદાનો પર સવાર
મંડળ હાથે સ્ત્રીઓ તાલીમ લેતી તમે જોઈ શકશો. આપણે પણ
આપણી મર્યાદા પ્રમાણે સ્ત્રીઓને વ્યાયામની તાલીમ આપવાની
ચરચા કરવી પડે.

વ્યાયામના પ્રભાવથી બાળલમ આપો આપ જોઈએ થઈ જશે.
કનક કે વ્યાયામ પ્રત્યક્ષરૂપે પોષક છે અને તેથીજ વ્યાયામ કરનારી
સ્ત્રી વધુ વખત આપોઆપ પ્રત્યક્ષરૂપે પાળવાની દિશામાં જશે.

જો શ્રાવિકાશક્તિમાંથી પ્રમાદ કાઢવો હોય, તેમને આરોગ્યમય
માનવી હોય, તેમની શિક્ષણ ફેડવી હોય અને આવક તથા સાધુ-
શક્તિને વિકાસ હજી હોય તો હવે એ શક્તિ માટે વ્યાયામમંદિર
અથવા વગર વિલંબે તૈયાર કરી આપવા જોઈએ. અને અત્યાર મુખી
આપણામાં પ્રભાવનાનો જે દુરુપયોગ થઈ રહ્યો છે તેનું વહેંચુ ત્યાં
જાણી તેના દુરુપયોગ કરી લેવો જોઈએ. (સમાજમાં ધર્મની પણ
દરેક પ્રવૃત્તિમાં સાલચ મુખ્ય અંગ તરીકે મૂકવામાં આવી છે. વળી
આપણે સમાજ ગણીત ઉપર જ જીવનારો છે તેથીજ તેમાં તે પ્રથા
પ્રચાર પામી છે. માટે જ પ્રભાવનામાં માનનારા માણસો માટે
પ્રભાવનાનો મદુપયોગ કરવાનું મુશ્કેલું છે)

વ્યાયામમંદિરમાં દુરુપયોગ વ્યાયામશાસ્ત્રીઓની સલાહ લઈ, હાથ,
પેટ વગેરેના વ્યાયામની વ્યવસ્થા કરવી જોઈએ. ઉપરાંત લાડી,
મગ્ગ વગેરે ઉપકરણોની પણ યાતોપકરણ જોડવી જ મદદ
દાત્રી જોઈએ. અને આમ વ્યાયામ માટે જ સ્ત્રીઓનો મર્યાદાપોષક
વિચાર આપણે તેના વિચારો પાસે રોકાવી લેવો જોઈએ. જ્યારે
અમ થશે ત્યારે જ તે શક્તિ દ્વારા આપણા વિશ્વાસ સાધવા આપણે
અમર થઈ શકીશું.

શ્રેષ્ઠમિશના જ નથી. વીર રમણીઓનાં ચરિત્રો, સાહસિક શ્રોશક્તિને પ્રિય કરાવનારાં પુસ્તકો, યુદ્ધમાં ચડીને સ્વરક્ષણ કરનારી સ્ત્રીઓની રક્ષકો હતાદિ શ્રોષિયોગી પ્રથા એમની પાસે મુકાવા જોઈએ. જો આ પુસ્તકો તેમની સામે મૂકતા પહેલાં તેમનાં અક્ષરજ્ઞાન અને સ્મરશક્તિ વધે તેવાં ખાસ સાંધનો આપણે યોજવાં જોઈએ. વહેમનું ફરિયાદ, રડીને અનુભવવાની કૃતિ એ બધું તેમનામાંથી ધરી જાય એ માટે આપણે ખાસ પ્રયત્નો કરવા જોઈએ.

કુર્કુળના વડીલોએ તેમના ઉપર જે ખોટાં બધનો લાદેલાં છે તે હવે હટાવી નાંખવાં જોઈએ. મતક્ષણ એ છે કે સ્ત્રીશક્તિનો શૈક્ષિક વિકાસ જેથી થાય તેવા દરેક પ્રયત્ન કરવામાં આપણે પાછી પાની ન જ કરવી જોઈએ. આ માટે આજના કેળવણીશાસ્ત્રીઓની સલાહ લઈને તેમને માટેનો અભ્યાસક્રમ આજની ચાલતી પાઠશાળાઓમાં શાખલ કરવો જોઈએ. અને તે અભ્યાસક્રમને યોગ્ય શિક્ષકો આપણે સત્વર શીધી લેવા ધટે. આ પ્રવૃત્તિમાં જેટલો જેટલો વિકાસ થશે તેટલું જ આપણે બધાં અંગના વિકાસમાં સહેલું પડશે.

પુરુષોએ અત્યાર સુધી આ શક્તિની જાહેર આશાતના કરી છે અને માધુવર્ગે તેા હંમેશાં સાચિયાળે આસાચળાચ સાચવાળે આસાચળાચ એમ બોલી બોલીને ખારી માગવા છતાં પણ તે શક્તિને રખાવવામાં જરાપણ પાછી પાની કરી નથી.

હવે એ આશાતનાનું પ્રાયશ્ચિત કરીને આપણે શુદ્ધ અનું હોય, આપણાં તેજ અને અક્રિય વધારવાં હોય, આપણી મનનિ બગવાન અને શુદ્ધિમતી બેરી હોય અને ભગવાન મહાવીરનો અર્ધિજાનો ઝંડો મારે ખૂણે ફરકાવવો હોય તો આપણે આ શક્તિના વિકાસ માટે મંડી પડવું જોઈએ.

આવકમેત્રના વિકાસ માટે જેટલું અવિશ માટે જખાવેલું છે તેટલું તો અત્યય જોઈએ, અને તે ઉપરાંત દેલસાઝ બદારના ધધા દિલોએ માટે પગ તેમને કેળવણી અપાવી જોઈએ. ધરમથુ ધધા તો આવક

નં બીજ સંપત્તિવાળા આવકોને એમને ધનાદિકથી આશ્વાસન દેવાનું
એ જ સૂત્ર છે. અરે ! છતાં લઈને એક આવક બીજા વેપારી
અને દેવન કરવા ચૂકતો નથી. ન્યાંમુધી આવકવર્ગમાં એક
બીજાનું કુષ્પ જાણવાની ધગશ અને તેને દર કરવાની વૃત્તિ નદિ
અને ત્યાં સુધી સંધ, યાત્રા, પ્રતિષ્ઠા, જમણ વગેરેનાં ખર્ચો તે
અર્થમાં થી હોખ્યા જેવાં વિદ્યુત છે.

એક બે દાખલાથી સમજી શકાશે કે થોડા વખત પહેલાંના જ
આજુબાજુ ભાઈએ કેવા ઉદાર હતા અને ખરા સાધર્મિક વાત્સલ્યને કેટલે
એકે યોગખનારા હતા ! સાંભળ્યું છે કે દીલ્હીમાં આવકો જાત્રી
કેળામાં હતા. દીલ્હી વેપારનું મથક હતું એટલે ત્યાં આજીવિકા મેળવવા
માટે અનેક આવકો આવ્યે જતા અને કામ ક્યેં જતા. આવનાર આવક
માટે ત્યાંના આવકમંડળે એવું કરાવેલ હતું કે ન્યાં સુધી તે આવનાર
પરખર ન થાય ત્યાં સુધી એક એક દિવસને વારે દરેક આવકને ત્યાં
વેળે નિમંત્રણથી જમવા જતું અને શક્તિવાળો આવક તેને જમ્યા
પછી કંઈ રોકડ નાણું આપે તે પેલાએ લઈ લેતું. આ બ્યવસ્થાથી ત્યાં
કેટલાય આવકો ધંધા ઉપર ચડી નીતિશુદ્ધ આજીવિકા પ્રાપ્ત
કરતા થઈ ગયા.

અત્યારે તો મુંબઈ, દરંગી, કલકત્તા, અમદાવાદ ન્યાં મંદિરો
ઉપર પણ સોનાના કળશો ચમકે છે ત્યાં એ મંદિરના પૂજક આવકોનો
ભાગ્યે જ કોઈ ભાવ પૂછતું હશે.

બીજી એક વાત આવકોની નીતિની હાપ માટે સમજવા જેવી
છે. આવક કોંવારો એટલે જોડું જોડે જ નદિ, જોડી સાક્ષી આપે
નદિ, અને ચોરી તો કરે જ શાનો ?

ભારતમાં ધર્મસ્થાનમાં આવકો નિત્ય પ્રતિક્રમણ કરવા બેગા
ચાપ નવારે તેઓ સામયિક લેવા બેસે ત્યારે તેઓ પોતાનાં કપડાં
તો ખરે પછી ધરેજાં સુદા કપડાં માથે જ ઉતારી નાખે એક
આ

કમળ કરવા આવનારો એક પક્ષ આ જાતની પ્રતિષ્ઠા મેળે
 એવી તેને મુશ્કેલ પડેલો, અને ધારી લીધું કે કલમ કુખ્ય પો
 કેમ સુધર્મિક આર્થિકે આ પ્રતિષ્ઠા કરી દશે ઉચ્ચાર કર્યા વિ
 વાતને ત્યાં જ ઘણી ઘણી અને એ વાતને ચોનાનાથી મારા ત
 જ ન હોય. જેમાર વિષય થયા કે તે પહેલું પાપું તે તે તે જ રમ
 આવી પડેલું તેને મળ્યું ન્યાયુષી આવી ધીરજ અને દાર્શ
 મ્ય જેવું સુધર્મિક વાચના આપને નહિ મેળવીએ ત્યાં સુધી મ
 કેવળો વિચાર કરાવે નથી.

વીમ વીમ કે પચ્છીમ પચ્છીમ વરેના જુવાન જેવાંમ. કમ
 મોળે કરીને આજે મહા જાળે થૂમે છે તે જોડને મેલ નીકળે
 અને સુધર્મને પૂજા કરનારા ન રોજાનું કુવાડું પણ કમળું નથી
 મારા આર્થિકે. આવી મોટા જુવન કે રમી રવા છે અને તેની રી
 કાવ મેં જાણે કે મિત્રો ને વહીવટની જોણ કાળે અને વિવિધ રીતે

મને મેળવેલું અજુક નથી પણ મેં જાણ્યું છે કે તેની
 ન મેં જાણ્યું વિનયે. તેને મળે છે અવગત ન
 મારી મોટી કે મારાત કે ન લાગે પણ જાણે મારી
 મને જાણે કે મારાત કે ન લાગે પણ જાણે મારી

મને જાણે કે મારાત કે ન લાગે પણ જાણે મારી

મને જાણે કે મારાત કે ન લાગે પણ જાણે મારી

મને જાણે કે મારાત કે ન લાગે પણ જાણે મારી

મને જાણે કે મારાત કે ન લાગે પણ જાણે મારી

મને જાણે કે મારાત કે ન લાગે પણ જાણે મારી

સ્વપિન છોડી રીતાર્થ હોય તે સદ્ય છે, પણ મહાજનની
અવસ્થામાં કંઈ જવું જ જોઈએ. જગત વિષયાંતર શરૂ થયું પણ
આપણી દુર્દશાનો ચિતાર આપવા આ બધું કહેવું જ પડે છે.

કેળવણીના ક્ષેત્રમાં આપણે કેટલા પછાત છીએ તે તેને લગતા
ધાર્મિકો ઉપરથી સૌ કોઈ સમજી શકે છે. વેપારી હોવાને લીધે
મર્યાદા ઉઠાં કે અક્ષરજ્ઞાન આપણે મેળવવાનો છીએ પણ જેનાથી
શરીરિક અને માનસિક વિકાસ થાય, આખું જીવન નીતિથીજ પસાર
થાય, ધર્મ ઉલ્લોમથી રાષ્ટ્ર અને સમાજને મદદ થાય, જગતમાં
મોટું કાર આપણે દાઢ પસારી શકીએ એવી આપણી સામર્થ્ય વધે
એ પ્રકારની કેળવણીમાં આપણે તદ્દન પછાત છીએ. આપણુ ધાર્મિક
જ્ઞાન પણ તદ્દન છીછડુંજ છે. અત્યારે જે ધાર્મિક જ્ઞાનની સાગાઓ
ધારે છે તેમાં મોટે ભાગે વિદ્યાર્થીઓ ફળવાય છે તો ભાગ્યેજ, પણ
આયર્ષિલ અને ઉપવાસ કરતાં તો જરૂર ચર્ચાળય છે. પછી લોકોને
ચિંતાથી ખરા નાસ્તિકજ્ઞ હોય. આ હું મારી કલ્પના નથી કહી રહ્યો.
પણ તમે ચુરુકુલો અને બોર્ડિંગના રીપોર્ટો અને જાહેરખબરોમાં
પાંચો તો તેમાં લખ્યું હશે કે અનોના વિદ્યાર્થીઓ આયર્ષિલ કરે
છે, આરતિ પૂજા કરે છે લીલી વનસ્પતિ ખાતા નથી, ઉતું પાણી
પીએ છે, વગેરે વગેરે એ રીપોર્ટો ઉપરથી આ મિત્રાવ કેળવણીના
ક્ષેત્રમાં આપણે આગેવ વિજયની વધારે ખબર પડતી નથી.

એક ગુરુકુલના ગદ્ય તે મ થે મારે વિદ્યાર્થીઓના અભ્યાસ બાબત
એક પ્રશ્નને વાતચીત થતાં તેમાં મ એમ કહેલું કે વિદ્યાર્થીઓના
જે સમય ધમતીના નામના નમાનો એક સમય કમી કરી તે સમ-
યો વિદ્યાર્થીઓ નામના શીખવવી, જેથી તેમને મળ મમજ-
માં મદદ થાય તે મળ નર મદપતિજીને પ્રાર્થના બાંધાનો અભ્યાસ
કે ધાર્મિક અભ્યાસ એ વાત જો ન કાઢી તે નજ ઉતરી
દશા આપણી કેળવણી છે.

બામ બામ કહ્યું મોટું કહ્યું નથી. જે આપણા આગેવાનો

દેશવનારા જે પ્રયોગ છે તેને સમજવાની શક્તિ, ઝી
 સદંતર નાશ, તથા ધર્મ અને ધર્મનાં ફોલા વચ્ચેના
 શબ્દો રૂપે પૃથક્કરણ. ક્રિયા એટલે શરીર, મન અને વાચા
 યમમાં રહે અને નકામાં ન પડ્યાં રહે એ પ્રતિતિ. માટે
 હજે કે માત્ર માત્રા ફેરવ્યાજ કરવાથી, જે ટક પ્રતિક્રમણ
 કરવાથી, ક્રિયાની સમાપ્તિ થતી નથી. બાકીના જયતા
 તેઓ અવશ્ય સદુપયોગ કરે તેવી યોજના આપણે કરવી
 નહિતર બચના વખતમાં ફેરફાર કે વલવાડ સિવાય આપણે
 જોઈ શકવાના નથી. સાધુઓ કરતાં સાધ્વીઓ મારે મન
 પૂર્ણ છે. કારણ કે તેમનામાં સેવાભાવ અને અમર્યાદિત સહન-
 દ્વં જોઈ રહ્યો છે. માત્ર આપણા બંધારણની ખામીને લીધે
 એ શક્તિ વેડફાઈ જતી જોઈને કાળજી કપાઈ જાય છે.
 સત્યાગ્રહ આશ્રમની નિયમાવલિ જોઈને જોઈ હશે તેઓ જાણતા
 કે તેમાં ઉલ્લેખિતને એક ખાસ સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે.
 જાન મહાવીરે પણ સાધ્વી માટે શ્રમણી શબ્દ વાપરીને ઉલ્લેખિત
 સમજાવ્યું છે. જોનો સમય શ્રમમાંજ પસાર થાય છે તે શ્રમણી
 હોવાય છે. શરીરની શક્તિને શ્રમમાં રાકવામાં ન આવે તો કટાઈ
 જાય છે એટલુંજ નહિ પણ ઉ-ભાગે વધી જાય છે. માટે આપણે એ
 વિવિધ સાધ્વીઓ માટે તેમના ધાર્મિક ક્રિયાથી જયતા વખતમાં મંથન
 ધર્મનાં સહાયક એવાં શ્રમનાં સાધનો યોજી આપવાં જોઈએ.
 અત્યારે તો પહેલા તેમના બધાના અક્ષરજ્ઞાનની યોજના કરવી
 પડે. તેમ કર્યા પછી યોગ્યતાવાળી સાધ્વીઓને શાસ્ત્રાભ્યાસના ચિંતન
 અને મનનમાં પાડવો પણ એકલો અભ્યાસ કે ચિંતન જરૂરને મેદ
 પાડી માણુમને રાગી બનાવે છે. માટે તેવી વિદુલી થવાને યોગ્ય
 સાધ્વીઓ માટે આવશ્યક વખત સુધી શ્રમની યોજના થવોજ જોઈએ.
 ન સાધ્વીઓ સામાન્ય કોટિની છે તેમને માટે ચાર ૭ કલાકના
 શ્રમના ૩૫ કલાક આપવું જોઈએ.

સાધ્વીઓ માટે પણ આપમની યોજના થતી જોઈએ તુરંત જ અમના કાર્ય તરીકે કાનગા વળવાનું મકનુ જોઈએ. કાનગાનું સંભાળને વાડિકાવ મરવાના ડરથી કોઈ ડરના નહિ. કાનગારા કરતું નહિ કાનગારા વધારે વાડિકાવ માટે છે. એ તે વધારે વિચારમાં તેા તમને જ જાણી જાયશે. માખાની એવી કઈ કિવા છે જેમાં વાડિકાવ નથી મરતો. કપડાં પહેરવાં, બિશા લાવવી, પાનગ રગવાં, કપડાં સીવવાં, બોલનું, મંદિરે જનું, કપડાં ધોવાં, કપડાને માણુ લગાડવો, પડિસેડણ કરવું, પ્રતિક્રમણ કરવું, એ બધી કિવાઓમાં કયાંય વાડિકાવ જાયતો હોય એવું કોઈ સાચીત્ત હરી આપે તેા દુ મારો વિચાર જરૂર ફેરવી ચડે.

શરીર છે ત્યાં સુધી દિમા તેા અવગમ થવાની એટલે દિમા થવાની બીજે પોતાના ચિનમા રહેલી વાસનાઓ અને વિકારોનો નાશ કરવા પણ પ્રયત્ન ન કરવો અને એટલી માફક અક્રિય બેસી રહેવું એના જેવું બીજું મોટું પાતક નથી. વાસનાઓ અને વિકારોનો નાશ શરીર અને મનની શુદ્ધિ વાટે હરી શકાય છે. શરીરશુદ્ધિ એટલે શરીર અને ધ્વન્દ્વોને બધો સમય પ્રવૃત્તિમાં રાખી નિગૂઢિત કરી સમયમાં આણુવાં, અને મનશુદ્ધિ એટલે મનમાં સરલતા, ઉદારતા, વિરાગતા વગેરે ગુણો સ્થાપી તેના મગ દૂર કરવા.

ભગવાને કહ્યું છે કે શરીરનાં વર્ણ, રૂપ, રસ, ગંધ, અધિક અધિક દિપ્તિવાળાં થાય તે માટે સાધુ આહાર ન કરે પણ સંયમી નિર્વાહ માટે જ તેણે પરિમિત અને શરીરને વિકસાવે નહિ તેવા આહાર લેવો બોજન જ પાપનું મૂળ છે. જ્યાં ભગવાને ઉપરના કારણથી નિર્મથોને તેની અનુમતિ આપી એ જ ઉદ્દેશથી અમવાળી શારીરિક પ્રવૃત્તિ યોજવામાં આવે તેા પાપના બધનો સંભવ જ નથી.

ભગવાને જ એ વાત આ પ્રમાણે કહેલી કે જે અમણ કે અમણી યતનાથી ખાય, યતનાથી બોલે, યતનાથી સૂવે અને યતનાથી રહે તેને પાપકર્મનો બધ થતો નથી.

આ દૃષ્ટિને લક્ષમાં રાખીને જ આપણે તે પવિત્ર સાધ્વીઓને

સંસ્કૃતિ શ્રમની યોજના કરીએ તો તેમાં કશું ખોટું નથી એટલું જ
 ને જાનના આદેશ પ્રમાણે જ એ છે.

દેશને માટે ઉપાયોમાં ખાસ વ્યાયામની વ્યવસ્થા થતી નોંધાયે.
 જે સાધીએને વાંચતાં લખતાં આવડે એનું જ્ઞાન તો ફરજિયાત
 રાખું નોંધાયે. અને દરેકના ઉચ્ચારો વધારે શુદ્ધ બને તે તરફ
 રૂઢ શબ્દો નોંધાયે. કાશ્મી કે ઉચ્ચારશુદ્ધિ વિના અર્થ સમજતો
 જ અને તે વિના થતી ક્રિયા જડ ક્રિયા જેવી છે.

શ્રીઓના રોગોના ઉપચારનું અને તેની માવજતનું જ્ઞાન પ્રત્યેક
 જો નીચેથી રહે તે માટે આપવું નોંધાયે.

અક્ષરો સુધારવા માટે દરેક સાધીએને લેખનકળાનો અભ્યાસ
 જો નોંધાયે. અને સારું અને ઝીણું કાતી શકે તે માટે કાતવાની
 શુદ્ધ શીખવવી નોંધાયે. કદાચ તેઓને રૂઢિયો અનુકૂળ ન દેખાતો
 તો હવણીની પેઠે તેઓ તકલી જરૂર રાખી શકશે. આ
 રીતેઓ જેવાં છઠ્ઠે તેવાં ઝીણાં નિર્દોષ કપડાં પહેરી શકશે.
 ઉપરાંત ખીણ ઉપયોગી કળાઓ તેમને શીખવાય તે ઇચ્છે.

આટલું તો બરાબર શીખવવું જ નોંધાયે.

આ વર્ગમાંથી પસાર થયેલ સાધીઓમાંની કોઈ સાહિત્યના
 પણ તરફ વળે તો સગવડતા કરી આપવી આવશ્યક છે. અને
 જેટલીકની પાસે માત્ર પોથીઓની નકલો કરાવવાની વ્યવસ્થા
 થઈ. જેટલીક દ્વારા સાધીઓમાં અક્ષરજ્ઞાનનો ફેલાવો કરવો
 બે. જે સાધીઓ માંદાની માવજતનું જ્ઞાન ધરાવતી થઈ હોય
 સાધીવર્ગમાં મૂળ નાખીને પેઠેલા રોગોનો સદંતર નાશ કરશે
 ને નહિ મરે. જે સાધીઓ તકલીનીખ્યાત હોય તેઓ દ્વારા
 માં તથા આવક આવેલા સમાજમાં તેનો પ્રચાર થાય તો ધર્મની
 દેશની આબાદીમાં પડેલ વધારો થશે.

વ્યાયામ અને જાનજીવો સમય તો દરેકને ફરજિયાત હોવો નોંધાયે.
 બાકી બધું જોગ્યતા પ્રમાણે અવરોધન કરવું નોંધાયે. આ વ્યવસ્થાથી

દાસમાં અપ્રસરમાં જોવામાં આવતા કાવડદંડા, કુચી કે વખત
મની બરબાદી જોવામાં નહિ આવે. કાવડો એ ઘરો કે સાખીએ
નીરોગી ઘરો, કર્મજી પગપણ બનશે, અને તેમના કર્મજીનું પાણ
સમગ્ર આવતાં તેમનો ઉગ્માન અનેકમંત્ર વધી તેમને અધિકારી
મંપમમાં દદ કરશે. તેઓમાં અનાચાર કે અનાગમનાં નિહાન ન
નહિ રહે અને જ્યાં જોયો ત્યાં સાખીશરીરમાં મનન્ય લીજાનું દેખાશે.
આમ ધવાથી આપણે સુમાજ તરિન અનિથી કેળવશે, ઉગ્રમી
બનશે, અને વડેમ વિનાના ધર્મમાં વધુ દદ બનશે.

કાંતવાનું એટલા માટે કહેવું પડે છે કે અત્યારે જે રીતે તેઓ
વત્ર મેળવે છે તે રીત માવજ છે, મંવમની ધાનક છે અને ભગવા-
નની આજ્ઞા વિરદ છે. આ કરનાં તેઓ જો કાંતીને વત્ર મેળવે તે
રીત ગાયરીની પેઠે કે પડિસેદણની પેઠે નિર્દોષ છે અને મંવમની
વધારે પાવક છે. આમાં પ્રશ્ન એ છે કે તેઓ કે ક્યાંથી મેળવશે. પણ
તેનું નિરાકરણ આપણી પાસે છે, અને તે એ છે કે તેમને ગાયરી આપ-
નારાઓ તેમને વત્ર પૂરતું કે આપે તેમાં કશો બાધ કાઈ રીતે દેખાતો
નથી. કેટલેક ઢેકાણે કાનમાં નાખવા આવકો પાસેથી કે લેવામાં આવે
જ છે; તેજ રીતે કપડાં માટે કે જેમ પાતરાં માટે રંગ રાગાન વહો-
રવામાં આવે છે તેમ વહોરવામાં આવે તો શું વાધો છે ?

વાન એક જ છે કે મંવમધર્મની શક્તિ અને પોપણ માટે
સંપત્તિઓએ થમ કરવો જોઈએ. મતનાથી થનો થમ કર્મજંધનો હેતુ
નથી એવું ભગવાને મોટા ધોપથી કહેલું છે.

રજોદરણ ધાર્મિક ઉપકરણ છે માટે તેની દશીઓ વણવામાં
કાઈ સાખી કર્મજંધ માનતી નથી; પાતરાં ધાર્મિક ઉપકરણો
માટે કાઈ સાખી તેને રંગવામાં કર્મજંધ માનતી નથી, કપડાં ધોઈને
સ્વચ્છ રાખવામાં ધર્મની ગોજા છે માટે કાઈ સાખી તે પ્રશ્નને
કર્મજંધન માનતી નથી; એજ પ્રમાણે વત્ર પગ ધાર્મિક ઉપકરણ
હોવાથી તેને માટે મતનાથી એકાદ મિત્તે કાંતવામાં કાઈ સાખી કર્મ-
જંધ માને એવું માન્યામાં આવતું નથી.

પ્રાચીન સાધુઓને વાયુસ્નાન અને સૂર્યસ્નાન પૂરતાં મળે તેમજ તેઓ ખાની હોવાથી તેમનાં બ્રહ્મચર્ય અને શીઘ્ર વ્યવસ્થિત રહેતાં. વળી તેઓ તીવ્ર તપસ્વી હોવાથી તેમના સારીરિક મંદ આપોઆપ ભરમ થઈ જતા. આ બધી વસ્તુઓ આપણી વચ્ચે વસા સાધુઓમાં આવવી કઠણ છે. માટે તેમણે શૌચની પેઠે શરીરશુદ્ધિ અને મુખશુદ્ધિ કરવી જોઈએ. જો તેઓ કપડાં ધૂએ છે, જો તેઓ શૌચ જઈને પાણી લે છે, અને હાથ પગ ધૂએ છે, અને જો તેમ અપાસરામાં ગાર કે પ્લાસ્ટર કરાવવું પડે છે તો સંયમના સાધ શરીરની શુદ્ધિ માટે તેઓ શા માટે સ્નાન ન કરે કે દાતણ (મુખ શુદ્ધિ) ન કરે ?

સ્નાન બ્રહ્મચર્યનું એક આવશ્યક અંગ છે તે પણ ભૂલવું ન જોઈએ. શાસ્ત્રમાં સ્નાનનો નિષેધ છે એ ખરું. સ્નાન તો શું પણ મોઢ ઉપર બીનો હાથ ફેરવવાનો પણ નિષેધ છે. પણ તે શરીરની શોભ માટે, શરીરના વર્ણ માટે, કે શરીરના રાશુચાર માટે; નહિ કે શરીરના નિર્વાહ માટે.

આહાર જોટલો અનિવાર્ય છે તેટલી શરીરશુદ્ધિ પણ અનિવાર્ય જ છે. આ માટે વિવેકી સાધુએ જરૂર દાર્ઢ્યુક્તિ શોધી કાઢવી જોઈએ. જોથી શ્રાવક તકસીદ્ધિમાં ન પડે અને તેઓ સ્વચ્છ શરીરે નીરાંગી રહીને સયમ આરાધી શકે.

સયમસિદ્ધિ માટે જોટલી શરીરની ઉપયોગિતા છે તેટલીજ ઉપયોગિતા વસતી (અપાસરા) અને વૈયાવચ્ચની છે. શાસ્ત્રમાં જે પ્રકારની વસતી બનાવવામાં આવી છે તે વમતી તો અત્યારે દાર્ઢ વાપરતુંજ નથી. જો કે શાસ્ત્રમાં કહેલી વમતી વાપરવી રાખ્ય છે પણ સાધુઓ જે વિલામવચ વસતીઓ સાધુવાની લજક છે તેને વર્તમાનમાં વાપરી રવા છે. જો માધુને મયમ પાગલો હોય અને આત્મ-વ્યાજ જ સાધવું હોય તો તેણે એક સજામર આજના ઉપાશ્રયોમાં

ખૂણાખાંચરા હોય છે. આવા એકાંતના જાગો સાધુઓને સમાધિમાં રથાને નિમિત્ત થવાને બદલે વિધિયોપભોગનાં નિમિત્ત બને છે. તે ઝોરડીઓ અને ખૂણાખાંચરાને પ્રતાપે સાધુઓનું અહરચર ટકી શક્યું નથી. જો તેમને પોતાનાં શીલ અને અહરચરનું રક્ષણ કરવાની આકાંક્ષા હોય અને વિધિયોપભોગનો મોહ ઝાઝો કરવા વૃત્તિ હોય તો તેમણે વસતી એક પણ ઝોરડી કે ખૂણા ખાંચરા વિનાની પસંદ કરવી જોઈએ.

જેવી નાતને જન્મવાની વાડી હોય છે તેવી વાડીઓ વસતી માટે યોગ્ય લેખાય. પણ તેમાં એ સુધારો થવો જોઈએ કે વાડીઓમાં કોઈ કોઈ ભાગમાં જે ઝોરડીઓ હોય છે તેવી ઝોરડીઓ આમાં ન જોઈએ. અને તે વાડીઓ પણ ગામ બહાર જ હોવી જોઈએ. એક મોટો પાંચ ૭ ફૂટાગનો ચોક હોય તેમાં એક બાજુ કે વચ્ચે ૬૦ થી ૧૦૦ ફીટ લાંબી, અને ૨૦ થી ૩૦ ફીટ પહોળી ઉપર ડાપરાવાળી ચાલી હોવી જોઈએ. બાકીના ખુદા ભાગમાં આરોમ્યપ્રદ વૃક્ષો અને એક તરફ સરસ ખાંધિતો કૂવો હોવો જોઈએ આટલું હોય નો તે વસતી સરસ છે. તેમાં પણ બત્તીઓની સગવડ તો ખાસ હોવી જોઈએ. ખૂણાખાંચરાવાળાં મકાનો અને અંધારાને લીધે મોટ મોટા આગમંધર સાધુઓના જે ભવાડા સંભળાયા છે તેથી અત્યંત કલેશ પામીને આવી વસતીની કંપના કરવી પડી છે.

મુનિરાજે એમ શકે કરશે કે ગામ બહાર અમારી વખાણ વાણી માલજવા કોણ આવશે અને નદિ સોડો સાંભળે ત્યાં સુધી તેમનું કલ્યાણ પણ શી રીતે થશે ? પણ હું દાવ જોડીને તેમને વિનંતિ કરું છું કે હવે તેઓ અમારી મુદ્દલ ચિંતા ન કરે. અને માત્ર ૭૪ મદિના વખાણવાળી જમ રાખીને અનર્મખ થઈને પોતાનું જ વખાણ રાત્રે તો તેમને મારી નખ સચનાનો દેવ ખ્યાલમાં આવી જશે.

આવશે પણ પોતાની ધાર્મિક ક્રિયાઓ માટે આવી વસતીની વ્યવસ્થા નહિ કરે તો તેમના સામાયિક અને પૌષ્ઠો ઉપર પાણી ફરવાનું છે એમ જરાય શક નથી. ફરીથી કહેવું જોઈએ કે એવી વસતીમાં પણ બત્તીઓની વ્યવસ્થા કરવા જરૂરું ન જોઈએ.

શ્રાવકો અને બ્રાહ્મણો શત્રુ મુનિગણોની વંચાવચ્ચ કરવા પધારે છે તે તુલ્યતામાં બંધ થવું-જોઈએ, એ પમયંપીનાં પરિણામો ધણાં અનિષ્ટ આવ્યાં છે. અને સાધુની એ ભક્તિ તેમના સંયમ અને શ્રાવકના ચારિત્રની લજ્જક-બની છે.

સાધ્વીઓ માટે પણ આવી જ નજરો વંધારે મયોદંવાળી વસતી હોવી જોઈએ. અત્યારે તો સાધુ ઉપર અને સાધ્વી નીચે રહે એવા દેખાવો નજરે આવ્યા કરે છે. એ જૈનશાસનને શોભાં આપે એવું નથી. વર્તમાન ઉપાશ્રયોને નિશાળના કે એવા બોમ્બ કામમાં લેવાથી તેની સફળતા છે.

આવી જાતની વસતીઓમાં રહેવાથી સાધુ સાધ્વી ઉપર જે મેલાપણાનો આલેખ છે તે ટળી જશે. એની વસતીઓમાં વાડા નહિ રાખવા પડે અને શહેરના રસ્તા ઉપર જે મંદિરો તેમનાથી યામ છે તે અટકી પડશે; અને ભગવાને કહેલી પારિણામનિકા સમિનિર્વુ સ્વાભાવિક રીતે પૂરેપૂરું પાલન થઈ જશે.

આવી વસતીઓમાં રહેવું સાધુઓને થોડું આકર્ષે લાગશે, પણ જો તેઓ તે જાતનો અખતરો કરશે તો તેમાં તેમનું અને મંથનું સ્વાસ્થ્ય સમાજોક્ષુ છે એવા ખ્યાલ આવ્યા વિના નહિ રહે, આવી વસતીઓમાં જ એક ખુણા પગ એક માટું એટલે કે તદ્દન ઓછા ખર્ચવાળું અને વામી રાકાય નથા ઊનાડી રાકાય તેવી જાતની વાળું મદિર ટામ તો તે ગામના સિખગજ્જ મંદિરો કરતા વધારે એવડકર છે. આ કારણમાં તો જે આવું મદિર બંધાવ્યું તે જ મદિર બંધાવવાનું ખર્ચ ફળ પ્રાપ્ત કરશે.

પાંચમું ક્ષેત્ર જિનાગમ આવે છે જિનાગમના ક્ષેત્ર માટે આપણા મધમાના કાર્તિકે આ જમાનાને જિનાગમ અનુકૂળ કરી પ્રવળ કર્યો દોષ તેડુ

જૂના લોકોએ તે તે કાળને યોગ્ય પ્રયત્ન અવસ્ય કરેલા છે. પરંપરાથી ચાલતી આવેલી જિનવાણી પુસ્તકાલય યહ. તેના ઉપર નિયુક્તિ, ચૂંટિઓ, બાધો, ટીકાઓ વગેરે લખાયા તેની પણ નકલો લખવાનો પ્રચાર થયે તેના અનેક બંડારો અનેક સ્થળે સ્થપાયા. જે કે લખનારો એક ધંધાદાર વર્ગ હતો, પણ કેટલાક આચાર્યો અને વિદ્વાન સાધુઓ પણ શુદ્ધિની દૃષ્ટિએ લખીને જ્ઞાનની પૂજા કરતા. અત્યારના બંડારોમાં એવાં કેટલાંય પુસ્તકો છે જે અનેક દિગ્વિશ્રમી આચાર્યોએ લખેલાં છે. ન્યાયવિશારદ યશોવિશ્રમ ઉપાધ્યાય પુસ્તકો હાથે લખતા, એ તેમના હસ્તાક્ષરવાળા અનેક પુસ્તકો જેવાથી આપણને માણસ પડે એવું છે.

અત્યાર શુધી આવી આગમની પૂજા કાળને અનુરૂપ હતી. પણ હવે આ યુગમાં તેની પૂજા જે રીતે આપણે કરીએ છીએ તે પૂજા નથી પણ તેની આસાતના જ છે. જે આપણે એ પૂજામાં સાવધાન રહ્યા હોત તો આપણું સાહિત્ય લંડન અને બર્લિનની પુસ્તકાલયોમાં જે શોભા પામી રહ્યું છે તેવી શોભા આપણા બંડારોમાં પામત.

જેમ શરીરને સાચવવા આપણે બ્યવસ્થા કરવી પડે છે તેમ પુસ્તકનું અંતર અને બાહ્ય સાચવવા બ્યવસ્થા ન કરીએ તો આપણે આગમના પૂજક નથી પણ નાશક છીએ. આગમની પૂજા રૂપાના પાટલા ઉપર મૂકવાથી થતી નથી. પુસ્તકને અંદરથી ઉપદ્રી ખાતી હોય અને ઉપરથી દેશી બંધન બાંધેલું હોય તથા તેની ઉપર દૂધ વાસ્ત્રોપ કે રૂપિયા પડેલા હોય તે શુ તેની પૂજા છે ?

આપણે ત્યાં વર્ષમાં એક જ્ઞાનપંચમી આવે છે તે દિવસે થોડાંક પત્રાલા, પૈસા કે લાડવા ચડાવીને અને દેશવંદનાદિની થોડી કિયાંતો કરીને જ્ઞાન પૂજાયવાનું માની લઈએ છીએ પણ એ દેશવંદનાદિમાં જે જે આગમેનું આપણે સ્મરણ કરીએ છીએ તે આગમોની થી દટા છે તેનો કોઈ બંધબેસ વિચાર કરવા હોય તેનું

એક વાર ખરે બપોરે હું બાંડાર જોવા ગયેલો ત્યારે તે વખતે ત્યાં રહેતા એક હુદપુદ આચાર્ય મારી સાથે આવેલા. મેં તેમને કહ્યું કે “તમારા અહીંના નિવાસ દરમ્યાન આ પુસ્તકોનો ઉદ્ધાર થાય તેવો કોઈ પ્રયત્ન ન કરો?” તેમણે તેમના શરીરને બરાબર જાળવે તેવો જ જવાબ આપ્યો. “આવે ખરે બપોરે અહીં આવેશ કોણ? આતો તમે અહીં આવ્યા છો એટલે આવ્યો છું. વળી અમને દુરસદ પણ નથી. અત્યારે તો સૂચનો વખત છે.” ભગવાન મહાવીરના વારસના મોઢામાં આવો જવાબ શોભે ખરો?

હું એક બીજા બાંડારમાં ગયેલો પણ તે પુસ્તકબાંડારમાં એક કોઠીમાં દાણાની જેમ પુસ્તકો ભર્યાં હતાં ત્યાં કામ કરવા બેઠા પછી તરત અર્ધા કલાક પછી મને તાવ આવી ગયો અને એજ દિશામાં મેં બરાબર પાંચ છ કલાક કામ કર્યું. જ્યાં આપણાં બાંડારોનાં મકાનની આવી દશા છે ત્યાં યાનપંથમીને ત્રિસે કામગીરી કાઢીના હમણા કરીએ તે કયા પ્રકારની યાનપૂજા છે તે સમજાતું નથી.

જો આપણે ખરી યાનપૂજા કરવી હોય અને આગમના શ્લોકો સમૃદ્ધ બનાવવું હોય તો નીચે પ્રમાણેની યેજ્ઞના નમાગી સમક્ષ મુકે છું :

પહેલી તો જગત્ત્વાર એકેએક બંધેલા પુસ્તકોનું વિષયવાર અને કર્તાવાર વર્ગીકરણ કરીને પ્રકાશિત કરવું જોઈએ. પછી તેમાના દરેક પુસ્તકને પાંચ નાનકડાં ભાગોમાં વહેંચવું. બંધેલા પુસ્તકોની બાધણીનો નમનો જોવો હોય તો એકાદ કાગળ નિર્મિત કરી મથાવી જોઈ લેવું.)

સાધુઓમાના કેટલાક જનના નામના પુસ્તકોને તુલ્ય કરવા પ્રયાસ કરવો જોઈએ, અને તેના નામના પુસ્તકોને એક સાથે પામે કરવો જોઈએ, અને તેના પાંચ ભાગોને એક સાથે દોષ તો લેવાય. પામે કરવો જોઈએ. એક જગત્ત્વાર નિર્મિત કરવો જોઈએ તથાસદા જ જોઈએ. એક જગત્ત્વાર નિર્મિત કરવો જોઈએ.

તેલિપિ બંડારમાં ન જ રહી શકે. આવા પ્રયાસના અભાવે આપણા
લાંબ પુસ્તકો નષ્ટ થઈ જતાં છે એટલું જ નહિં પણ છેક સત્ર
ને ચૂલ્હિઓ જેવાં અમત્યનાં પુસ્તકો એટલાં બધાં અશુદ્ધ છે કે
તે શોધવાનું કામ બહુ દુષ્કર થઈ પડ્યું છે.

દરેક જીજ્ઞાસુ પ્રતિની પણ એ રીતે શુદ્ધ પ્રતિલિપિ ચત્રી જોઈએ,
મને બંડારના માસિશો વરસે વરસે જે તાડપત્રનાં કટકાઓ ફેંકી દે
છે તે એટલી જતું જોઈએ. કોઈ પણ તાડપત્રનો કટકો ફેંકાય તે
પહેલાં વિદ્વાનની સમક્ષ આવવો જ જોઈએ. પાટલ્યમાં તાડપત્રના
કટકાનો ભરેલો ડબો જોઈને ખરેખર મને તો રડવું જ આવેલું.

દરેક બંડાર ઉપર એક વિદ્વાન મંચપાલ નિયત થવો જોઈએ.
આ તો થયું લખેલ પુસ્તકોનું પૂજન. પણ તેની સમયોચિત પૂજા
આ પ્રમાણે કરવી જોઈએ:

એ પુસ્તકોમાંનાં અત્યંત ઉપયોગી પુસ્તકોને જ હપાવવાં
જોઈએ. તમે કહેશો કે અત્યારની બધી સભાઓ અને સમિતિઓ
મથો હપાવે તો છે! પણ એ હપાવવું આ જમાનાને બિલકુલ
અનુપયોગી છે.

જે પુસ્તક હપાવવું હોય તેની જોટલી મજા તેટલી પ્રતો ભેગી
કરવી જોઈએ. પછી મૂળ શુદ્ધ પાઠને ઉપર રાખી બાકીના અર્થવાળા
ઉપયોગી પાઠોને નીચે મૂકવા જોઈએ. પાછળ માધા, રાખ, અને
ઐતિહાસિક માહિતીના અનુક્રમે, દરજ્જામાં નિસ્તૃત વિષયાનુક્રમ
અને મંચને લગતી બધી જાગતો વાલો મોટો ઉપોદાત, અને જે
પુસ્તક સર્વોપયોગ્ય થઈ શકે એવું હોય તો તેનો ગૂજરાતી સાર કે
અનુવાદ! આટલું તો આજનાં એવું દરેક પુસ્તકમાં હશે તો જ
આજનો વિદ્યાર્થીયજી તેનો ઉપયોગ કરી શકશે આમ નહિં કરવામાં
આવે તો શાલિયનો પ્રચ્છર થવાનો નથી અને અત્યાર સુધી આમ
નહિં થયેલું હોવાથી થયો પણ નથી.

આગમોદય સમિતિએ આગમોની પૂજા કરી છે કે આજ્ઞાત કરી છે તે કહેવું કઠણ છે. તમે તો વેપારીઓ છો. તમારામાં ધણા ઓછા સંસ્કૃત પ્રાકૃત જાણતા હશે. તેથી જ તમને એ વસ્તુ સમજણ ન પડે. પણ જ્યારે હું એ સમિતિના આગમો જોઉં ! ત્યારે તેમાં મૂળ પાઠ કાઢક હોય, દીકામાં તેની પ્રતિક જુદી જ હોય, પાઠતરો તો કર્યાં મળે જ નહિ અને વિષયાનુક્રમનું તો નામ જ ન મળે ! એ બધું તો ઠીક પણ કેટલાંક અંગોના નામ પણ ખોટાં છપાયા છે. તે આગમો મારા કામમાં આવ્યાં છે તેથી તે સમિતિનો ઋણી તો છું જ; તોપણ એ પદ્ધતિને હું તો પસંદ ન જ કરું. મારો આ અણગમો મેં આનંદઆગરજી મહારાજને જણાવેલો.

આપણાં આગમો એ વેદ જોતાં છે. તેનાં મંત્રકરણો કાઢવાં હોય તો મંત્રકાર કન્નારે પડેલા તેની જાણા ઉપર કાળૂ મેગરનો જોઈએ. તેમાંનો વિષય તો તેમને એવો આવડવો જોઈએ કે તે આગના વિદ્વાનવર્ગને યરામગ નમનથી આપે ! આનો અર્થ એવો નથી કે અનુભવગમ્ય રમ્મને જુદિમમ્ય કરી દે, પણ જુદિમમ્યને તો તે જોને જ દગી દે ! એવું અભ્યાસે કાઢી કહે કે સાધુઓના પર આપણાં આગમો જેવું નથી મળે એ અમ શાસ્ત્રમાં કંઈક જ નથી ! એવું કહેવાનું નથી.

જો આમમનુ નમસ્કાર કે ... નમ વી
મૂળ, દીકા, ગિર્વાના, ન વ ... ને વી
જોઈએ કે ... ને વી
મૂળથી જુદી ન ... ને વી
અને મૂળના વિષયને અનુસર ... નીદ ... ને વી
અને ... ને વી

અત્યારે તો પાટ ઉપર બેસીને વ્યાખ્યાન આપનાર કાઈ
 લાડુઓને પૂછીએ કે સમવાનના અભિપ્રેક વખતના કળશે? પચીસ
 ચોળા જોયા, ખાર યોજન પહોળા, અને એક યોજન લાંબા નાળયા
 થગા શાખમાં કળા છે તો પ્રથમ એ ઘાય છે કે બલા? સ્નાન-
 કરનાર અને કરાવનાર કેટકેટલાં દૂર બેઠાં હશે? એ કળામાં પાણી
 કેટલું માલું હશે? દેવો રાત્રે અભિપ્રેક કરવા કેમ આવ્યા? દિવસે
 કેમ ન આવ્યા? તેમને કાંઈનો ડર હતો તે તો માની શકાય તેવું
 નથી; કારણ કે દિવસે સમવસરથામાં તો આવે જ છે? તો અભિપ્રેક
 વખતે કેમ ન આવી શકે? અને બુદ્ધિમાન દેવો દ્વારા અભિપ્રેક
 મટિ રૂપ યોજન જોયા એક કરોડ સાડા સાખ કળશોથી પાણીનો
 વ્યય ઘાય એ શું સોભારૂપ છે? સાખ યોજન જોયો મેર અત્યારે
 ક્યાં સંતાઈ ગયો છે? આખી પૃથ્વીનો અનેકવાર પ્રક્રિષ્ટિ કરનારા
 અત્યારે દ્વપાત છે પણ એમના કાઈ પણ તે વિષે કાંઈ કહેતો
 હોય તેવું સંભજાતું નથી! આવા આવા અનેક પ્રકારના પ્રશ્નો
 સંભજાતને મદારાજ ધૂણી જોડે છે અને આવી જ વાતોન્યારે પુરાણમાં
 આવે છે ત્યારે તેની નિંદા કરવાનું પણ ચૂકતા નથી.

આવા આવા મુનિરાજો જે વર્ગમાં વસે છે તે વર્ગના હાથે
 આગમોનો ઉદ્ધાર ઘાય તે નહિ થવા જોવો જ સમજવો. મને
 આગમોદ્ધારની જે રીત પર્મદ છે તે મેં આગળ જણાવી દીધી છે.

ખરી રીતે જો આગમપૂજા કરી દોય તો તેને વિષ્ણુના
 આચાર્યોના નામની મંથમાગાઓ કાઢી તે દ્વારા તેમના જ મંથો
 ઉપર કહેલી રીતે પ્રકાશિત કરવા જોઈએ. આમ થવાથી જ ખરી
 મુરુપૂજા થઈ, નહિ કે માત્ર તેઓની મૂર્તિ પધરાવવાથી.

અત્યારના કેટલાક લોકો અંગ્રેજોને તોષેલા અને ડપાવેલાં
 આપણા પુરતકો ઉપર ગાર મૂકે છે; પણ તટસ્થ આવે તપાસનાં
 માધુમ પડે છે કે તેઓ પણ આપણને ચોંકાવનારી આખોનો રહી
 જવા પામી છે.

થી. જીવરાજ ઘેલાભાઈ નામના ગૃહસ્થે જોકાબીએ તપાસે
આગમે છપાવ્યા છે. પણ તેમાં અર્થદોષ અને અશુદ્ધિઓનો પાર નથી
અમુલ્ય ગાંધિ નામના એક સાધુએ આગમેનો ઉદ્ધાર કર્યો છે પણ
તેમાં પણ એજ પ્રકારના દોષો ઉપરાંત મતામુદ્ધ વધારે છે. બા
સાહેબે જ્યારે આગમે છપાવ્યા ત્યારે આ જાતની શુદ્ધિ કરવા
તેમને કોઈ સમ્રાટે એવું ન હતું. એટલે તેમનું આગમે માટેનું કા
પ્રદર્શનરૂપ છે અગ્રેજોનો પ્રયત્ન પણ અત્યંત આદરણીય છે. પણ
આપણી બેરકારીથી આગમેની જે આશાતના થઈ રહી છે તે
અટકી જવી જોઈએ અને તેના સરા અબ્યાસી અને સંપાદકો
આપણામાંથી તૈયાર કરીશું ત્યારે જ આગમપૂજા સમાજના કિ
સાધનમાં સફળ નીવડશે અન્યથા જેમ અત્યારે ચાલે છે તેમ
ચલાવ્યા જ કરીશું તો એક તરફ આગમે સડવા કરશે અને બીજી
બાજુ આપણી પૂજા પણ ચાલ્યા જ કરશે પગિહાગે આગમેને
ક્ષય થવાનો એમાં શંકા નથી.

પુસ્તક લખવાનું કે અખાતે તે પાત્રનું અંગ એટલા જ માટે
મનાયું છે કે તેનથી સમાજના અભિવિકસ સાધવાનો પ્રયત્ન થાય
અને સમાજનું આગેવડું અચળ થાય.

આગમે સુધારામાં આવી શકે તે માટે આગમેના અધિકારીઓ
કે જે સમાજના અભિવિકસ માટે આગમેના અધિકારીઓ
લખનારો કે જે સમાજના અભિવિકસ માટે આગમેના અધિકારીઓ
મનુષ્યને પૂજા કરવાને અનિર્ણય કરે તે માટે આગમેના અધિકારીઓ
કે જે સમાજના અભિવિકસ માટે આગમેના અધિકારીઓ

દલે તે માટે આગમેના અધિકારીઓ
મુખ્ય કામ તરફ આગમેના અધિકારીઓ
સામે પ્રતિષ્ઠા પણ આગમેના અધિકારીઓ
વર્ણના સાધનોમાં આગમેના અધિકારીઓ કરી

યો છે એ બધાને સુવિદિત છે. હજુ જો આપણે આખી જાગીરી નહિ જોઈએ અને દરેક પ્રાંતની ભાષામાં આપણું સાહિત્ય તૈયાર કરી પાણીને મૂલે નહિ ફેલાવીએ તો ભગવાન મદાવીરના વિચારોના શું આપણે દ્રોહી નથી થતા ?

આગમપૂજનમાં માત્ર પુસ્તકોનું પ્રકાશન જ નથી આવતું પણ વિદ્યાર્થીઓને ઉત્તેજન મળે એવી બધી પદ્ધતિઓ સમાઈ જાય છે. આપણાં છાત્રાલયો નાતજાતના કે ધર્મમતના મતભેદ વિતાઈ હોવાં જોઈએ. શ્રી ન આપી શકે તેવાઓને શ્રી પૂરી પાડવી અને પુસ્તકો ન મેળવી શકે તેને પુસ્તકો આપવાં; બંધા શિક્ષાનો પ્રચાર નથી ત્યાં ઘેર જઈને શિક્ષાનો પ્રચાર કરવો; આ બધું આગમપૂજનમાં આવી જાય છે.

પણ આપણે તો આગમપૂજનનો એવો અર્થ લઈ બેઠા છીએ કે જેને પરિણામે ભગવાન મદાવીરની સંસ્કૃતિ અત્યારે વગોવાઈ રહી છે. છતાં આપણે તો આગમપૂજનનાં નમારાં વગાડવેજ જઈએ છીએ. બીજું તો ઠીક પણ જેનો વરઘોડો આપણે હાથી ઉપર કાઢીએ છીએ એવા દંપસૂત્રની પ્રતિ પણ પૂર્વ રીતે શુદ્ધ છપાવેલી ઉપસબ્ધ નથી. વળી ભગવાન મદાવીરના ચરિત્રના સાંસાજ છે. છતાં આપણે તેમની માતાનાં સ્વપ્નાઓનું નાટક તો બજાવ્યાજ કરીએ છીએ !

જહું અને સાતમું ક્ષેત્ર જિનજિંબ અને જિનભવનનું છે. આપણે ભક્તિને નામે એ પવિત્ર જિનભવન જિનજિંબ અને અને જિનમૂર્તિની ભારે આરાધના કરી જિનભવન રહ્યા છીએ. છતાં એ વસ્તુ આપણા અ્યાસમાં આવતી નથી.

પટેલી આરાધના તો સ્વેનાંજર દિગંજની ત્યાઈ. ભલા ! વી-તરામની મૂર્તિ માટે કાંઈ કાંઈ આપા કહ્યા થયા દરી ખરા ! એક બધું આરીને ભગવાનની મૂર્તિની આબો કાઢી નામે તો બીજો

આવીને ચીપકાવે ! એક જણ કૂધ ચડાવે તો બીજો હિતારી નાખે !
આ તે મૂર્તિની પૂજા કે મરકરી ?

જૂના વખતમાં તો એવી મૂર્તિઓ હતી જે શ્વેતાંબર તેમજ
દિગંબરને બરાબર માન્ય થતી. શ્વેતાંબરો અને દિગંબરો એકજ
મૂર્તિનો અભિષેક કરતા. શ્વેતાંબર સંઘવીના સંઘમાં હજારો દિગંબરો
જતા. આ બધો પ્રેમ ક્યાં સંતાઈ ગયો ? જો મૂર્તિના જ કારણથી
વિદ્વેષ થતો હોય તો હુ તો મૂર્તિને ભંડારવાની જ સલાહ આપું. પણ
વિદ્વેષનું ખરું કારણ તો બુદ્ધ જ છે. અને તે તમને બધાને શ્વેત
થિતે વિચારવાથી જડી આવશે.

અંતરીક્ષ ભગવાનનો કંઈઓ, કેસરિયાનાથજીમાં થયેલા ખૂનો,
મહિજનુ તોફાન આ બધું શું મહાવીરના પુત્રોને મહાવીરનાજ નામે
કરવું શીખા આપે એવું છે ?

પહેલા તો મારે નપટ કહી દેવું જોઈએ કે આખો ચાંદાડવાની
પદ્ધતિ, દાખલ ત્રણ હજારના પત્રો અને નામે ૪ ત્રણ હારી રીત જે
શ્વેનાંબરોને પત્રો ને પોલી જ કે ક્યાં ત્રણ ર મેનમાર્ગી એ
જન્મો અને મેનમાર્ગી દેવતા નકલ છે

ધાન્ય નર્મ, જે ૨ ના નામ ને ૪ ના નામ નામ નામ
નેત્રવાળો હોય ને પત્રો જે ને નામ ને ૪ ના નામ નામ
છે કે નેમને બધા ના નામ ને નામ નામ નામ નામ

ભગવાનને ૨ ને ૪ ના નામ નામ નામ નામ નામ
મહર્ષિએ શી વા છે કે નેમ ને નામ નામ નામ નામ
કરી છે

શરિયા નામ નામ નામ નામ નામ નામ નામ નામ
હતો અને કહેવો પણ નામ નામ નામ નામ નામ નામ
તે એટલા મારે કે કહેવાર દિગંબર નામ નામ નામ નામ

પણ એ પાંચ મેરનો કહેરો બનાવનારે કંદીએ ન વિચાર્યું કે આવો કહેરો તે વીતરાગને શોભે ?

જે મહાપુરુષ મયાંજાત વિચરતા અને તેજ રીતે જીવતા સુધી ત્યાં તેની આ ફેટલી બધી વિડંબના ?

સ્વેતાંબર દિગંબરનો કંઠયો પરસ્પર ઈર્ષ્યા અને દ્વેષમૂલક છે. તેમાં ધર્મનો અંશ પણ નથી. અહીં આવેલાં સાંભળનારા બહેનોએ અને બાઈઓએ કંઠયા તરફ જરાપણ લક્ષ ન આપતું જોઈએ. આપણે તો ભગવાનની દયા સહી વચ્ચે સોપારી જેવી કે જે પત્ની-વાળા પતિના જેવી કરી નાખી. છે. અને એ બધુંય ભગવાન મહા-વીરની ભક્તિના નામે જ !

વીતરામની મૂર્તિ ઉપર લાખોનાં ધરણીયો, પુણ્યોના રોપસાથી તે મૂર્તિ ઢંગાઈ જાય, મૂર્તિની પાસે ઘીના ડબ્બાના ડબ્બા બળી જાય, દૂધના દાંડા ફલવાય, આ બધું શું તેની ભક્તિ છે ? જ્યાં પૂજનારા પૂરું થી દૂધ પામતા નથી, દરિદ્ર હાલતમાં ધૂધા વિના રખડ્યા કરે છે, ત્યાં એવી પૂજાઓ બહુ દિવસ નહિ નમે.

વીતરામનું નામ લઈને લાખો રૂપિયા ભેગા કરવામાં આવે છે. અને તે દ્રવ્ય મૂર્તિને મહાવ્યા સિવાય બીજામાં વપરાતું નથી. પણ એ દ્રવ્યના દૃશ્યોએ જ્યાંસમાં રાખતું જોઈએ કે જો તેઓ એ દ્રવ્યનો ઉપયોગ સમાજના દિનમાં નહિ કરે તો દર્દીમાં મરજી વગેરે ધર્મરથાતોની જે દયા કરવામાં આવી છે તે દયા મંદિરોની યશે.

જ્યાં જુઓ ત્યાં મંદિરોની આસપાસ મંદિરોનો તો પાર જ નહિ; એટલું જ નહિ પણ એક જાણુ મૂર્તિ અને તે મૂર્તિની જ પાછળ પોગતું પાવખતું. એણે પણ મંદિરો આ રાજ્યજરમાં શોભી રહ્યાં છે ! આતે ભગવાનની પૂજા કે આજ્ઞાનથી જ્યારે મંદિરોમાં આપણી પગથી ઠાં કોઈ અવગત નહીં ?

જ્યો પાડે છે તે આપણા નિષ્કર કાનમાં નથી આવતી પણ તે જગદીશ્વરનાં બાણના કાનમાં તો ક્યારનીય પડેલી મળે છે.

આનો અર્થ કાંઈ એમ ન કરે કે મૂર્તિ ન માનવી કે નેત્ર પૂજા ન કરવી. આનો સરલ અર્થ એ છે કે મૂર્તિદ્વારા પરમાત્માનું સ્મરણ કરવું અને જે સાધનોમાં ઓછામાં ઓછી દિવ્યા થતી હોય તે સાધનોનો ઉપયોગ કરવો અને જે સાધનો માત્ર અદ્યતન છે તેને દૂર કરવાં.

જિનવરની ખરી પૂજા તો જિનવરની આરાધને આચારમાં મુદ્દાવામાં જ છે. મૂર્તિને નહિ માનનારા પણ જો તેમની આરાધના આચરણ કરશે તો તે પણ ભગવાનની પૂજા જ છે. અને મૂર્તિને પૂજનારા પણ જો તેમની આરાધને નહિ અનુસરે તો તેઓ ભગવાનની પૂજા નથી કરતા પણ મસ્કરી જ કરે છે.

વેદ્યવેદના શૃંગારની જેમ આપણે ત્યાં પણ એ પ્રથા શરૂ છે એટલું જ નહિ પણ હવે તો હદને પણ વટાવી મઠ છે. જેઓ રૂપેરી કે સોનેરી પાનાંથી અને નાદલાથી મૂર્તિને શયનશાલામાં કાઢીને કાઢી મારે છે તેઓ વિચારશે કે તેઓ કેને શયન કરે છે ? બસા ! વીતરાજને શયન દોષ ખરા !

અત્યારે જ્યાં રસ્તાઓ ઉપર મોટરનાં બૂંચગાંબી મઠ રવાના છે અને ટ્રામની પંટલીઓ સતત વમડવાજ કરે છે ત્યાં મંદિરનાં નગારાં અને ઘડાં શુ કામનાં છે એ ખારી તો સમજમાં જ નથી આવતું.

પૂજામાં કેસર લગાડવાની રીત શયન કરે કરી છે તે તે હજી જે વિદ્યારણીઓને ઊલટું નાખી જ છે. જ્યારે તે એ મૂર્તિ તીર્થની પેટી મળતી જોઈને ક્યારેય રસ્તે જાય છે તે પડી છે. આને કેટલાંક વિવરણો હજી દેખાતા.

-છે અને આપણા પૂર્વજો તે હર્ષ દશા નિંદાગાને પોતાના શ્રેવાને।
-તરફ વિષાદભરી દૃષ્ટિથી જોઈ રહ્યા છે. પણ આપણા જેવા પૂજારીઓ
અર્થાત્ ખરેખરા પૂજના અરિઓને (શત્રુઓને) તેની યી પડી હોય ?

આથી કોઈ સ્થાનકવાસી એમ ન સમજે કે આપણે પણ મગજૂન છે. પણ તો કોઈનોય મગજૂન નથી જ. બંને આમડમાં પડ્યા છે. અને દુરામડમાં પડીને એક જિનની મુક્તિની આશા તના કરી રહ્યો છે, બ્યારે બીજો તેના નામની આશાનના કરી રહ્યો છે.

આ પ્રકારે આપણે અનેક રીતે જિનભરતની અને જિન-
ખિંબની આશાતના કરી રહ્યા છીએ. પણ હવે તો સમજપૂર્વક
એ આશાતનાથી બચી જવું એજ આપણો ધર્મ છે. અને જ્યારે
એ આશાતનાનો નાશ થશે ત્યારે નહિ હોય શ્વેતાશ્વર દિગંબરના
મમકા કે નહિ હોય મૂર્તિપૂજક સ્થાનકવાસીના દંડાઓ !

એ આચાનનાથી દૂર રહેવા માટે સૌથી પહેલું આપણે એ કરવાનું છે કે ઉપર જણાવેલી રીતે વસતીની પેઠે જિનમંદિર બહાર ખુલ્લા આગાનમા બધાવવા માટે જ્યાં આસપાસ જગાણ હોય અથવા પ્રાકૃતિક મૌર્ખ્ય હોય (કદાચ એવું કંઈ પણ ન હોય તેપણ ખુનું નેહાન નો અવસ્થા હોવું જોઈએ) ત્યાં જિનમંદિર આપણને પાલક જાડવું જ અર્થ કરીને બંધાવીએ; તેમાં પગી ભયે વિખરે કે ચાનાઓ રમે ન હોય અને એવું અર્થ ફક્ત પેલું હોય તો જ નહીં પણ એ વિખરે વચેરે હોવું જ જોઈએ એ પ્રકારે આગાન દૂર રહેવા માટેની રીત.

કે.કે. એન. સિંઘા અને તમારી મધ્યસ્થી નક્કી કરાવી
જેથી એ જો મને ન મળે તો હવે તમારું મદદનાર્થે એક જાણુ
બા.વા.મનો અભિપ્રાય જણાવવાનું જાણુ તમારે દોરતો જેથી
આ જાણુનાં જિનમ.પરો ઉપર અમર ન હોય તમારે કરાશે તમારે

આપણા કલ્યાણનો સૂરજ ઉગશે. નહિતર કાકાસાહેબના શબ્દોમાં જે 'મંદીરના દ્વારે જમૈયાવાળા આરમો દશે તે જિનમંદીરો નથી પણ શાકત મંદીરો છે.

આપણે વહેલામાં વહેલી તકે જિનભવનોમાં અને જિનવિખોમાં પહોંચી જઈશું એ આશાતનાથી દૂર થવું જોઈએ; અને એમ થશે ત્યારે જ એ ક્ષેત્રોની યોજનામાં તેમનું સ્થાન ઉપયોગી ગણાશે; અન્યથા નહિ.

આ સાત ક્ષેત્રને સગતા મારા આપણનો સાર એ છે કે જે આપણે આ સાત ક્ષેત્રોના પાયારૂપ અવિકાક્ષેત્રનો વિકાસ કરીશું તો બીજા ક્ષેત્રોનો વિકાસ આપોઆપ થઈ જશે. આ છેલ્લા મૂર્તિના વિષયમાં જે વધારે આકર્ષક કહેવું પડ્યું છે તે ભગવાનની મૂર્તિ ઉપરની મારી અદાને લીધેજ કહેવાયું છે. જ્યારે એ પવિત્ર કરુણામય મૂર્તિની પાસે હું ગામના ત્રાસથી નીપજેલી આમોને જોઉં છું ત્યારે બહુ અકળાઈ જાઉં છું. તે મૂર્તિની આસપાસ જ્યારે ગંદું જોઉં છું ત્યારે તો મારું મન મૂઠ જ થઈ જાય છે. જ્યારે ગંદી શરીરોમાંથી મૂર્તિ સહિત સોના રૂપાના રથો પસાર થતા જોઉં છું, ત્યારે તેને પૂજા કેવી રીતે કહેવી તે સમજાતું નથી. આવી અદાપૂર્વક વેદનાથી જ ભગવાનની આપણે દાધે થતી આશાતનાઓ અત્રે મૂકવામાં આવી છે. અને તે પણ એટલા જ મારે કે આપણે હવે સાવચેત બનીએ.

સાધુ સાધ્વીના ક્ષેત્ર વિશે પણ જે કંઈ કહેવાયું છે તે પણ તેમના ઉપરના સદ્ભાવને લીધેજ કહ્યું છે. મંસારમાં આપણાં સાધુ સાધ્વીઓ મદા પૂજનીય મનાય છે. જે તેઓ વધારે દીપી નીકળે, શીલચંત્ર અને રાત્રિચંત્ર દાખ, તથા સમાજનું દિન વિચારે તે આપણો જોશ છે; અને એ દૃષ્ટિથી જ

આગમના ઉદ્ધાર વિષે જે કાંઈ કહેવામાં આવ્યું છે તે પણ આગમ ઉપરની અનન્ય શ્રદ્ધાથી જ, અશુદ્ધ આત્મો જોતા જ મન કકળી જીઠે છે એ વેદનાથી જ, અહીં કહેવામાં આવ્યું છે.

આપણા પૂર્વજોએ આ જે સાત ક્ષેત્રની યોજના કરેલી છે તેનો જો આપણે સદુપયોગ કરીએ અને તેમાં આવેલા દોષોનું નિવારણ કરીએ તો આપણું જ્ઞાન આપણો મન અને આપણી સંસ્કૃતિ આખા સંસારને અનુકરણીય થશે.

હેવટે આ કથનથી કોઈને માફ સામવા જેવું થયું હોય તો દરમુજર કરો અને કહેનારના શુદ્ધ આશય તરફ લક્ષ આપો એવી વિનંતી છે.

બેચરદાસ

